

Møte tirsdag den 5. mars 2013 kl. 10

President: Dag Terje Andersen

Dagsorden (nr. 55):

1. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om redegjørelse av statsministeren og justis- og beredskapsministeren i Stortingets møte 28. august 2012 om regjeringens oppfølging av rapporten fra 22. juli-kommisjonen (Innst. 210 S (2012–2013))
2. Stortingets vedtak til midlertidig lov om overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet mv. (Lovvedtak 37 (2012–2013), jf. Innst. 205 L (2012–2013) og Prop. 47 L (2012–2013))
3. Stortingets vedtak til lov om endringer i sjøloven og luftfartsloven (gjennomføring av direktiv 2009/20/EF og forordning 285/2010) (Lovvedtak 38 (2012–2013), jf. Innst. 186 L (2012–2013) og Prop. 12 L (2012–2013))
4. Stortingets vedtak til lov om endringer i vergemålsloven mv. (Lovvedtak 39 (2012–2013), jf. Innst. 187 L (2012–2013) og Prop. 46 L (2012–2013))
5. Referat

Presidenten: Representantene Hilde Magnusson, Sigvald Oppebøen Hansen, Geir Jørgen Bekkevold og Susanne Bratli, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

De innkalte vararepresentanter, for Oslo Lotte Grepp Knutsen, og for Rogaland fylke Kjell Arvid Svendsen, har tatt sete.

Det foreligger en rekke permisjonssøknader:

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Ingrid Heggø i tiden fra og med 5. mars til og med 7. mars for å delta i møter i Den interparlamentariske union i New York og Stockholm
- fra representanten Mette Hanekamhaug om permisjon i tiden fra og med 5. mars til og med 7. mars, og fra representanten Kari Henriksen om permisjon i dagene 5. og 6. mars – begge for å delta i møter i Den interparlamentariske union i New York
- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Øyvind Vaksdal i dagene 6. og 7. mars for å delta i møter i Den interparlamentariske union i Stockholm
- fra representanten Anne Marit Bjørnflaten om studiepermisjon i tiden fra og med 5. mars til og med 7. mars
- fra Høyres stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Elisabeth Røbekk Nørve fra og med 5. mars og inntil videre
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Lillian Hansen i tiden fra og med 5. mars til og med 7. mars
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Tove Karoline Knutsen fra og med 6. mars og inntil videre

Disse søknadene foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Troms fylke, Bjørn Inge Mo, foreligger søknad om fritak for å møte i Stortinget under henholdsvis representantene Anne Marit Bjørnflaten og Tove Karoline Knutsens permisjon, på grunn av sykdom.

Søknaden foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Andre vararepresentant fra Troms fylke, Hilde Anita Nyvoll, har for tiden foreldrepermisjon og er av den grunn forhindret fra å møte i Stortinget under henholdsvis representantene Anne Marit Bjørnflaten og Tove Karoline Knutsens permisjon.

Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden slik:

- For Vest-Agder fylke: Odd Omland tirsdag 5. mars
- For Møre og Romsdal fylke: Torgeir Dahl fra og med 5. mars og inntil videre, og Jon Georg Dale 5.–7. mars
- For Nordland fylke: Knut Petter Torgersen tirsdag 5. mars
- For Rogaland fylke: Terje Halleland 6. og 7. mars
- For Sogn og Fjordane fylke: Sonja Edvardsen 5.–7. mars
- For Troms fylke: Viggo Fossum 5.–7. mars og fra og med 13. mars og inntil videre, og Eva Ottesen 6.–7. mars

Presidenten: Odd Omland, Torgeir Dahl, Jon Georg Dale, Knut Petter Torgersen, Sonja Edvardsen og Viggo Fossum er til stede og vil ta sete.

Statsråd Rigmor Aasrud overbrakte 3 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten André Oktay Dahl vil framsette et representantforslag.

André Oktay Dahl (H) [10:04:15]: På vegne av representantene Anders B. Werp, Erna Solberg og meg selv vil jeg fremlegge forslag om IKT i politiet, ikrafttredelse av ny straffelov mv.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet om nødvendig fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:04:46]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om redegjørelse av statsministeren og justis- og beredskapsministeren i Stortingets møte 28. august 2012 om regjeringens oppfølging av rapporten fra 22. juli-kommisjonen (Innst. 210 S (2012–2013))

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [10:05:22] (ordfører for saken): Den 22. juli 2011 ble Norge rammet av en terrorhendelse som var den mest omfattende voldshandling i Norge i fredstid, og den rystet hele nasjonen.

Slik starter kontroll- og konstitusjonskomiteen sine merknader i den saken vi har til behandling i Stortinget i dag. Åtte mennesker ble drept som følge av bombeeksplosjonen i regjeringskvartalet og 69 – blant dem svært unge – mennesker i massedrapet på Utøya. I tillegg ble mange mennesker skadet både fysisk og psykisk. Alle pårørende er påført lidelser som det vil ta lang tid å lindre, og som de alltid vil måtte leve med.

En tilregnelig norsk mann gikk til angrep på Arbeiderpartiet og dets ungdommer samt landets demokratiske institusjoner for å hindre en framtid som ligner nåtiden. Ugjerningen rammet også mange direkte, uavhengig av politisk tilknytning. Det var et angrep på verdier som deles av det norske folk, og sorgen ble delt av hele folket.

Det var med dette alvorlige bakteppet kontroll- og konstitusjonskomiteen gikk inn i arbeidet med statsministerens og justis- og beredskapsministerens redegjørelse angående 22. juli-kommisjonens rapport 28. august i fjor.

Stortinget har ved flere anledninger fått muligheten til å drøfte 22. juli-hendelsene. Den 10. november 2011 holdt daværende justisminister Knut Storberget og daværende forsvarsminister Grete Faremo en redegjørelse til Stortinget om angrepene 22. juli 2011. Stortinget besluttet samme dag å nedsette en særskilt komité for å behandle saken videre. Den særskilte komiténs innstilling i saken ble avgitt 1. mars 2012.

Den 12. august 2011 oppnevnte regjeringen en uavhengig kommisjon for å gjennomgå og trekke lærdom av hendelsene. Advokat Alexandra Bech Gjørsvik ble gitt i oppdrag å lede kommisjonen. Det ble klart og tydelig formidlet at kommisjonen skulle skrive 22. juli-historien usminket og ærlig. Kommisjonen la 13. august 2012 fram sin rapport.

Kommisjonen presenterte følgende seks hovedkonklusjoner:

- «Angrepet på regjeringskvartalet 22/7 kunne ha vært forhindret gjennom effektiv iverksettelse av allerede vedtatte sikringstiltak.
- Myndighetenes evne til å beskytte menneskene på Utøya sviktet. En raskere politiaksjon var reelt mulig. Gjerningsmannen kunne ha vært stanset tidligere 22/7.
- Flere sikrings- og beredskapstiltak for å vanskeliggjøre nye angrep og redusere skadevirkningene burde ha vært iverksatt 22/7.
- Helse- og redningsarbeidet ivaretok de skadde og pårørende i akuttfasen på en god måte.
- Regjeringens kommunikasjon til befolkningen var god. Departementene maktet å videreføre sitt arbeid på tross av skadene.
- Med en bedre arbeidsmetodikk og et bredere fokus kunne PST ha kommet på sporet av gjerningsmannen før 22/7. Kommisjonen har likevel ikke grunnlag for å si at PST dermed kunne og burde ha avverget angrepene.»

På bakgrunn av denne rapporten holdt statsministeren

og justis- og beredskapsministeren en redegjørelse i Stortinget 28. august 2012. Statsministeren viste i sin redegjørelse til at funnene fra kommisjonen var alvorlige, og at altfor mye sviktet. Viktige deler av beredskapen og evnen til krisehåndtering var ikke god nok da det virkelig gjaldt.

Statsministerens redegjørelse omhandlet et sentralt spørsmål i debatten som fulgte i kjølevannet av kommisjonens rapport, nemlig ansvarsforholdene. Hva vil det si å ha ansvar? Hva vil det si å ta ansvar? Han sa:

«Det er myndighetene som har ansvar for beredskapen. Derfor har jeg flere ganger slått fast: Jeg har det øverste ansvaret. For beredskapen, for nødetatene, for Forsvaret, for helsevesenet. Jeg har det øverste ansvaret for det som gikk galt, og det som gikk bra, i håndteringen den 22. juli.

Jeg og regjeringen tar ansvar etter 22. juli.»

Statsministeren kom med følgende beklagelse i sin redegjørelse til Stortinget:

«Tre av kommisjonens konklusjoner er:

- Grubbegata *burde* vært stengt. Det var den ikke.
- Gjerningsmannen *kunne* ha vært stanset tidligere. Det ble han ikke.
- Flere sikrings- og beredskapstiltak *burde* ha vært iverksatt. Det skjedde ikke.

Dette beklager jeg.»

Etter redegjørelsen ble det vedtatt å sende den til videre behandling i kontroll- og konstitusjonskomiteen, og jeg vil kort gjøre rede for komiteens behandling. Jeg vil først bare understreke at det er statsministerens og justis- og beredskapsministerens redegjørelser i Stortinget som har vært til behandling i komiteen, det er ikke 22. juli-kommisjonens rapport, selv om den har fulgt som et viktig underliggende dokument.

For å få den kunnskapen komiteen har hatt behov for, og for å komme fram til en innstilling, har vi bedt om å få tilgang til en stor mengde dokumentasjon, bl.a. til referater fra de formelle intervjuene 22. juli-kommisjonen gjennomførte med bl.a. ansvarlige regjeringsmedlemmer, med departementsråd og representanter for underliggende etater. Kommisjonen besluttet også å sende brev med en rekke skriftlige spørsmål til fire statsråder.

Komiteen gjennomførte også befaring til regjeringskvartalet og Utøya. Politiets innsatsleder orienterte om politiets aksjon i regjeringskvartalet 22. juli 2011. Representanter fra Statsbygg var også til stede, og komiteen ble vist noen av de materielle ødeleggelsene og vaktentralen.

På Utøya deltok representanter fra Nordre Buskerud politidistrikt og Beredskapstroppen. Komiteen ble orientert om politiets aksjon, kontakten mellom lokalt politi og Beredskapstroppen, hvordan politiet hadde tatt seg over til Utøya, pågripelsen av gjerningsmannen og den videre redningsoperasjonen og evakueringen av skadde. På Utøya ble vi også møtt av representanter fra AUF. Jeg vil for egen del si at disse befaringene gjorde et sterkt inntrykk, og jeg vil i ettertid alltid mene at det var både viktig og riktig av oss å gjennomføre de befaringene.

I tillegg har komiteen gjennomført fem åpne kontrollhøringer. Høringene tok utgangspunkt i følgende problemstillinger:

Punkt 1: Hva er årsakene til, og hvem har ansvaret for, at beredskapen sviktet på vesentlige områder 22. juli 2011? Hvorfor ble ikke advarsler tatt alvorlig, og hva er årsaken til at det tilsynelatende har vært en ansvarspulverisering på beredskaps- og sikkerhetsområdet?

Punkt 2: Hvorfor ble ikke planverk iverksatt og fastlagte rutiner fulgt 22. juli 2011? Hvordan ble ansvar utøvd, og hvor kan ansvar plasseres?

Til slutt punkt 3: Hva har sviktet i opplæring og ledelse når kulturer, holdninger til beredskap og evnen til samhandling ble trukket fram som en viktig årsak til at mye ikke fungerte som det skulle 22. juli 2011, og hvor ligger ansvaret for dette?

En samlet komité mener at vi gjennom høringene har fått belyst saken enda bedre, og mye nyttig informasjon kom fram.

På vår første høring inviterte vi bl.a. representanter fra den nasjonale støttegruppen etter 22. juli. De ga oss større innsikt i de grufulle hendelsene, samtidig som vi også ble minnet om det hjelpebehovet det alltid vil være i etterkant av slike hendelser. De pårørende ga oss også innblikk i hvordan oppfølgingen har variert fra kommune til kommune, og hvordan skjønnsmidlene som ble bevilget til fylkene i oppfølgingen av de berørte, har variert fra fylke til fylke. På denne bakgrunn sendte komiteen spørsmål til kommunal- og regionalministeren og helse- og omsorgsministeren om oppfølgingen av hjelpen som er gitt, og fordeling av midlene. Svarene tyder på at det er til dels store ulikheter fra kommune til kommune og fra fylke til fylke. Det må kunne forutsettes at Helse- og omsorgsdepartementet følger dette videre opp. Vi mener at alle som fortsatt har behov for hjelp, skal få det. Vi vil også understreke at det er viktig at brukerne tas med på råd, slik at de kan få best mulig nytte av den hjelpen som tilbys.

Til den første høringen inviterte vi også representanter for de frivillige. Jeg mener at det er riktig at vi også i dag, fra denne talerstol, retter en stor takk til ansatte og forbi-passerende som med sin innsats berget liv i regjeringskvartalet. Denne takken rettes også til frivillige som med fare for eget liv berget mange ungdommer på Utøya. Uten deres innsats ville tapstallet blitt enda større.

Jeg vil også på vegne av komiteen få understreke den heroiske innsatsen som AUF-ere selv viste for å redde sine venner, i en situasjon hvor de alle var i livsfare. Det er ingen tvil om at denne innsatsen også bidro til at liv ble spart. Også helse- og redningsarbeidere ivaretok de skadde og pårørende i akutfasen på en god måte, slik 22. juli-kommisjonen også konkluderer med.

Når jeg nå skal gjøre rede for komiteens innstilling, vil jeg ta utgangspunkt i en merknad som en samlet komité stiller seg bak:

«Komiteen mener det er kritikkverdig at

- Grubbegata ikke raskere ble stengt
- midlertidige tiltak for stenging av Grubbegata ikke ble iverksatt
- bemanningen av politiets operasjonssentraler har vært for dårlig
- politihelikopteret ikke hadde beredskap
- nasjonalt varslingsystem ikke fungerte

- viktig planverk ikke ble iverksatt og ufullstendig benyttet
 - anmodning om bistand fra Forsvaret kom for sent
 - sikring av sentrale bygninger som bl.a. Stortinget kom sent
 - politidirektoratet ikke i tilstrekkelig grad ble målt på sitt arbeid med tanke på samfunnssikkerhet og beredskap
 - risikoerkjennelsen ikke synes å ha vært høyt nok på dagsordenen verken hos politiske myndigheter eller hos politiet
 - evnen til å lære av øvelser har vært for liten
- Komiteen vil understreke at dette er alvorlige og kritikkverdige forhold.»

Så noen ord om sikkerheten i regjeringskvartalet.

Jeg vil vise til at Statsministerens kontor i kjølvannet av terrorangrepet i USA i 2001 tok initiativ til å gjennomgå sikkerheten rundt regjeringen. Høsten 2002 ble det av daværende statsminister Kjell Magne Bondevik gitt samtykke til å gå i gang med prosjektet «Regjeringens sikkerhet». Sikkerhetsprosjektet kom i gang i 2003 med representanter fra ulike departementer, politi og forsvar. Det ble gitt et oppdrag fra Statsministerens kontor til politidirektøren. Det ble videre utarbeidet en hovedrapport og ulike delrapporter, herunder en sikkerhetsanalyse av fysiske og tekniske sikringstiltak i departementene, omtalt som sikringsprosjektet. Hovedrapporten ble levert til Statsministerens kontor i juni 2004. I 22. juli-kommisjonens rapport heter det at konklusjonen var entydig:

«Sårbarheten var uakseptabel, og viktige tiltak mot ulike bombeeksplosjoner måtte gjennomføres.»

Blant de viktigste tiltakene var permanent stenging av Grubbegata og foliering av vinduer. En rekke andre tiltak var også en del av prosjektet.

Da bomben eksploderte utenfor Høyblokka den 22. juli 2011, var dette et scenario berørte myndigheter var kjent med. I delrapportens «Sikkerhetsanalyse av fysiske og tekniske sikringstiltak i departementene» fra 10. mars 2004 var nettopp konsekvensene av plassering av en bilbombe utenfor Høyblokka beskrevet. Beskrivelsen var skremmende lik resultatet av bomben den 22. juli. Delrapporten inneholder nærmere 200 tiltak, hvor ett viktig tiltak var anbefalingen om å stenge Grubbegata, og var et av de tiltakene som var gitt høyest prioritet.

Da Statsbygg fremmet planinitiativ i september 2005, ble det ikke fra Moderniseringsdepartementets side – som det het den gangen – bedt om at en i dialog med Oslo kommune skulle sikre en så rask gjennomføring av saken som mulig. Det ble heller ikke, verken i oppstarten av prosjektet eller på noe senere tidspunkt, vurdert å treffe vedtak om statlig reguleringsplan. En statlig reguleringsplan ville muligens ha kortet tiden noe ned, selv om man også der må forholde seg til vanlige prosedyrer og prosesser som ligger i plan- og bygningsloven. Et betimelig spørsmål blir jo da om lovverket er godt nok for denne type reguleringssaker, slik også statsministeren var inne på da han i kontrollhøringen sa følgende:

«Derfor gjentar jeg at en klar lærdom er at man ikke bør velge kommunale reguleringsplaner i sanne

saker – eller kanskje enda mer: Man bør kanskje lete etter helt nye virkemidler.»

Også byrådslederen i Oslo kommune stilte spørsmål om dette i kontrollhøringen, der han sa:

«Jeg håper at man vurderer nøye om plan- og bygningssloven er et egnet virkemiddel til å behandle denne type sentrale sikkerhetsspørsmål, om vi i Norge trenger et annet verktøy, et annet redskap enn dette relativt omfattende systemet.»

Når det gjelder Oslo kommunes behandling av denne reguleringssaken, vil jeg vise til kontrollhøringen, hvor representanter for Oslo kommune redegjorde for behandlingen av reguleringssaken. Byrådet gikk i juni 2007 imot stenging, selv om plan- og bygningsetaten hadde innstilt på et ja. På grunn av at saken var kontroversiell, og at det skulle være valg til høsten, utsatte byutviklingskomiteen behandlingen til ny komité var etablert etter valget.

Før behandlingen hadde politidirektøren et møte med representanter fra byutviklingskomiteen for å understreke viktigheten av å stenge Grubbegata. Likevel gikk et flertall i komiteen imot stenging på møte i november 2007. Det er tydelig at selv ikke noe så ekstraordinært som at politidirektøren ba om et møte, synes å påvirke komiteen. Man kan stille seg spørsmål om hemmelighold bidro til å hindre at beslutningstakerne fikk nødvendig informasjon om alvoret i saken. Det ble både før og etter vedtaket ført samtale fra samtlige hold med Oslo kommune for å få snudd flertallet, og den nødvendige forståelsen for hvor viktig dette sikringstiltaket var, kom etter hvert på plass. Men det er verdt å merke seg byrådslederen i Oslo, Stian Berger Røslands, uttalelse i kontrollhøringen, der han uttrykte:

«Det som skjedde inviterer til å spørre seg om hva som hadde skjedd hvis trussel- og sikkerhetsvurderingene hadde blitt delt med kommunen på et tidligere tidspunkt enn dette.»

Det å stenge en sentrumsgate kan være kontroversielt, slik det også var når det gjaldt Grubbegata. I den omtalte perioden var det også flere medieoppslag som frarådet stenging. Men i et slikt klima er det avgjørende viktig å sørge for at de som skal ta beslutningene, får den informasjonen de må ha for å få den nødvendige forståelsen av tiltaket.

Reguleringsplanen ble vedtatt av bystyret i februar 2008. Bystyret vedtok også at det skulle utarbeides en byggelsesplan, et vedtak som forsinket prosjektet ytterligere. Det politiske ansvaret for sikringsprosjektet lå i Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, og det er bemerkelsesverdig at ikke FAD i sterkere grad gjorde hva de kunne for å få fortgang i prosessen, noe flertallet i komiteen finner sterkt kritikkverdig. Når statsråd Aasrud i sitt intervju med 22. juli-kommisjonen uttaler at hun var svært lite borti gjennomføringen av sikringsprosjektet, mener det samme flertallet at statsråden selv burde sørge for framdriften av et så viktig prosjekt.

Samtidig må vi også konstatere at fra Oslo kommune fattet vedtak om en reguleringsplan i 2008 og fram til våren 2011 ble det ikke iverksatt tilstrekkelig kompensierende tiltak – mens man ventet på endelig stenging. Det kunne man ha gjennomført, men dette ble verken gjort eller vurdert. Først våren 2011 ble skiltet med «innkjøring forbudt»

fra Høyesteretts plass og inn til Grubbegata og skiltet med «parkering forbudt» i Grubbegata satt opp.

En samlet komité mener det er kritikkverdig at det ikke ble gjort mer for å opprette kompensierende fysiske tiltak, f.eks. robuste fysiske sperringer foran høyblokka. Komiteen er også tydelig på at ansvaret for at dette ikke ble gjort, ligger i FAD.

Når det gjelder sikringsprosjektet, mener komiteen at til tross for at Statsministerens kontor ved flere anledninger fulgte opp sikringsprosjektet gjennom kontakten med FAD, er det ingen tvil om at FAD hadde det endelige ansvaret. SMKs engasjement handlet ikke om at de overtok ansvaret, men det kan se ut til at det var slik det ble oppfattet i FAD. Her kan vi vise til tidligere statsråd i FAD Heidi Grande Røys som i intervju med 22. juli-kommisjonen uttalte at hennes inntrykk var at SMK eide prosjektet ettersom det ble rapportert dit og SMK innkalte til møter.

Etter å ha registrert lite framdrift i prosjektet, så Statsministerens kontor behov for at det ble gjort en total gjennomgang av prosjektet for å vurdere framdriften, behov for eventuelle justeringer i tiltakene og andre prioriteringer. Det ble holdt møter med FAD, Justisdepartementet og Politidirektoratet i april 2008, og her fikk Politidirektoratet i oppdrag å gjennomgå framdriften i de forskjellige tiltakene. Ett år senere så ikke SMK noe resultat av PODs gjennomgang av status og gjentok derfor henstillingen i mars 2009. Først i mai 2010 ble endelig statusrapport avgitt fra POD til Justisdepartementet, og den beskrev store bekymringer knyttet til framdriften av stengingen av Grubbegata. Ved en feil ble ikke rapporten oversendt FAD, og dette førte til at verken administrativ eller politisk ledelse i FAD gjorde noen endringer med hensyn til organiseringen eller prioriteringen av arbeidet. SMKs representanter mener de på møtet i april 2008 ga beskjed om at det ikke lenger ville være naturlig at SMK fulgte opp FAD i gjennomføringen av tiltakene, og at Justisdepartementet skulle ta den videre oppfølgingen overfor FAD. Dermed avsluttet SMK sin tidvise inngripen som hadde drevet prosjektet gjennom enkelte av hindringene.

Så lenge Justisdepartementet ikke fulgte opp dette, var det ikke noen klar pådriver i prosjektet. Representanter for Justisdepartementet forklarte til 22. juli-kommisjonen at de oppfattet at SMK tok rollen ved å følge opp FAD, i alle fall fram til de mottok brevet med anmodning om revisjon i 2009. I kontrollhøringen i Stortinget kom det også fram at Justisdepartementet ikke hadde oppfattet at de fikk ansvaret for den videre oppfølgingen av FAD. Det må understrekes at det i prosjektet generelt, og i prosjekter med alvorlig sikkerhetsgrad spesielt, er helt avgjørende med klar styring, oppfølging og kontroll fra statsrådenes side. 22. juli-kommisjonens rapport og komiteens kontrollhøringer har tydelig avdekket at disse elementene ikke var tilstrekkelig til stede i prosessen med å stenge Grubbegata.

Jeg vil nå gå over til å snakke om svikt i beredskapen, for det har kommet fram at det var mye som kunne vært gjort annerledes med tanke på terrorberedskap både forut for 22. juli 2011 og selve den skjebnesvangre dagen.

Det er Justis- og beredskapsdepartementet som har det overordnede ansvar for samfunnssikkerhet og beredskap

og den overordnede styring av politiet. Dessverre har det vært manglende risikoerkjennelse på mange plan i dette arbeidet, helt opp til toppnivå. Det har vært påvist systemsvikt på grunn av mangler i lederskap, øving, ressurser og utstyr. Fakta som har kommet på bordet både gjennom 22. juli-kommisjonens rapport og gjennom høringen i kontrollkomiteen, er smertelig. Det er derfor et paradoks at politiets egen rapport, fra Sønderland-utvalget, kunne konkludere med at de ikke kunne se at andre handlinger ville ført til et bedre resultat 22. juli.

I 2007 leverte PST en trusselvurdering til Regjeringens sikkerhetsutvalg. Her konkluderte de med at det var mer enn 50 pst. sannsynlig at Norge ville oppleve forsøk på terroranslag fra ekstreme islamistiske grupperinger innen tre–fem år. Altså var konklusjonen at det var mer sannsynlig enn usannsynlig at vi kom til å bli utsatt for terror. Det er alvorlig. Det er derfor veldig underlig at kommisjonsrapporten konkluderer med at regjeringen har hatt en risikoforståelse, men en manglende risikoerkjennelse. Rapporten fra PST burde ha gitt en klar pekepinn på at terrorberedskap burde prioriteres, ikke bare på det teoretiske plan, men også i faktisk handling. Manglende erkjennelse av terror er svært alvorlig.

Det kan synes som at politiet ikke hadde tatt tilstrekkelig lærdom av beredskapsøvelsen forut for 22. juli 2011 til å kunne takle terroraksjonen på en tilfredsstillende måte. Det skal sies at de utfordringer som politiet møtte 22. juli 2011, var komplekse og krevende, men det var blitt øvd på terror, og regjeringen må ta ansvar for at politiet ikke var satt i god nok stand til å takle denne utfordringen.

Flertallet i komiteen, alle utenom regjeringspartiene, mener at det gjennom kontrollhøringen ble avslørt at samfunnssikkerhet og beredskap ikke har blitt prioritert i tilstrekkelig grad av den sittende regjering, noe som ga seg utslag i tildelingsbrevene til og målstyringen av politiet. Flertallet mener det er kritikkverdig at beredskap i liten grad er blitt etterspurt av den sittende regjering.

Ifølge kommisjonsrapporten ble ikke riksalarm motatt eller registrert av noen av de relevante politidistriktene denne dagen. Det er alvorlig. Økonomi var et viktig element da systemet ble valgt, og systemet hadde heller ikke blitt testet på en skikkelig måte forut for 22. juli. Dette er dessverre langt fra godt nok. I krisesituasjoner må man kunne stole på at systemet fungerer – det skal være til hjelp, ikke til belastning. Nødnettet var ikke utbygd i Nordre Buskerud, noe som medførte at kommunikasjonen mellom Oslo politidistrikt og Nordre Buskerud politidistrikt var svært dårlig og forsinket ankomsten til Utøya. Utbygging av Nødnett har tatt svært lang tid, og i inneværende budsjettår har regjeringen kuttet midler til Nødnett fordi utbyggingen tar for lang tid. Regjeringen må sikre forsvarlig og rask utbygging slik at nødnettet ikke vil være utdatert den dagen det blir tatt i bruk.

I krisesituasjoner har POD ansvar for å støtte det eller de berørte politidistrikt som har det operative ansvaret. De har et koordineringsansvar samt ansvar for situasjonsrapportering til overordnet myndighet. I politiets egen evalueringsrapport framkom det at politimesteren i Oslo hadde det koordinerende ansvaret 22. juli, og ikke politidirektøren,

noe som politimesteren i Oslo selv ikke var klar over. Det er klart at uklare rolleavklaringer er uakseptabelt i en krisesituasjon, og at fordeling av nye oppgaver ikke bør tildeles uten at det blir gjort tydelig kjent for involverte parter. 22. juli-kommisjonen konkluderer også med at det forelå uklarheter knyttet til hvem som faktisk fylte rollen som politidirektør 22. juli. I høringen kom det også fram at daværende politidirektør, som var ansvarlig for staben i POD, ikke hadde kunnskap om hvilke planverk som skulle iverksettes ved store kriser. En samlet komité understreker at det er svært viktig at politidirektøren både kjenner til planverket for beredskap, og sørger for at det blir iverksatt i store krisesituasjoner.

Bemanningen på politiets operasjonssentral er også viet oppmerksomhet i denne saken. Rett etter eksplosjonen i regjeringskvartalet ble det ringt inn tips til politiets nødtelefon med viktige opplysninger om gjerningsmannen. På grunn av lav bemanning på operasjonssentralen og stor pågang tok det omtrent 20 minutter før operasjonssentralen ringte tilbake til vitnet. Det alvorlige i dette er at hvis tipset hadde vært håndtert raskere, kunne gjerningsmannen ha vært stanset på vei til Utøya. Bemanningen på operasjonssentralen ved Oslo politidistrikt har blitt tatt opp med Justisdepartementet ved flere anledninger, og den har også vært tema her i Stortinget. Flertallet i komiteen mener det er kritikkverdig at departementet ikke har iverksatt tiltak for å øke bemanningen. Regjeringen har det overordnede ansvaret for å sikre at politiet har tilstrekkelig med ressurser for å kunne utføre den jobben de er satt til. Dette har også vært gjenstand for bekymring gjentatte ganger i Stortinget, uten at situasjonen har blitt bedret.

Jeg ser at tiden løper fra meg. Det er flere ting ved sikkerhet og beredskap som burde ha vært påpekt i mitt innlegg. Jeg regner med at andre representanter vil følge dette opp. Jeg har bare behov for til slutt å si noen ord om ansvar. For når Stortinget snakker om ansvar, er det slik at vi kjenner bare regjeringen og den enkelte statsråd. I vårt samfunn er riktignok makt og ansvar fordelt, men det overordnede ansvaret for landets beredskap ligger i regjeringen. Statsministeren har erkjent at det er han som har det øverste ansvaret for dette. Tidligere justisminister Knut Storberget pekte i kontrollhøringen på fem viktige og riktige faktorer som årsaker til det som sviktet den 22. juli:

«for liten evne til risikoerkjennelse, for svak gjennomføringsevne, mangelfull evne til å koordinere og samhandle, manglende utnyttelse av IKT og utilstrekkelig ledelse».

Han uttalte videre, og dette er viktig:

«Som daværende justisminister beklager jeg dette på det aller sterkeste. Jeg tar ansvaret for politiets håndtering av terrorangrepene i regjeringskvartalet og på Utøya, og for at det sviktet på vesentlige punkter.»

Statsministeren har også beklaget det som sviktet, og Stortinget har i den situasjonen to muligheter: å ta beklagelsen og ansvarserkjennelsen til etterretning, eller å si at dette ikke er godt nok og fremme et mistillitsforslag. En samlet komité har valgt det første, men finner det allikevel riktig å fremme kritikk. Et samlet storting gjør det, om enn på litt ulike måter.

Jeg vil gjøre rede for Kristelig Folkepartis kritikkvedtak og regner med at de andre partiene vil gjøre rede for sine. Tidligere henviste jeg til en merknad der et samlet storting lister opp det mest kritikkverdige av det som sviktet 22. juli. Vi avslutter den merknaden med å si at komiteen understreker at dette er alvorlige og kritikkverdige forhold. Det er de samme ordene som vi bruker i vårt kritikkvedtak. Vi har altså ikke funnet grunn til å mildne kritikken, men vi har heller ikke funnet grunn til å forsterke den.

Jeg tar derfor opp det forslaget som Kristelig Folkeparti har fremmet i denne saken. Jeg vil også gjøre rede for at Kristelig Folkepartis stortingsgruppe selvfølgelig først vil stemme på sitt eget forslag, men at den subsidiært vil støtte regjeringens partienes forslag til vedtak.

Til slutt vil jeg takke komiteen for det samarbeidet vi har hatt i denne svært alvorlige, svært krevende saken. Jeg synes vi har klart å behandle denne saken på en verdig og god måte, og jeg er helt sikker på at også debatten i salen i dag kommer til å bli preget av det.

Presidenten: Da har representanten Bekkevold tatt opp det forslaget han refererte til.

Martin Kolberg (A) [10:35:36]: Terrorangrepet den 22. juli var et politisk attentat mot Arbeiderpartiet, dets ungdom og landets demokratiske institusjoner. Som det alt er sagt av veldig mange: For å nå sitt mål gjennomførte gjerningsmannen et bombeattentat mot regjeringkvartalet. Der drepte han åtte uskyldige ansatte og forbipasserende før han kaldt og kynisk satte kursen mot AUFs sommerleir på Utøya. Der skjøt han 69 unge mennesker, ansikt til ansikt, og vi vet nå at mange av dem ba for sine liv. Dette har faktisk hendt, kjære kolleger. Vi erkjenner jo det, men det er og blir helt ufattelig. Mange ble alvorlig skadd, både i regjeringkvartalet og på Utøya. Deres liv vil heller aldri bli det samme. Norge vil aldri bli det samme. Jeg slutter meg til det som saksordføreren sa: En fullt tilregnelig norsk ung mann tok livet av 77 mennesker, skadet flere hundre, skapte store lidelser for etterlatte og pårørende, for å hindre at framtiden i Norge skulle ligne på nåtiden. Slik står det også i innstillingen.

Dagen i dag handler om Stortingets behandling av hendelsen, men jeg vil også si, her ved innledningen av mitt innlegg, at den også handler om å takke. På vegne av Arbeiderpartiet vil jeg takke et samlet norsk folk, som slo ring om våre felles verdier, og som på den måten viste fram vår nasjons styrke. Jeg vil på vegne av Arbeiderpartiet her i stortingssalen også takke de andre partiene fordi de i denne krevende og vanskelige situasjonen for Norge sto solidarisk opp for de verdiene som gjerningsmannen ville knuse: demokratiet, det multikulturelle fellesskapet og vårt likestilte samfunn.

Jeg vil også takke de frivillige. Som vår gode saksordfører sa, skal vi ha tung bevissthet på at de frivilliges innsats reddet mange liv i regjeringkvartalet, og kanskje i særlig grad på Utøya. De gjorde en heltmodig innsats. Flere handlet direkte i strid – har vi fått opplyst – med politiets beskjeder og anvisninger. Campingfolket og hytteboerne så med egne øyne behovet for hjelp og nølte ikke

med å hjelpe, selv om de selv ble skyteskiver. Stortinget uttrykker en tydelig takk til disse menneskene.

Jeg framhever AUFs innsats. Den var også heltmodig. Mange gjorde en innsats for å redde seg selv, men også – i denne helt ekstreme situasjonen – for å hjelpe hverandre. De viste en helt utrolig evne, disse unge menneskene på Utøya, til empati og solidaritet. Mange klarte også å gi livsnødvendig hjelp til de skadde. Ja, en erfaren politimann sa til meg på befaringen på Utøya: Det er helt utrolig, Kolberg, hva disse unge menneskene klarte i en så ekstrem situasjon, og hvor flinke de var til å hjelpe hverandre. Hadde de ikke gjort det, hadde dette gått mye, mye verre, sa denne erfarne politimannen.

Mer klokskap og evne til å handle rasjonelt kan ikke forventes av unge mennesker.

Slik som komiteen har satt seg inn i denne saken, og slik som vi har sett det i all offentlig samtale, kan vi i dag si fra Stortingets talerstol at AUFs ledelse opptrådte klokt og riktig i en ekstremt krevende og uoversiktlig situasjon. AUF har som organisasjon opptrådt med verdighet. De har støttet rettsprosessen fullt ut og vist seg fram som sterke støttepillere for demokrati, rettsstat og humanisme. Det er med glede jeg sier at det har også representanter for de andre politiske ungdomsorganisasjonene gjort. De har støttet AUF. Dette gir oss all grunn til stolthet over vår ungdom. Det gir oss all grunn til trygghet for vårt demokratiske framtid.

Hele komiteen vier med rette et eget kapittel i innstillingen til ofrene, etterlatte og pårørende. Høringen bekrefter at helse- og redningsarbeidet ivaretok de skadde og pårørende på en god måte i akutfasen. Men i kommunenes oppfølging av skadde og pårørende er variasjonene store – for store. Dessuten er det kommet klart fram at ansvarlige instanser i kommunene ikke er aktive nok overfor dem som trenger hjelp. Derfor vil jeg si: Gjennom disse merknadene sender Stortinget et tydelig signal til alle kommuner om å følge opp de skadde, de etterlatte og de pårørende. Stortinget legger til grunn at helseministeren og kommunalministeren på sin side gjør det som er nødvendig for at dette skal skje på en betryggende måte.

Allerede få dager etter terrorhandlingen ble det klart at det var begått feil, at det hadde sviktet på flere områder. Men som også 22. juli-kommisjonen sier det:

«Kriser kjennetegnes av uforutsigbarhet. (...) feilvurderinger og handlinger som viser seg å være uheldige, er unngåelig.»

Likevel: Alle ønsket et sant svar på hva som faktisk hadde skjedd denne svarte fredagen i norsk historie. I samråd med partiene på Stortinget satte derfor regjeringen raskt ned en granskingskommisjon med Alexandra Bech Gjørsvik som leder, svært kvalifiserte medlemmer og et meget kompetent sekretariat. Kommisjonens rapport ble lagt fram 13. august 2012 og viser med all mulig tydelighet kommisjonens kvaliteter.

Rapporten er inntil det grusomme usminket og ærlig. Den peker på alvorlige feil og mangler ved vår beredskap. Statsministeren henvendte seg derfor umiddelbart til Stortingets president og ba om å få redegjøre om rapporten og arbeidet for en bedret beredskap. Det er statsministerens og justisministerens redegjørelse

vi formelt behandler her i dag, som også saksordføreren sa.

Så vil jeg si: Statsministerens anerkjennelse av 22. juli-kommisjonens rapport som en felles fortelling er lagt til grunn av en samlet kontroll- og konstitusjonskomité. Det er jeg glad for. Dette viser fram en felles forståelse mellom storting og regjering. Med et felles utgangspunkt er det mulig for komiteen å trekke konklusjoner om hva som skjedde, både det som gikk galt, og det som gikk bra. En felles fortelling gir Stortinget i neste omgang mulighet til å fatte kloke beslutninger om hva som skal gjøres. Justis- og beredskapsministerens redegjørelse pekte på noen retninger for det arbeidet som hun om kort tid vil legge fram i en egen stortingsmelding. Statsråden har vist en sterk vilje til å akseptere kommisjonens konklusjoner. De konklusjoner som Stortinget vedtar her i dag, vil også være retningsgivende for hennes arbeid med meldingen.

Det aller viktigste i statsministerens redegjørelse var hans beklagelse – for at Grubbegata ikke var stengt, at gjeringsmannen ikke ble stanset tidligere, og at flere sikrings- og beredskapstiltak ikke var iverksatt.

Jeg kan i likhet med statsministeren i hans redegjørelse slå fast at vi dessverre ikke kan rette opp feil fra fortiden. Men det vi kan gjøre, er å erkjenne våre feil. Det la statsministeren vekt på. Det legger Arbeiderpartiet vekt på. Sammen med våre regjeringspartnere, SV og Senterpartiet, viser vi det ved å fremme forslag som inneholder kritikk. Vi erkjenner de feil som 22. juli-kommisjonen har avdekket, vi påpeker at statsministerens beklagelse er riktig og historisk nødvendig, og vi anerkjenner regjeringens arbeid med å gjøre Norge tryggere, basert på den dyrekjøpte lærdommen fra 22. juli.

Selv om det er klare uenigheter innad i komiteen, er jeg glad for at det også er stor enighet om mange spørsmål. Jeg vil takke saksordføreren, Bekkevold, for hans innsats for å skape en felles plattform og i størst mulig grad søke enighet. Han har behandlet saken med det alvor den fortjener.

Komiteens arbeid har, som Bekkevold sa, vært meget grundig, og det har etter vårt syn bekreftet 22. juli-kommisjonens hovedkonklusjoner på godt og vondt. Vi har sett og hørt historiene om den heltemodige innsatsen fra en rekke enkeltpersoner og fra politi, redningstjeneste og helsesektor. Men vi har også sett det kommisjonen peker på som det vanskeligste å gjøre noe med: kulturen og holdningene. En samstemt komité peker nettopp på hvor viktig det er at det nå utvises reell vilje til å lære av de feilene som er begått.

Komiteen går her langt i å gi et signal om hva som er viktig for framtiden, selv om det strengt tatt ligger til behandlingen av den kommende meldingen. Vi gjør det fordi kommisjonen så klart framhever hvor viktig dette er for etatenes prestasjoner. Det handler i all hovedsak ikke om mangelfull lovgivning, det handler ikke i første rekke om mangel på ressurser, organisering eller store verdivalg, som kommisjonen formulerer det, men det handler om holdninger, om kultur, om samhandling og om ledelse.

Da ærede president og kjære storting, kommer vi til det avgjørende spørsmål: Hvordan kunne det utvikle seg en kultur i deler av statsforvaltningen og i politiet som

åpenbart har mangler? Hvordan kunne det skje? Svaret på det spørsmålet er selvsagt ikke enkelt. Derfor er det avgjørende at kommisjonens viktigste anbefalinger nå følges opp. Det handler om at ledere på alle nivåer i forvaltningen systematisk arbeider med å styrke sine egne og organisasjonens holdninger og kultur knyttet til risikoerkjennelse, gjennomføringsevne, samhandling, IKT-utnyttelse og resultatorientert lederskap.

En samlet komité mener at dette er et arbeid som vil ta tid, og kreve vilje til endring på alle nivåer. Det vil måtte stilles krav til bedre samhandling, et mer effektivt byråkrati og ikke minst et lederskap som er villig til å lytte og lære av dem som står i førstelinjen, og som vet hvor svakheter og styrker befinner seg. Det er samstemmighet om at et slikt lederskap har manglet på både politisk og administrativt nivå på flere områder. Det politiske nivå, men også alle de deler av forvaltningen som har et slikt ansvar, er med bakgrunn i den innstillingen som Stortinget nå behandler, forpliktet til å følge opp de konklusjoner som er trukket om lederskap, kultur og utøvelse.

Det er, som alle vet, særlig to hendelser 22. juli som har vært gjenstand for grundig vurdering av komiteen. Det er stengningen av Grubbegata og politiets håndtering av hendelsene spesielt på Utøya.

22. juli-kommisjonen konkluderer med at Grubbegata burde vært stengt. Statsministeren beklaget i sin redegjørelse at det var den ikke. Komiteen har konkludert med det samme: Grubbegata burde vært stengt.

Komiteen slår fast at mangelfull kommunikasjon internt i regjeringsapparatet bidro til uklarhet om ansvaret for framdrift i prosessen med å stenge Grubbegata, og at det påligger den politiske ledelsen i FAD et konstitusjonelt ansvar for at prosessen tok så mange år at stengning ikke var gjennomført 22. juli 2011. I komiteens kontrollhøring bekreftet statsråd Rigmor Aasrud at stengning av Grubbegata var en sak som ligger under

«FADs og gjennom det – etter oktober 2009 – mitt ansvar. Men når det gjelder prosessen, så var det en prosess som ikke bare var under min kontroll.»

Komiteen slår fast at det er sammensatte årsaker til at det tok lang tid å få vedtatt reguleringsplan og startet det fysiske arbeidet med stengningen av gata. Opposisjonen hevder at regjeringsfraksjonen forsøker å gi Oslo kommune ansvaret. Det er ikke riktig. Vi slår, sammen med resten av komiteen, fast at ansvaret er FADs. Det konstitusjonelle ansvaret er statsrådens.

Men Oslo kommune har også et ansvar. Det faktum at kompetente organer ikke forandret sin motstand mot reguleringsplanen selv etter at politidirektøren hadde informert om terrorfaren, er et tydelig eksempel på dette.

Den til enhver tid sittende statsråd har selvsagt det konstitusjonelle ansvaret. Etter Arbeiderpartiets mening kunne imidlertid ikke statsråd Aasrud handlet annerledes enn hva hun gjorde da hun overtok i FAD. På dette tidspunkt ville formodentlig statlig reguleringsplan ha forsinket prosessen i stedet for å framskynde den. Statlig reguleringsplan burde i tilfellet vært tatt i bruk mye tidligere.

Så til svikten i justis- og politisektoren. Det er den

andre saken, som også kom tydelig fram i saksordførerenes framlegg, som vi har gått mest inn i.

Tidligere justisminister Knut Storberget pekte på særlig fem viktige og riktige faktorer som årsaker til at det sviktet 22. juli, da han svarte i komiteens kontrollhøring: for liten evne til risikoerkjennelse, for svak gjennomføringsevne, mangelfull evne til å koordinere og samhandle, manglende utnyttelse av IKT og utilstrekkelig ledelse. Han uttalte videre:

«Som daværende justisminister beklager jeg dette på det aller sterkeste. Jeg tar ansvaret for politiets håndtering av terrorangrepene i regjeringskvartalet og på Utøya, og for at det sviktet på vesentlige punkter.»

Vi er glad for at daværende justisminister Storberget offentlig har erkjent det ansvar han som ansvarlig fagstatsråd hadde for beredskapen på justisområdet, og at han på det aller sterkeste har beklaget sviktende håndtering i etaten under hans konstitusjonelle ansvar. Det er på denne bakgrunn Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet har valgt å stå sammen med resten av komiteen om å fremme sterk kritikk og mener at Knut Storbergets beklagelse både er nødvendig og riktig.

Statsministeren har beklaget at beredskapen var for dårlig, og at politiet ikke fikk stanset gjerningsmannen tidligere. Daværende justisminister har, som jeg nettopp har sagt, på det aller sterkeste beklaget sviktende håndtering i politietaten under hans konstitusjonelle ansvar. Da gjenstår politietaten selv. Tar etaten det ansvaret som påhviler den – spørsmålsteget.

Hvorfor stiller jeg det spørsmålet? Jeg gjør det fordi det under høringen var påfallende – jeg gjentar uttrykket påfallende – at det ble svart unnvikende fra flere representanter for politiet på dette punkt. Det ble også ganske konsekvent sett oppover og gitt ansvar til Justisdepartementet og til justisministeren personlig for å ha gitt uklare signaler, for for mye detaljstyring, for for lite fokus på beredskap. Da sier jeg med adresse til alle som har ansvar i norsk politi i dag: Komiteen slår enstemmig fast at det ikke kan være tvil om at politiet har ansvar for beredskap, slik Stortinget utvetydig har bestemt – jeg hadde nesten sagt punktum.

Komiteen er også bekymret for hvorvidt politietaten er en lærende organisasjon. Vi peker særlig på politiets egen evaluering, det såkalte Sønderland-utvalget, hvor det knapt kunne spores kritikk av egen innsats, og hvordan noen representanter – noen representanter – for politiet også under høringen framsto med liten villighet til å erkjenne det ansvaret som påhviler dem. Jeg vil derfor i dag uttrykke glede over at den nye politidirektøren, som jeg ser også er til stede her i dag, erkjenner ansvar og tydelig viser vilje til nødvendig forandring.

Jeg vil slå det fast klart og tydelig, og jeg tror jeg gjør det på vegne av hele Stortinget, at det vil ikke være noen som helst aksept for at politiet ikke lærer av hendelsene 22. juli, den største terrorhandlingen og kriminelle handling i Norges moderne historie.

Uenigheten i innstillingen handler i hovedsak om ansvar. Det sentrale i statsministerens og justisministerens redegjørelser er at de så klart tok ansvar – og beklaget. Vi mener at det er sentralt både i redegjørelsene og i problem-

stillingene som ble lagt til grunn for kontrollhøringene, hvor ansvaret for det som gikk galt 22. juli, skal plasseres. Det er derfor betimelig å gjenta hva statsministeren sa i sin redegjørelse:

«At statsministeren har det øverste ansvaret, fritar ikke andre for deres ansvar. Etter vår statsskikk har den enkelte statsråd det konstitusjonelle ansvar på sitt område, innenfor de lover og bevilgninger Stortinget har gitt.

De ulike etater og virksomheter har ansvar. Flere etater i både kommune og stat har ansvar for ulike deler av beredskapen. Politidirektoratet har ansvar for hvordan politiet fungerer. Helseforetakene har ansvar for den medisinske beredskapen. Dette må ligge fast. Ellers risikerer vi ansvarsforvitring, ansvarspulverisering og uklarhet.»

Regjeringspartiene er enig med statsministeren i forståelsen av ansvar, og at denne fordelingen nettopp er avgjørende for å unngå ansvarsforvitring og uklarhet. I vårt samfunn er makten fordelt og dermed også ansvaret. Et system som ikke fordeler ansvar, fordeler heller ikke makt. Vi mener det er allmenn oppslutning om et system hvor makt og ansvar er fordelt. Og vi mener det er et sunt og viktig prinsipp som bygger på det beste i vår kultur og vår tradisjon, at flere tar ansvar.

Vi mener også at 22. juli-kommisjonens rapport må legges til grunn når det gjelder ansvar. Kommisjonens leder, Alexandra Bech Gjorv, viste i sin innledning under kontrollhøringen til kommisjonens rapport hvor det redegjøres for organisering og regelverk for samfunnssikkerhet. Hun pekte også på den prinsipielle ansvarsfordelingen knyttet til denne myndighetsinnsatsen.

Under høringen fikk naturlig nok Bech Gjorv en rekke spørsmål knyttet til hvor ansvar for det som gikk galt 22. juli, skulle plasseres. Hun var langt mer nyansert i dette spørsmålet enn opposisjonen er i sine merknader. På spørsmålet om ansvarsfordelingen mellom Justisdepartementet og Politidirektoratet svarte Bech Gjorv:

«Det er jo ledet fra Justisdepartementet, og sånn sett er det en svikt i den politiske styringen. Samtidig er vi opptatt av at også Politidirektoratet, og også det enkelte politidistrikt, har et ansvar for å lede opp mot sitt oppdrag innenfor sitt ansvarsområde, så man kan ikke bare se oppover.»

Som det framgår av innstillingen, og som det er gitt uttrykk for i offentligheten, fremmes det ikke forslag om mistillit mot regjeringen. Opposisjonen sier i sine merknader at begrunnelsen for dette er statsministerens beklagelse. Man viser til konstitusjonell sedvane. I offentligheten vises det også til at et stortingsvalg er nært forestående.

Denne saken kan ikke sammenliknes med noen annen sak. Det er den verste kriminelle handlingen siden den andre verdenskrig. Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet fremmer forslag som inneholder kritikk mot sin egen regjering, men vi mener at det ikke er grunnlag for mistillit til regjeringen. Det er klokt og riktig at opposisjonen har kommet til samme konklusjon.

Jeg vil selvsagt på det sterkeste understreke at de med politisk myndighet og makt har – og skal ta – sitt politis-

ke ansvar. Dessuten vil jeg presisere at Stortinget utelukkende kjenner regjeringen og den enkelte statsråds embetsførsel når det gjelder ansvar. Men vi mener at regjeringen har tatt ansvar. Statsministeren har både i sin redegjørelse og under kontrollhøringen slått fast at det øverste ansvaret er hans, og han har presisert det konstitusjonelle ansvaret hver enkelt statsråd har i henhold til vår grunnlov.

Statsrådene som hadde ansvaret da terroren inntraff 22. juli 2011, har fått kritikk. Som jeg har sagt: Arbeiderpartiet har, sammen med SV og Senterpartiet, fremmet kritikkvedtak mot sin regjering. Arbeiderpartiet forplikter seg nå til å gjøre det som er nødvendig for at feilene som ble begått 22. juli, ikke skal skje igjen.

Vi vet ikke om, hvor eller når terroren vil treffe – eller hvem som vil stå bak den. Derfor vil jeg avslutte med å si at det viktigste nå er å få gjennomført tiltak som vil gjøre både samfunnet og den enkelte bedre i stand til å møte de framtidige utfordringene.

Med den debatten vi har i dag, vil kontroll- og konstitusjonskomiteens arbeid med denne saken være sluttført.

På vegne av Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet tar jeg opp forslaget som er referert i innstillingen.

Presidenten: Representanten Kolberg har tatt opp det forslaget han refererte til.

Anders Anundsen (FrP) [11:05:02]: Da terroren rammet Norge 22. juli 2011, kunne ingen egentlig være forberedt på det vi ble utsatt for. Nærmest til hendelsen er de som selv ble direkte rammet, deres pårørende og de som satte seg selv i livsfare for å redde andre.

Jeg vil innlede dette innlegget om den største volds-handlingen i fredstid med å uttrykke sympati og respekt for dem som var direkte berørt av det uforståelige. Jeg vil takke for den innsatsen medarbeidere, kolleger, venner og pårørende har ytt, både på den grufulle dagen og i tiden etter. Jeg vil takke alle som gjorde så godt de kunne – i politiet, helsevesenet, brann- og redningstjenesten, Sivilforsvaret og andre involverte. Jeg vil også igjen få takke statsministeren og tidligere justisminister Knut Storberget for måten de stod samlande og oppreist under krisen.

Det var mye som fungerte da det helt utenkelige rammet oss, og særlig viktig var enkeltindividenes evne til å ta ansvar i en ekstrem situasjon. Dessverre var det også mye som sviktet, og den kontrollsaken vi behandler i dag, må først og fremst fokusere på det. Selv om kritikken er hard og ansvar blir plassert, skal vi hele tiden huske dem denne saken egentlig handler om.

Vi skal også huske at det bare er gjerningsmannen som er skyld i tragedien, og at han nå har blitt dømt til den strengeste straffen som er mulig hos oss.

Vi behandler to redegjørelser gitt i Stortinget, med bakgrunn i Gjörv-kommisjonens funn. Gjörv-kommisjonen ble nedsatt av regjeringen – etter samråd med de parlamentariske lederne – kort tid etter angrepet. Arbeidet skulle vise seg å avdekke svakheter i nasjonal sikkerhet og beredskap som er langt mer alvorlig enn jeg tror noen kunne forestille seg i forkant.

Stortinget har blitt orientert gjennom redegjørelser, ar-

beidet i 22. juli-komiteen – den særskilte komité – og i denne kontrollsaken. Denne kontrollsaken setter et slags punktum for undersøkelser og kontroll av det som sviktet, men etter dagen i dag vil mye av arbeidet med å løse utfordringene gjenstå.

Under komiteens arbeid med saken er det avholdt fem kontrollhøringer og to befaringer. Det har blitt lest tusenvis av sider med dokumentasjon, og vi har hatt tilgang til mye av underlagsmaterialet som Gjörv-kommisjonen baserte sine konklusjoner på. Gjennomgangen av den dokumentasjonen gjør at jeg nesten er overrasket over at kritikken i kommisjonens rapport på enkelte punkter ikke er enda sterkere. Det har vært tydelig ansvarsfragmentering og fravær av ledelse i sikkerhets- og beredskapsspørsmål. Det er oppgaver og informasjon som er nedprioritert og ikke formidlet til statsråder, og det er forhold statsråder ikke har forstått at de er ansvarlige for. Det er alvorlig og sterkt kritikkverdig.

Statsministeren har i Stortinget beklaget at Grubbegata ikke var stengt 22. juli. Gjörv-kommisjonen konkluderer med at den burde vært stengt. Ansvaret for at den ikke var stengt ligger hos tidligere statsråd i Fornyings- og administrasjonsdepartementet Heidi Grande Røys, og hos sittende statsråd Rigmor Aasrud i Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Ansvaret for at det ikke ble gjennomført midlertidige tiltak i påvente av stenging ligger samme sted.

I media ble det før fremleggelsen av Gjörv-kommisjonens rapport en diskusjon om det egentlig var Oslo kommune som var den ansvarlige for at ting hadde tatt tid. Kommisjonen slår imidlertid fast at ansvaret ligger hos FAD. Det understrekes også i kontrollhøringene, og en enstemmig komité plasserer ansvaret i FAD.

Det har også vært en diskusjon om statsrådene i FAD ble satt i stand av embetsverket til å gjøre jobben sin på dette området. Det er den enkelte statsråds ansvar å sikre et fungerende embetsverk og informasjonsrutiner som er nødvendige og tilstrekkelige for at statsråden kan gjøre jobben sin. Dersom en skyver det ansvaret over på embetsverket, vil en statsråd alltid kunne unndra seg ansvar ved å unnlate å la seg informere. Det er ikke en akseptabel tolkning av statsrådsansvaret.

Fremskrittspartiet mener det er statsministerens ansvar å sørge for at hans regjeringsmedlemmer har den nødvendige kompetanse og kraft til selv å sikre seg nødvendig informasjon om viktige pågående saker under eget konstitusjonelt ansvar. Hvis statsministeren er kjent med at enkeltstatsråder mangler kompetanse eller gjennomføringskraft, men unnlater å bytte vedkommende ut, vil de feilene statsråden begår, også slå tilbake på statsministeren, som regjeringens øverste leder. Formelt vil det naturligvis ikke endre de parlamentariske og konstitusjonelle ansvarsrammer.

I mars 1998 vedtok Stortinget sikkerhetsloven. Loven forutsetter utarbeidelse av en sikkerhetsforskrift for objektsikring. 13 år senere trådte denne sikkerhetsforskriften i kraft. Sikkerhetsforskriften var viktig for å klargjøre ansvaret for objektsikring og oppfølging av viktige sikkerhetsspørsmål. Nasjonal sikkerhetsmyndighet har sagt at

det ble vanskeligere for dem å føre kontroll etter sikkerhetsloven rundt sikringsverdige objekter i forskriftens fravær. Det er sterkt kritikkverdig at det tok 13 år for iverksettelse av sikkerhetsforskriften, og det er de ulike statsrådene i Forsvarsdepartementet i denne perioden som er ansvarlig for den manglende utferdigelsen.

Det er hos politiet den mest omfattende svikten ble avslørt. Da katastrofen rammet, var operasjonssentralen ved Oslo politidistrikt underbemannet og de fysiske forholdene i stabsrommene svært dårlige. Kommunikasjonen mellom operasjonsleder og innsatsleder sviktet fullstendig på grunn av manglende prioriteringsmulighet for tale i det nye nødnettet. Mobilsamtaler utenfor tjenestelinjen ble løsnin-gen. Politidirektør Øystein Mæland kom på jobb og ante lite eller ingenting om planverket. Hans nestkommanderende, Vidar Refvik, med lang erfaring og kjennskap til planverket, forsvant ut av Politidirektoratet og over til kriserådet, hvor de andre deltakerne i kriserådet oppfattet at det var han som var politidirektør. Det er naturligvis alvorlig når kriseplanverket ikke er kjent for politidirektøren. Det er også bemerkelsesverdig at ingen i kretsen rundt politidirektøren opplyste den relativt nytilsatte sjefen sin om at det finnes et planverk som skal benyttes i denne typen kriser – kanskje er det også et tegn på den kulturutfordringen Gjörv-kommisjonen pekte på. Den lave bemanningen på operasjonssentralen var kjent for Justisdepartementet uten at noe pålegg eller tiltak ble forsøkt gjennomført. Den lave bemanningen førte også til at det var vanskelig å handle raskt og effektivt da det kom informasjon av vital betydning for saken i form av beskrivelse av gjerningsperson, bekledning og kjøretøy med registreringsnummer. Jeg vil i den sammenheng kort nevne at bemanningen ved operasjonssentralen til Nordre Buskerud politidistrikt også var kritikkverdig lav. Der førte den lave bemanningen til alvorlige kommunikasjonsproblemer og til misforståelser om oppmøtested for beredskapstroppen da de ankom Buskerud. Jeg kommer tilbake til andre forhold rundt Nordre Buskerud politidistrikt senere.

I Oslo ble det tidlig klart at politiets tilgang på ressurser ikke ville strekke til i en uoversiktlig situasjon, hvor det kunne komme nye anslag. Politireserven ble vurdert, men forkastet som alternativ. Bakgrunnen var at politiets ledelse ikke var kjent med den faktiske kompetansen politireserven er i besittelse av. Det fremstår i ettertid som svært overraskende og kritikkverdig. Dersom politireserven ikke kan brukes i denne typen situasjoner, må en spørre hva den i det hele tatt er tenkt brukt til. En vurdering av politireservens fremtid som forsterkningsressurs er nødvendig, og det er også nødvendig at Stortinget involveres i en slik prosess.

At vi i en krisesituasjon oppdager at det nasjonale varslingsystemet ikke fungerer, er også alvorlig. Dette systemet ble i utgangspunktet kritisert av Politiets data- og materieltjeneste, og på tross av kritikken ble systemet verken utbedret eller testet. Vital informasjon som burde vært sendt tidlig, ble sendt sent og kom i praksis aldri frem til mottakerne i relevant tid. Det er vanskelig å forstå at denne typen svikt i det hele tatt kan skje. Fremskrittspartiet mener dette er sterkt kritikkverdig.

Fremskrittspartiet har også registrert at det denne fatale dagen skjedde ordrenekt i to konkrete tilfeller ved Asker og Bærum politidistrikt. Operasjonslederen beordrer to patruljer til å avbryte pågående oppdrag, hvorav ett var et uprioritert transportoppdrag til et fengsel i Oslo. På tross av beordringen startet patruljen sin reise mot den terrorrammede hovedstaden. Fremskrittspartiet har stor tillit til den enkelte polititjenestemann og -kvinnes evne til å vurdere konkrete situasjoner. Vi mener imidlertid at det er en klar forutsetning for at politiet skal fungere optimalt i denne typen situasjoner, at den forholder seg til beordringer og tjenestevei under en slik krisesituasjon. Vi har merket oss at justis- og beredskapsministeren mener at det ikke er et generelt problem med ordrenekt i politiet under slike omstendigheter, men i Asker og Bærum sviktet det denne dagen. Det betyr at en må se på ledelsesutfordringer i etaten med bredest mulig utgangspunkt.

Gjörv-kommisjonens rapport avslørte også at bemanningen i politiet er størst når det er minst behov for tjenesten. Altså: Når risikoen for hendelser er lavest, er det flest politifolk på jobb. Det er sterkt kritikkverdig at regjeringen ikke har foretatt seg noe for å sikre en bemanning i politidistriktene hvor det er bedre samsvar mellom tjenestepersonell på jobb og risikoen for hendelser. Det kunne regjeringen bidratt til i forhandlinger om lønns- og arbeidsvilkår for politiet og gjennom sitt overordnede ansvar for å sikre optimal ressursutnyttelse i etaten.

Det er også nødvendig å kommentere den politiske nedprioriteringen av helikopterberedskapen. Det var et politisk valg frem til terrordagen å bygge ned politihelikopter-tjenesten til et helt annet nivå enn det Stortinget forutsatte ved opprettelsen av tjenesten. Dette hadde store konsekvenser. Ansvarer ligger hos tidligere justisminister, og det er sterkt kritikkverdig at regjeringen ikke har sørget for at helikoptertjenesten har hatt full beredskapsdekning. Det har også tatt uforholdsmessig lang tid å sikre en forsvarlig politihelikoptertjeneste, men nå har vi i det siste fått beskjed om at dette skal være på plass.

Politiets sikkerhetstjeneste har også fått noe kritikk av Gjörv-kommisjonen, og kanskje kunne arbeidet helt generelt vært gjennomført på en annen måte med bredere oversikt enn det som var tilfellet. Samtidig skal vi som rettsstat evne å sikre en balanse mellom overvåking og personvern. Svaret på alle utfordringer er ikke mer overvåking og nye metoder og svekkelse av rettsstatens egentlige fundament. Samtidig må en erkjenne at PSTs ressurser ikke har samsvar med de forventninger vi har hatt til dem, og selv med dagens muligheter for overvåking, undersøkelser og registreringer, har ressursene ikke strukket til. Selv om det pekes på at bevilgningene til PST er økt de siste årene, hopper man over det faktum at størsteparten av disse friske midlene har gått til å øke livvakt-tjenesten på grunn av det nye trusselbildet. Kompetanse og ressurser nok til å gjøre det PST må gjøre for å ha en rimelig oversikt over potensielle trusler mot det norske samfunnet, bør være en tverrpolitisk prioritering. Fremskrittspartiet mener det er et stykke å gå før en slik tverrpolitisk enighet kan oppnås.

Politiet kunne be om bistand fra Forsvaret i situasjoner hvor egne ressurser ikke strakk til. Det var klart fra første

stund at det ikke ville være nok politifolk til å drive vakt og sikring ved sikringsverdige objekter. Likevel tok det syv og en halv time før politimester Anstein Gjengedal ba om Forsvarets bistand til vakt og sikring. Det var flere potensielle trusselsituasjoner mot sikringsverdige objekter, og politiet kunne ikke håndtere alle. Det er sterkt kritikkverdig at politimesteren ikke ba Forsvaret om bistand til vakt og sikring nesten umiddelbart etter den første hendelsen. Fremskrittspartiet frykter at det har vært en for liten forståelse i politiledelsen for de ressursene som Forsvaret faktisk kan bidra med i en krisesituasjon. Det hevdes at dette skal være bedre i dag, men jeg er usikker på om det faktisk er tilfellet.

Jeg vil nå si noen ord om Nordre Buskerud politidistrikt – ved først å berømme medlemmer av utrykningsenheten i distriktet. De får også skryt av Gjerv-kommisjonen for å legge en gjennomførbar plan som antagelig ville resultert i raskere ankomst til Utøya. Det er verdt å merke seg at det var ren flaks at det var tjenestepersonell fra utrykningsenheten tilgjengelig selv om de ikke var på vakt den aktuelle dagen, og at de handlet raskt for å kunne bidra. Det er et tankekors at det ikke er noen vaktordning for utrykningsenheten. Det er med sterk beklagelse jeg ikke kan uttrykke tilsvarende tillit til den stedlige ledelsen for Nordre Buskerud politidistrikt. Politimesteren har forklart både til Gjerv-kommisjonen og i kontrollhøringen at hun ikke tok noe særlig lederskap under krisen, men gikk rundt og «lyttet» for å få informasjon om det som hendte. Hun var heller ikke særlig kjent med det planverket som skulle iverksettes.

Vi kan kritisere politimester Sissel Hammer for dette, men det er viktig å understreke at det er et politisk ansvar å sørge for at ledere i politiet er i stand til å gjøre den viktige jobben som vi forventer av dem. Det er Justisdepartementet og tidligere justisminister Knut Storberget som har hovedansvaret for det som sviktet i politiet den skjebnesvangre dagen i 2011.

Jeg synes også det er grunn til å peke på at informasjon som gis Stortinget, skal være riktig. I innstillingen fremgår en viss uenighet om hvorvidt informasjonen til Stortinget underveis har vært riktig hva gjelder ressursituasjonen i politiet. Jeg vil derfor begynne med den historien som de fleste av oss har vært vitne til i media i årene forut for terrorangrepet. Vi har sett en justisminister som stolt har fremhevet politiet som et av de viktigste satsingsområdene for den sittende regjeringen. I aviser, på fjernsyn og i denne sal har forsikringene om et moderne, velutrustet politi med flere tjenestemenn og -kvinner i operativ tjeneste vært klare. Vi har derfor hatt grunn til å tro at tilstanden i politiet har vært ganske god. Da terroren rammet Norge, ble dette bildet endret dramatisk.

En kan derfor sette spørsmålstegn ved om informasjonen til Stortinget har vært god nok under justisminister Storberget. Det gjelder både forholdene i det ordinære politiet og i PST. Politimesteren i Oslo har i media meddelt at antallet politifolk i gatene i Oslo er det samme nå som det var for ti år siden. Det er ikke det inntrykket vi har fått presentert i denne sal.

Fredag i forrige uke la Direktoratet for forvaltning og IKT frem en evalueringsrapport som konkluderer med at

Politidirektoratet ikke oppfyller de mål som var satt ved opprettelsen av direktoratet, og at ansvaret for dette ligger dels hos POD og dels i Justisdepartementet. Det var store forventninger til Politidirektoratet, og evalueringen setter spørsmålstegn ved om det i det hele tatt har vært mulig å innfri disse forventningene med de rammebetingelsene og det handlingsrommet POD har hatt. Det er i tilfelle også et politisk ansvar.

Forsvaret ble egentlig ikke satt på noen prøve 22. juli. Likevel er det tre forhold rundt Forsvaret jeg vil omtale.

Det første er at nedleggelsen av HV-016 bidro til å svekke Forsvarets evne til å bistå politiet i alvorlige kriser i hele landet. I Oslo klarte HV-02 å mobilisere relativt mye kraft på kort tid. Om terroren hadde rammet andre steder i landet, ville situasjonen sannsynligvis vært annerledes.

Det andre er at på tross av at Forsvaret ikke ble satt på noen særlig prøve, ble det avdekket vesentlige mangler ved Heimevernets evne til å få rask tilgang på våpen, ammunisjon, beskyttelsesutstyr og transportmidler. Logistikken sviktet.

Det tredje er at oppdraget Forsvaret fikk etter 22. juli-komiteens arbeid i denne sal og i dette hus om å se på hvordan Marinejegerkommandoen – MJK – kan få en rolle i nasjonal beredskap, ikke kan resultere i at MJK legges ned. Det er overhodet ikke utgangspunktet for diskusjonen om hvordan MJK kan få en rolle tilsvarende den Forsvarets Spesialkommando har i hele eller deler av den nasjonale beredskapen. Jeg vil presisere dette fra talerstolen, fordi jeg er kjent med at det pågår en del prosesser akkurat nå. Derfor vil jeg sitere det Stortinget har sagt om dette i innstillingen etter 22. juli-komiteens arbeid:

«Komiteen vil be regjeringen vurdere hvilke kapasiteter MJK kan bidra med som strategisk ressurs ved nasjonal krisehåndtering på lignende måte som FSKs rolle er i dag.»

Det er langt fra noen sammenslåingsaksept. Komiteen fastslår i denne innstillingen at det er

«regjeringens ledelse, statsministeren, som har det overordnede ansvaret for at Norge har en samkjørt og god beredskap som kan ivareta innbyggernes sikkerhet».

Statsministeren erkjente dette ansvaret for Stortinget og beklaget i denne sal at

«Grubbegata ikke var stengt, at gjerningsmannen ikke ble stanset tidligere og at flere sikrings- og beredskaps tiltak ikke ble iverksatt».

Tidligere justisminister Knut Storberget gikk av kort tid etter terrorangrepet. I den åpne kontrollhøringen om saken beklaget Storberget på det aller sterkeste og tok ansvaret for politiets håndtering av terrorangrepene i regjeringskvartalet og på Utøya, og for det som sviktet på vesentlige punkter. Han tok også ansvaret for den manglende IKT-satsingen i politiet.

Jeg har imidlertid merket meg at statsråd Aasrud, som har ansvaret for manglende stenging av Grubbegata sammen med sin forgjenger, så vidt jeg har sett, ikke har kommet med noen tilsvarende beklagelse overfor Stortinget. Hun får sin anledning i løpet av debatten i dag, og jeg forventer at den kommer.

Hvis man skal lære av feil, er det en forutsetning at man evner å erkjenne at det ble gjort feil. Politiets egne evaluering, også kjent som Sønderland-rapporten, ga et klart inntrykk av at politiet ikke kunne gjort så mye annerledes da terroren rammet oss. Fremskrittspartiet mener at Gjörv-kommisjonens rapport og de redegjørelsene som er holdt for Stortinget, konkluderer annerledes. Da innsatslederen som først ankom regjeringskvartalet etter bombeeksplosjonen, sa at her var det bare å trykke på den aller største knappen, skjedde det ikke noe på mottakersiden – kanskje fordi det ikke finnes, eller fantes, noen stor knapp å trykke på. Det er uakseptabelt for et land som i mange år har visst at det har vært et potensielt terrormål. Det er uakseptabelt for et land som burde ha lært av det som har rammet våre allierte.

Vi venter nå på en stortingsmelding om tiltak og oppfølging etter terroranslaget. Det blir en viktig politisk diskusjon om hvordan vi for fremtiden skal ta lærdom av de feil og mangler vi behandler i denne innstillingen. I stortingsmeldingen vil vi sannsynligvis få vurdert en rekke tiltak. Jeg vil spille inn tre som jeg mener er viktige, uten at jeg skal lage politikk i denne debatten. Jeg mener det er relevant, fordi det er innspill vi har fått under komiteens behandling av saken.

Det første er en vurdering av bruk av ekspanderende ammunisjon der gjerningsmannen befinner seg blant sivile. I dag er det alvorlig problem, f.eks. ved skoleskytinger eller terror hvor terroristen selv er i en folkemengde, at politiet vil ramme flere enn gjerningsmannen ved skyting.

Det andre er å utruste utrykningsenhetene med mulighet for bruk av kraftigere skytevåpen. I dag er standardutrustningen MP5, og på en av våre befaringer fikk vi se at det er lite å stille opp med mot velutrustede terrorister.

Det tredje er GPS-merking av alt tilgjengelig rednings- og beredskapsutstyr på tvers av utrykningsetatene. 22. juli er fortellingen om ressursene som ikke fant hverandre, sa Gjörv-kommisjonen. Det er en relativt enkel og lite kostbar måte å løse det på.

Andre tiltak er jeg sikker på at Stortinget velvillig hjelper til med når behandlingen av den kommende stortingsmeldingen tar til.

Jeg viser til de merknadene Fremskrittspartiet og Høyre har i innstillingen om ansvar. Der foretas det også en gjennomgang av hva ansvar har betydd i parlamentarisk sammenheng siden annen verdenskrig. Jeg skal ikke gå så langt inn på det, men understreke at det forslaget Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre står sammen om i innstillingen, er et meget sterkt kritikkforslag – et såkalt daddelsforslag – som en må karakterisere som hakket under mistillit. Bakgrunnen for at forslaget er så sterkt er naturligvis at vi mener det sviktet på så vesentlige punkter at Stortinget bør ha en sterk reaksjon på dette. Jeg tar med dette opp forslaget fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre.

Det er imidlertid grunn til å tro at dette forslaget faller i dag. Derfor vil jeg si litt om hvordan jeg anbefaler Fremskrittspartiet å stemme subsidiært. Dette er en ekstraordinær sak, og den har preget en hel nasjon. Den vil fortsatt prege oss, og det er viktig for Fremskrittspartiet at den svært spesielle saken også får en slutt-

strek som det kan stå respekt av i et historisk perspektiv.

Regjeringspartiene har gått til det helt ekstraordinære steg å foreslå et kritikkvedtak mot sin egen regjering. Kritikkforslaget kritiserer myndighetene, hvilket for alle praktiske formål i denne saken er regjeringen. Innholdsmessig dekker forslaget første ledd i stort det samme som forslaget fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre, men med en noe mindre grad av kritikk. Det vises i andre ledd til en riktig og historisk nødvendig beklagelse fra statsministeren. Det samsvarer godt med Stortingets praktiske forhold til beklagelser fra regjeringssjefer tidligere. I tredje ledd anerkjenner Stortinget beklagelsen og arbeidet med å gjøre Norge tryggere. «Anerkjennelse» betegner en likeverdig relasjon der man bestreber seg på å forstå den andres perspektiv. Det er fornuftig.

På denne bakgrunn ber jeg Fremskrittspartiet bidra til at Stortinget i dag kan gjøre noe helt eksepsjonelt og enstemmig samle seg om et kritikkvedtak mot regjeringen. Det er en helt eksepsjonell og vanskelig sak, som også fortjener en slik verdig sluttstrek i Stortinget. Jeg anbefaler derfor Fremskrittspartiets representanter å stemme mot forslaget fra Kristelig Folkeparti, for forslaget fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre og subsidiært for forslaget fra Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet.

Presidenten: Representanten Anundsen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Per-Kristian Foss (H) [11:29:33]: Det er et alvorlig bakteppe i denne saken – mye menneskelig sorg og smerte. Det alvorlet har også preget Stortingets og komiteens behandling av denne saken. Formelt er dette en sluttstrek for kontrollkomiteens arbeid med saken, men jeg har lyst til å legge til: Terrorhandlingen kommer aldri til å bli glemt. Den hviler over oss.

Innstillingen i dag inneholder en meget sterk kritikk mot den sittende regjering og mot embetsverket. Den bygger på redegjørelsen til statsministeren og justisministeren i Stortinget. Statsministeren viste i sin redegjørelse i Stortinget til at funnene i kommisjonen var alvorlige og at mye sviktet. Viktige deler av beredskapen og evnen til krisehåndtering var ikke gode nok da det virkelig gjaldt. Årsaken til dette er at grunnleggende forhold i beredskapen sviktet. Planene var laget, men de ble ikke iverksatt. Evnen til å ta lærdom av øvelser var for liten, og det gjelder både holdninger til beredskap og evnen til samhandling.

Regjeringspartiene vektlegger statsministerens beklagelse i sitt forslag. Denne beklagelsen synes Høyre var en selvfølge, saken tatt i betraktning. Likevel er vår konklusjon at det ikke er grunnlag for mistillit i saken. Det skyldes i stor grad at statsministeren selv overfor Stortinget har beklaget flere forhold fra kommisjonens konklusjoner i sin redegjørelse fra Stortingets talerstol. Så langt jeg kan se, er det ikke holdt tilbake informasjon. Hadde det ikke kommet en slik beklagelse, eller hadde vi kunnet konstatere informasjonssvikt, ville det vært grunn til å fremme mistillit.

Jeg har i denne sammenheng særlig lyst til å kommen-

tere det som ble sagt i Martin Kolbergs innlegg. Han gjorde et stort nummer av å beskrive den delegering som alltid har vært tilfellet innenfor forvaltningen, at ikke regjering og statsråder gjør alt, men at ansvaret er delegert. Det er jeg selvfølgelig helt enig i. Men det betyr ikke at det konstitusjonelle ansvar er svekket hos regjeringen og statsråder. Han siterte Gjorv-kommisjonen som har pekt på svikt over hele linjen – stort sett. Jeg bare minner om at Gjorv-kommisjonens mandat ikke var å plassere det konstitusjonelle ansvaret, men det er Stortingets ansvar. Det er derfor vi har behandlet saken annerledes enn Gjorv-kommisjonen.

I innstillingen følger regjeringspartiene vår kritikk langt på vei. Men det er en viktig forskjell i ordbruken. Vi taler – som det har vært nevnt i flere innlegg – om regjeringens ansvar. Ordet «myndighetene», som regjeringspartiene bruker, er i denne sammenheng en utvanning. Dette viser en tendens som har kommet frem flere ganger i media og i kontrollkomiteens høringer – at statsråder og sentrale rød-grønne politikere har forsøkt å verne om sine egne. De har plassert ansvaret et annet sted, i myndighetsapparatet, enn hos de politikere der ansvaret rettmessig hører hjemme. Dette er det viktig å si i en stortingsbehandling av saken.

Også Dagsavisens redaktør, Arne Strand, skriver i en artikkel den 20. februar:

«Det oppsiktsvekkende er at regjeringspartiene med Ap i spissen følger opposisjonspartienes kritikk langt på vei. I Aps forslag til kritikkvedtak i Stortinget er «myndighetene» adressaten for kritikken. Høyre, Frp, Venstre og KrF gir adressaten dens rette navn, som er regjeringen. I praksis betyr det statsminister Jens Stoltenberg og de ansvarlige statsrådene.»

Denne saken er på mange måter unik. Det er sjelden at en samlet kontroll- og konstitusjonskomité uttrykker sterk kritikk. Til tross for noen nyanser i formuleringene, er det bred enighet i komiteen om flere forhold. Komiteen har samlet sagt at følgende forhold er sterkt kritikkverdige: at de berørte politidistriktene ikke mottok riksalarmvarslingene, at politimesteren i Oslo ikke ba om håndhevelsesbistand til vakt og sikring umiddelbart etter at det var klart at eksplosjonen i regjeringskvartalet skyldtes en bombe. Kontrollkomiteen har også sagt at svikten i beredskapen på justissektoren er sterkt kritikkverdig og at beklagelsen til daværende justisminister, Knut Storberget, både var nødvendig og viktig.

Dette forholdet belystes også nærmere i en kommentar fra Arne Strand i Dagsavisen den 23. februar i år. Der heter det:

«De som etterlyser konsekvenser for personer, bør vite at Knut Storberget hadde måttet gå av hvis han fortsatt var justisminister. Komiteen er nådeløs i sin kritikk av den tidligere justisministeren.»

Jeg legger til for egen del at jeg slutter meg til denne oppfatningen.

Det er flere forhold som en samlet komité mener er kritikkverdige, bl.a. også at Grubbegata ikke ble stengt tidligere, og at bemanningen ved politiets operasjonssentraler har vært for dårlig. Dette er alle enige om. Som Gjorv-

kommisjonens leder Alexandra Bech Gjorv så treffende sa det i sin oppsummering:

«Evnen til å koordinere og samhandle har vært mangelfull.»

Dette handler i store trekk om ressursene som ikke fant hverandre. Komiteen kritiserer også at politiet ikke hadde tatt tilstrekkelig lærdom av beredskapsøvelsen forut for 22. juli til å kunne takle terroraksjonen på en tilfredsstillende måte. Spørsmålet er: Har dette så langt blitt noe bedre? Jeg tenker bl.a. på de siste måneders hendelser, som Øvelse Tyr og spørsmålet om bistandsanmodning fra politiet til Forsvaret ved Stortingets åpning. Det er grunn til tvil om dette.

Videre kritiserer en samlet komité at det overordnede ansvaret for problemstillinger knyttet til terrorberedskapen som ligger hos justisministeren, ikke i tilstrekkelig grad ble fulgt opp, dette på særlig bakgrunn av PST-rapporten fra 2007, som tidligere har vært omtalt i debatten. For meg er det nærmest uvirkelig at man for mange år siden hadde fått et så klart trusselbilde gjennom en PST-rapport, men at dette ikke ble fulgt nærmere opp. Man kunne f.eks. i det minste ha satt opp robuste sperringer på statens egen grunn, utenfor regjeringskvartalet. Men dette ble ikke gjort. Det ble heller ikke på noe tidspunkt vurdert.

Når det gjelder politiets mangelfulle IKT-systemer, er dette også noe som har vært kjent for regjeringen i lang tid. At Justisdepartementet ikke har gjort mer for å få forgang i IKT-utviklingen i politiet og i straffesakskjeden, er en problemstilling departementet er vel kjent med. Dette finner en samlet komité grunn til å kritisere. Det ble også kritisert at Politidirektoratet valgte et nasjonalt varslings-system som ikke var pålitelig og ikke var forsvarlig. Komiteen har også med forundring merket seg at daværende politidirektør ikke var involvert i avgjørelsen av hvilket varslingsystem som skulle innføres.

Det var heller ikke etablert rutiner for kommunikasjon mellom politidistriktene som benyttet nødnett og politidistriktene som benyttet analogt samband. Dette er en alvorlig svikt, som også komiteen kritiserer samlet.

Justisdepartementet avvek den 22. juli fra planverk og etablerte rutiner, bl.a. ved ikke å etablere kriseledelse og stab i tråd med gjeldende krisehåndteringsplaner. I tillegg ble dette dårlig kommunisert og skapte uklarhet om organiseringen og departementets kriseledelse. Det står for meg og resten av komiteen klart at risikoerkjennelsen ikke synes å ha vært høyt nok oppe på dagsordenen, verken hos politiske myndigheter eller hos politiet.

Høyre har sammen med en samlet opposisjon funnet at følgende forhold også peker seg ut som sterkt kritikkverdige: En samlet kombinasjon av nedprioritert beredskap, nedprioritert IKT-satsing og dårlig målstyring. Vi finner at regjeringen ikke har evnen til å prioritere hvilke saker som er viktige i beredskapssatsingen. Vi ser at man riktignok har fokusert på målstyring, men det har vært mange mål, altfor mange mål.

Det at regjeringen har vært målstyrt på feil kriterier har gjort det umulig å se de viktige målene og skille dem fra de mindre viktige. Derfor har man ikke evnet å beskytte sine borgere. Det er viktig å påpeke at beredskap i liten grad har

vært på dagsordenen i denne regjeringens arbeid før den 22. juli 2011.

Vi har videre sett at oppfølgingsarbeidet har gått langt i politisektoren, særlig i tiden før 22. juli-kommisjonens rapport ble fremlagt. Det vi ser resultatet av, er at politireserven de senere årene har vært nedprioritert, og at dette har skjedd uten tilstrekkelig informasjon til Stortinget.

Det er også skremmende at regjeringspartiene forsøker å fremstille det som om PST over tid har fått vesentlig økte ressurser til å drive forebyggende undersøkelser og etterretning når vi vet at en svært stor del av realveksten som er tilført PST siden 2005, faktisk er gått til å øke bemanningen i PSTs livvaktjeneste.

Komiteen har også i særlig grad i kontrollhøringene gått inn på Politidirektoratets rolle. Det er ikke et impo- nerende bilde som etterlates. En rapport fra Direktoratet for forvaltning og IKT, en Difi-rapport som nylig er kommet, understreker at mye fortsatt er ugjort.

22. juli-saken har vekket oss. Den har avdekket proble- mer med statlig styring. Fryktkultur og manglende gjenn- omføringskraft er det inntrykket man sitter igjen med etter høringene og etter å ha lest rapportene. Denne kulturen må endres, og den må erstattes med noe bedre.

Man får også følgende inntrykk gjennom høringene, nemlig at forvaltningspolitikk ikke er ansett som viktig og politisk interessant, og at Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet har liten faglig tyngde.

Statsministeren avsluttet sin redegjørelse med å si at vi plikter å gjøre Norge sikrere. Det er statsministerens an- svar å sørge for at statsrådene i regjeringen har den nød- vendige kompetanse til å gjøre den viktige jobben de er satt til. Dersom statsministeren har grunn til å tvile på en stats- råds gjennomføringskraft eller oppfatning av eget ansvar, er det statsministerens plikt å bytte vedkommende ut.

Høyre har sammen med Venstre og Fremskrittspartiet fremmet følgende kritikkforslag:

«Stortinget mener det er sterkt kritikkverdig at re- gjeringen forut for og under terrorhandlingene 22. juli 2011 ikke i tilstrekkelig grad hadde iverksatt tiltak som gjorde at samfunnet og staten evnet å beskytte landets borgere.»

Det er min anbefaling at Høyres representanter stem- mer for dette forslaget. Hvis det, hadde jeg nær sagt, mot formodning skulle falle, og jeg sier «mot formodning», for det er nemlig i tråd med komiteens innstilling, anbefaler jeg Høyres medlemmer å stemme for regjeringspartienes forslag. Det inneholder noe uklarhet, men dog en kritikk- messig klarhet. Jeg vil gjerne legge til at uttrykket «aner- kjennelse» av det arbeid som gjøres for å følge opp at det ikke skjer nok en gang, ikke er et verdiladet uttrykk. Man kan ikke anerkjenne en stortingsmelding man knapt har sett, selv om jeg forstår at den har gått i trykken og snart kommer til Stortinget, men det er en anerkjennelse av at ar- beidet i hvert fall gjøres. Det er ikke en anerkjennelse av et resultat som vi ikke kjenner. Men jeg tror i likhet med for- rige taler, Anders Anundsen fra Fremskrittspartiet, at det er viktig at Stortinget kan samle seg i et kritikkvedtak på bakgrunn av alt som er skrevet i denne innstillingen, og at

ansvaret også plasseres hos myndighetene, som øverst sett er den norske regjering.

A k h t a r C h a u d r y hadde her overtatt president- plassen.

Hallgeir H. Langeland (SV) [11:44:02]: Det er ein konstruktiv opposisjon som me nå høyrer talar – etter dei to siste talarane. Eg vil seia at det er veldig konstruktivt og vil føra til at me nå kjem ut som eit samla storting, slik som det høyrst ut – det er nokre talarar igjen – og det trur eg er veldig bra for oppfølginga av denne saka.

Som det heilt rett er påpeikt, er òg regjeringspartia vel- dig klare i sin kritikk av regjeringa i denne saka. Da er det veldig bra at me no samlar oss rundt den kritikken og får eit samrøystes vedtak.

Så vil eg òg takka saksordføraren. Stemninga som ein har i «overhuset» – i kontrollkomiteen – har ofte vore dår- leg, men i denne saka har ho vore veldig god. Saksordføra- ren har lagt vekt på å samarbeida med alle partar og forsøkt å finna kompromiss. Det har vore veldig bra. Det gjer det unødvendig for meg å gå inn i alle sakas aktualitetar, men eg kan velja meg ut nokre.

Massemordet 22. juli 2011 gjorde oss til ein nasjon av pårørande. Me blei utsette for eit angrep på venstresida, sjølv sagt spesielt på Arbeidarpartiet og AUF-ungdommen. Det var eit angrep på demokratiet, ja, eit væpna angrep på vårt uvæpna demokrati. Mange av oss skulle gjerne skrudd klokka tilbake, men det veit me at ikkje er mogleg. Mange manglar eitt eller fleire familiemedlemmer – ein son, ei dotter, ei kone eller sin mann – frå Utøya eller da bomba small i regjeringsskvartalet. Mange overlevde, men kan ha skadar som kan følgja dei heile livet. I den forbindelse er det viktig å rosa støttegruppa i denne saka. Dei har gjort og gjer ein fantastisk jobb. Det er svært viktig for at det skal bli eit mest mogleg vellukka resultat i ei så krevjande sak som denne.

Spørsmålet er ikkje lenger om dette kunne vore unngått, men om kva me har lært og kva me skal gjera for å hindra at dette skjer igjen.

Det var mykje som verka i timane etter massemordet. Helsepersonellet gjorde ein fantastisk jobb. Dei frivillige sin innsats, som fleire har vore inne på, var imponerende, ikkje minst ved Utøya. AUF-arane sin heltemodige innsats må me heller ikkje glømma. Men mykje verka altså ikkje. Det var mange ting som ikkje funka, og det må forbe- trast og rettast opp.

Og for å ta litt av det at det ikkje verka i forsvar: 22. juli-hendinga var ei så grotesk og surrealistisk hending at kven kunne tenkja seg at noko sånt kunne skje? Det var heilt umogleg å forstå – og er framleis nesten umogleg å forstå.

Som fleire har vore inne på, saksordføraren òg, vil eg rosa Gjörv-kommisjonen – 22. juli-kommisjonen. Det er mange gode svar, men det er også grunnlag for nye spørs- mål. Dessutan hadde me fem høyringar over fem dagar som belyste Gjörv-rapporten og framlegginga til justis- mi- nister og statsministeren.

Komiteen har, som fleire har sagt, vore på synfaring

både i regjeringskvartalet og på Utøya. Det gjorde eit veldig sterkt inntrykk – inklusiv meg sjølv.

Statsministeren har tatt på seg ansvaret for at mykje svikta den 22. juli 2011. Men statsministeren tok også på seg eit vanvitig stort ansvar i situasjonen som oppstod etter den 22. juli. Rosehavet den 25. juli 2011 og dei viktige og verksame orda treffe oss. Nasjonen blei lova meir openheit og meir demokrati. Nå må me i desse dagar ikkje gløyma at nasjonen forventar meir openheit og meir demokrati. Det må ikkje berre bli eit spørsmål om helikopter, beredskap, væpning og pengar til politiet, det må òg dreia seg om meir openheit og meir demokrati.

Eit av dei områda som SV er veldig fornøgd med, er knytt opp mot kritikken av PST. Me har hatt Traavik-rapporten, som heilt tydeleg gav beskjed om at det er mykje som ikkje verkar her.

Når ein ser på kva PST har gjort, er det ikkje tvil om at dei har følgd med på religiøst motiverte terroristar, men spørsmålet er om dei har følgd med skikkeleg på høyresida. Me på venstresida har ganske lenge hevda at ein har vore mest interessert i venstresida. Det fekk me òg sjå eit eksempel på i eit tidlegare Brennpunkt-program. Det er eit grunnleggjande spørsmål. Etter at eg som medlem i kontroll- og konstitusjonskomiteen, som har ansvar for sikkerheitstenesta, hadde vore på besøk i PST i 2009, gjekk eg rett til min parlamentariske leiar og sa at PST er ikkje der dei skal vera – dei er på ein annan planet, og dei heng for mykje att i den gamle krigen. Det var altså i 2009.

Men nå har me fått ny leiing i PST, Marie Benedicte Bjørnland. Det verkar som om ho har kome godt i gang, men det er mykje arbeid som står att. Traavik-rapporten seier at PST har forsømt seg innan organisasjons-, leiar- og kompetanseutvikling. PST får kritikk for manglande intern samordning, ein heng etter på teknologi og er, ikkje minst, ikkje oppdatert på trusselbildet. Her er altså forbedringspotensialet stort, og eg reknar med at når meldinga kjem frå Faremo, er ikkje minst PST eit sentralt element.

Gjørvi-kommisjonen påviste òg ei overbyråkratisering, at ein har pulverisert ansvar. Me kallar det for New Public Management, men me vil gjerne bruka andre ord, nemleg at ein får ein slags nullfeilskultur, der det blir viktigare ikkje å gjera feil enn å gjera noko, kanskje. Dette må det ryddast opp i. Regjeringspartia er aleine om dette, men har jo fleirtal og regjering. Me er tydelege i våre merknader og påpeiker den rigide målstyringa med omfattande kvantitative mål, kor måloppnåinga blir kopla til eit påskjønningssystem – det er ikkje det me skal ha meir av, det skal me ha mindre av, for det fører til meir byråkrati og eit omfattande tilsynsapparat. Me skal byggja ned denne nullfeilskulturen som kan ha vore noko av grunnen til at det var sånn ei handlingslamming som det var den 22. juli.

Regjeringspartia er òg heilt tydelege på at me må satsa meir på kvalitet og mindre på kvantitet som kan målast. Eg var fem dagar i politiet ein sommar, og det problematiske er at ein ser jo at det er mykje som kan målast, men dei store tinga kan ikkje målast og setjast inn i eit skjema. Då risikerer ein feilprioriteringar som ein kanskje ikkje tenkte på, på grunn av at ein har eit sånt målesystem. Dette skal me altså jobba for å ta vekk, og her må

dei tilsette trekkjast med, sånn at måla blir meir kvalitative.

Som eg sa, og som alle har vore inne på, avslørte 22. juli ein omfattande svikt i samfunnssikkerhetsarbeidet på tvers av ulike etatar. Ein samla komité meiner at regjeringa nå må vurdere å oppretta eit nasjonalt kompetansesenter for risikoforståing og samfunnssikkerheit. Det er allereie kjent at Universitetet i Stavanger sit på denne kompetansen, dermed kan det vera relativt lett å oppretta eit slikt senter, men det kjem regjeringa tilbake til.

Mykje svikta denne sommardagen 2011. Komiteen står samla bak ein kritikk som rammar regjeringa, statsministeren, Justisdepartementet, PST og politiet. Regjeringspartia har, og får, samrøystes fleirtal bak eit forslag som kritiserer regjeringa. Nå er det viktig at me bruker alle desse kostbare erfaringane me har til å bli betre og bli eit betre land å leva og bu i, eit meir ope og demokratisk land, som statsministeren la vekt på. Det dreier seg om å få eit PST som greier å ha auga på det som faktisk utgjer ein trussel. Det dreier seg om å ha ei styring av offentleg sektor som faktisk set kvalitet først, som fører til betre tenester og mindre byråkrati, og som involverer dei tilsette. Det dreier seg om å finna fram til løysingar som fremmar meir openheit og meir demokrati. Og det dreier seg òg, til slutt, om meir kunnskap og kompetanse om kva som må gjerast.

Det er gjort noko, men mykje må gjerast for å unngå liknande hendingar igjen. Regjeringa er godt i gang. Snart får me ei melding som varetar dei problemstillingane som SV har vore opptatt av å få fram i behandlinga av den tragiske 22. juli-hendinga.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:54:40]: 22. juli 2011 ble 77 uskyldige mennesker drept, og mange, mange flere skadet fysisk og psykisk i Norges største terrorhandling etter annen verdenskrig. Nok en gang går mine og våre tanker til familie og venner av de døde, og de mange som har varige fysiske og psykiske men etter en terrorists fryktelige handlinger ansikt til ansikt med unge mennesker som ba for sine liv. Det er vondt for oss alle, og usigelig vondt for dem som er direkte berørt. De pårørende bærer den største børa i hverdagslivet. Smerten er helt uvirkelig.

Stortinget vil i dag oppsummere alt som har vært utilstrekkelig, feil og mangler. For dem som har mistet sine kjære, hjelper det lite med nye meldinger, beredskapsplaner og ledelseskultur. Det er for sent. Disse menneskene har betalt den største prisen for det som er avdekket. Dog, som en av de pårørende sa til meg: Det viktigste framover er at andre innbyggere ikke får oppleve tilsvarende svikt, mangler og kollaps i vår beredskap.

Stortinget behandler i dag kontroll- og konstitusjonskomiteens innstilling om redegjørelse av statsministeren og justis- og beredskapsministeren i Stortingets møte 28. august 2012 om regjeringens oppfølging av rapporten fra 22. juli-kommisjonen. 22. juli-kommisjonen, med Alexandra Bech Gjørvi som leder, arbeidet i ett år. Rapporten foreligger i NOU 2012:14. Den er grundig og konkret, alvorlig og avslørende. Rapporten har gitt oss en felles virkelighetsforståelse. Denne felles virkelighetsforståelsen som statsministeren og justis- og beredskapsministeren aksepte-

terer, legger også en samlet kontroll- og konstitusjonskomité til grunn. Dagens stortingsbehandling og merknader fra regjeringspartiene i innstillinga vil legge det avgjørende grunnlaget for regjeringas bebudete stortingsmelding om den samlede beredskapsstrategien mot terror.

I statsministerens redegjørelse 28. august i fjor refererte han kommisjonens hovedfunn med kommisjonens egne ord. De tre mest alvorlige var:

1. Angrepet på regjeringsskvartalet 22. juli kunne ha vært forhindret gjennom effektiv iverksettelse av allerede vedtatte sikringstiltak.
2. Myndighetenes evne til å beskytte menneskene på Utøya sviktet. En raskere politiaksjon var reelt mulig. Gjerningsmannen kunne ha vært stanset tidligere 22. juli.
3. Flere sikrings- og beredskapstiltak for å vanskeliggjøre nye angrep og redusere skadevirkningene burde ha vært iverksatt 22. juli.

Statsministeren sa i sin redegjørelse at for mye sviktet, og at viktige deler av vår beredskap og evne til krisehåndtering ikke var god nok når det virkelig gjaldt.

Senterpartiets parlamentariske leder, Lars Peder Brekk, som var statsråd 22. juli 2011, sa det klart i Stortinget 28. august i fjor:

«[...] jeg har bestemt meg for å bruke denne anledningen, etter å ha lest rapporten, til å si rett ut: Jeg beklager. Vi har feilet».

Kontroll- og konstitusjonskomiteen har i den foreliggende innstilling gått inn i og utdypet svikten og det som skjedde på alle punkter vi har hatt oversikt over. Det har vært en felles erkjennelse, sjølsagt, hos alle parter at fakta skulle fram som grunnlag for drøfting og forbedring.

Flere talere før meg har grundig beskrevet hendelsesforløpet og hva som konkret sviktet, noe som jeg dermed bare kan slutte meg til. Før jeg går inn på hovedinnholdet i kontroll- og konstitusjonskomiteens innstilling, som er konstitusjonelt ansvar, ledelse og beredskap, vil jeg understreke behovet for det kontinuerlig forebyggende politiske arbeidet gjennom demokratisk, åpen debatt for alle meninger i samfunnet, for å hindre slike terrorhandlinger fra grupper eller enkeltmennesker. Jeg vil understreke arbeidet med sikring av jambyrdige økonomiske, sosiale og kulturelle forhold mellom alle folk i Norge, ikke minst i arbeids- og næringslivet. Jeg vil understreke den gjensidige respekten for ulike meninger som fremmes gjennom lovlige demokratiske virkemidler, og jeg vil understreke nulltoleransen i bruk av vold for å fremme grupper eller enkeltpersoners politiske mål.

Ut fra historisk erfaring vet vi at dette forebyggende, demokratiske arbeidet ikke er tilstrekkelig overfor grupper og enkeltpersoner som aksepterer vold og terror for å fremme sine mål. Derfor trengs det en effektiv, demokratisk forankret politiets sikkerhetstjeneste og en etterretningstjeneste. Det er avgjørende at disse to tjenester har bred tillit i det sivile samfunn og har best mulig løpende oversikt over miljøer og enkeltpersoner som uttrykker at de vil kunne bruke vold i sitt arbeid.

Når det gjelder det konstitusjonelle ansvaret, vil jeg si at en kjerne i denne saken er forholdet mellom Stortinget og

regjeringa, dvs. hvordan Stortinget vil reagere på den utøvende maktens rolle før, under og etter 22. juli. Overordnet er her en klar kritikk av regjeringa. I Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiets forslag er dette formulert som:

«Stortinget finner det kritikkverdig at myndighetene forut for og under terrorhandlingene 22. juli 2011 ikke i tilstrekkelig grad iverksatte flere sikrings- og beredskapstiltak som kunne forhindret terrorhandlingene og beskyttet menneskene i regjeringsskvartalet og på Utøya.»

Det er altså et samlet storting som uttrykker en klar kritikk.

For Stortingets videre reaksjon bør det være avgjørende at statsministeren

1. så klart har uttalt at det er regjeringa som har det øverste ansvaret for å utforme politikk og iverksette tiltak, også på de områder som her gjelder,
2. så utvetydig har beklaget den åpenbare svikt og de påviste mangler som er avdekket i forbindelse med tragedien den 22. juli 2011, og
3. at han har gjort dette i Stortinget.

Regjeringspartiene slår fast i sitt forslag til vedtak at statsministerens beklagelse var både «riktig og historisk nødvendig». Med sin utvetydige beklagelse og sin ledelse av regjeringas oppfølgingsarbeid for å gjøre Norge trygge har statsministeren fjernet nødvendigheten av at Stortinget vedtar sanksjoner overfor regjeringa. Statsministeren har med det gitt Stortinget grunnlag for å ha tillit til at regjeringa vil mestre de utfordringer vi står overfor, og med handlekraft iverksette realistiske løsninger.

Opposisjonspartiene Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre markerer med sitt forslag enda sterkere kritikk av regjeringa ved å uttrykke at «det er sterkt kritikkverdig at regjeringen forut for og under terrorhandlingene 22. juli 2011 ikke i tilstrekkelig grad hadde iverksatt tiltak som gjorde at samfunnet og staten evnet å beskytte landets borgere».

Det er med forundring at vi er vitne til at Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre ikke følger opp sin sterke kritikk med et mistillitsforslag. Disse partiene er tydeligvis klar over at dette er egnet til forundring, idet de finner det nødvendig å grunngi hvorfor de ikke fremmer mistillitsforslag, men et såkalt daddelsforslag eller kritikkforslag, som de eksemplifiserer ved Stortingets kritikkvedtak mot nærings- og handelsministeren i 2004 for hans håndtering av salg av aksjene i SND Invest AS og mot forsvarsministeren i 2005 for at Riksrevisjonen med sine antegnelser ikke godkjente Forsvarets regnskap for 2003. Det er forunderlig at de tre partiene sidestiller disse to sakene med denne saken, med 22. juli-tragedien.

Hvorfor viker de tre partiene tilbake for å stille mistillitsforslag? Det er ikke kommet et klart svar på det. Men kontroll- og konstitusjonskomiteens leder og representant for Fremskrittspartiet har offentlig – gjengitt på nrk.no 6. februar 2013 – gjort det klart at det perspektiv at det er stortingsvalg allerede til høsten, og at det er ønskelig at velgerne skal si sitt, har vært tillagt betydelig vekt. En rimelig forståelse er derved at disse tre opposisjonspartiene

fremmer sterk kritikk mot regjeringa i en så viktig sak, men viker unna å stille mistillit – de viker unna sitt ansvar som opposisjonspartier. De velger å prøve å få kritikken mot regjeringa til å vare lengst mulig. De viker unna sitt ansvar som opposisjonspartier i parlamentet og gjør saken om til et regnestykke om hva de kan tjene på i den kommende valgkampen.

Det mest sentrale området i innstillinga er innholdet i begrepet «ledelse». I sin redegjørelse av 28. august 2012 sa statsministeren:

«Der det sviktet, skyldtes det primært grunnleggende forhold.»

Etter Senterpartiets vurdering ble dette best oppsummert av statsministeren i følgende uttalelse:

«Problemet er ikke først og fremst mangel på ressurser, lovverk eller organisering, men kulturer, holdninger til beredskap og evnen til samhandling.»

Senterpartiet har merket seg at statsministeren ikke henviser til en ukultur som må vekkes, men til det helt grunnleggende behovet for endring av ledelseskultur og av hvordan ledelse utøves. Etter Senterpartiets mening er denne erkjennelse og dette grunnleggende endringsarbeidet det viktigste som kan komme ut av dagens debatt. Ved framtidige ulykker og terror er det våre beredskapsorganisasjoners og de frivilliges evne til å handle resolutt og korrekt de første minuttene – etter ulykke eller terror – som blir avgjørende.

22. juli-kommisjonen peker sjøl ut retninga for hva som må gjøres:

«Tragedien 22/7 avdekker behov for mange slags endringer: i planverk og regler, i disponering av kompetanse og ressurser, i organisasjonskultur, prioriteringer og fokus, ja, til og med i samfunnets holdninger. Noen av disse endringene vil kunne vedtas av en myndighet. Det er de enkleste endringene å få til, hvis bare den politiske viljen er til stede. Andre og mer grunnleggende endringer – i holdninger, lederskap og kultur – må utvikles over tid.»

Og videre:

«Kommisjonens viktigste anbefaling er at ledere på alle nivåer i forvaltningen systematisk arbeider med å styrke sine egne og organisasjonenes grunnleggende holdninger og kultur knyttet til

- risikoerkjennelse,
- gjennomføringsevne,
- samhandling,
- ... og
- resultatorientert lederskap.»

Vårt felles svar på dette må være å velge ledere som har naturlig autoritet blant sine medarbeidere, og samtidig endre den ineffektive og kostbare ledelseskultur som har utviklet seg over lang, lang tid. Det er erfart god lærdom i organisasjoner med myndige mennesker i alle ledd – ja, dette er erfart, god lærdom.

Ledelseskultur kan ikke vedtas, men nytt grunnsyn på ledelse kan vedtas og legges til grunn fra regjeringa og statsministerens side i arbeidet med den kommende melding om strategi mot terror.

Kjernen i dette grunnsyn på ledelse kommer fram i

merknaden fra Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet hvor det pekes på at «ledelse ikke er entydig verken som begrep eller som praksis».

Videre:

«Ledelse refererer seg til samhandling mellom mennesker der noen handler og gjennom sine handlinger påvirker andres atferd – noen leder og andre ledes. Det er tale om bestemte relasjoner mellom mennesker, men det er også slik at det man forstår som god ledelse er avhengig av hvilke verdier som ønskes realisert, av hvilke oppgaver som skal løses og av hvilken type situasjon ledelse må finne sted i. I offentlige organisasjoner, for eksempel i forvaltningsorganer der rettsstatsverdiene har høy prioritet, der lover og regler skal følges og beslutningsalternativene i hovedsak er gitt, stilles det andre krav til god ledelse enn i en politiorganisasjon som skal handle i førstelinjen under et terroranslag eller i en organisasjon som skal berge liv under kriseforhold som brann og store ulykker. Tilsvarende stilles det andre krav til god ledelse på overordnet, strategisk myndighetsnivå enn på det operative nivået.»

Som 22. juli-kommisjonen framhever, var den ledelse og den innsats som ble utøvd i førstelinja – og jeg vil understreke, i førstelinja – flere steder, f.eks. av innsatsledere i regjeringskvartalet, av spesielt dyktige legeteam og annet personale ved Oslo universitetssykehus, ved Oslo legevakt og ved Ringerike sykehus – et beskjedent lokalsykehus som tok imot nærmere halvparten av dem som var skadd, så vel som av de frivillige, spesielt på Utøya – avgjørende for at terroranslaget ikke fikk et enda verre utfall. Et hovedfunn og viktig læringspunkt er derfor at den ledelse som blir utøvd i situasjonen, i dette tilfellet der terroranslaget fant sted, er avgjørende.

Regjeringspartienes medlemmer har merket seg at for best mulig å mestre kriser har Forsvaret siden 1995 utformet og innført en ny desentralisert ledelsesfilosofi, såkalt oppdragsbasert ledelse, for nettopp å sikre initiativ, kreativitet, eierforhold til arbeidsoppgavene, ansvarsfølelse og derved en kollektiv forpliktelse. Hensikten er at den person eller arbeidsgruppe av personer som har den beste situasjonsforståelsen, skal innse viktigheten av, øves opp til, å handle sjølstendig, men i tråd med det overordnede nivå's intensjon, altså felles virkelighetsforståelse. Det er avgjørende viktig og svært krevende, og det kreves ledere som forstår innhold og dybden i denne oppdragsbaserte ledelsen.

Krisesituasjoner er en ekstrem påkjenning og kjenne-tegnes ofte av frykt, kaos, usikkerhet og handlingslammelse. Regjeringspartienes medlemmer i komiteen mener at det er trening i å kunne ta initiativ og å kunne handle sjølstendig under nye, uforutsigbare og uoversiktlige situasjoner som er avgjørende for best mulig å kunne takle sivile krisesituasjoner så vel som terrorhandlinger. Slike prinsipper for ledelse må derfor også gjelde for legevakta og ambulansetjenesten, brann- og redningstjenesten, det enkelte politidistrikt og lokalsykehusene tilpasset disse etatenes egenart.

Regjeringspartiene i komiteene vil til slutt understreke viktigheten av at ledelsen for disse etater ser behovet for

å slippe til og ta i bruk erfaringer og vurderinger fra sine medarbeidere. Førstelinja i oppdrag må gis myndighet, tillit og oppfordring til å ta i bruk sin kompetanse. Førstelinja må ha nok folk spredt over hele vårt langstrakte territorium. Samtidig må førstelinjas folk gis utdanning som gir trygghet i utøvelsen av krevende oppdrag, utstyr som er moderne til å løse oppgavene, og det må sikres at den enkelte har kommunikasjon med sin arbeidsgruppe slik at oppdrag kan løses mest mulig effektivt. Det gjelder for alle disse beredskapsorganisasjoner at det trengs en desentralisert, stedlig lokal ledelse som kan realisere det overordnede nivåets intensjon.

Trine Skei Grande (V) [12:13:38]: 22. juli har satt merker i Norge og vil alltid være et merke vi bærer framover. Jeg vil samtidig med alle andre uttrykke min dype medfølelse med alle som ble rammet den dagen.

Når det ondeste i mennesker blir synlig for oss, kommer også det beste fram i mange andre mennesker rundt oss. Det gjorde det den dagen, med alle som stilte opp for hverandre. Sjøl om mange av dem som har hatt ansvar for de tingene som gikk feil den dagen, sviktet, var det store fellesskapet rundt oss mye sterkere enn politiske vedtak. Det var også flere som ville bidra med sin ekspertise, enn dem som fikk lov den dagen.

Jeg vil også takke komiteen for en krevende jobb, sjøl om konklusjonen i den komitéinnstillingen som i dag ligger på Stortingets bord til behandling, nok er en anerkjennelse av den jobben som også Gjörv-kommisjonen gjorde. Det stilles ingen spørsmål ved Gjörv-kommisjonens konklusjoner i kontrollkomiteens gjennomgang. Den kommisjonen var viktig først og fremst fordi den var så ærlig. Alle nasjonale katastrofer bør møtes med ærlighet, med åpenhet, med ønske om å snu hver eneste stein sjøl om det vi finner under, kan være ubehagelig.

I dag er jeg taler nr. 7. Det betyr at jeg ikke kommer til å gjenta mange av de svakhetene som andre har påpekt, og som jeg støtter. Jeg har bare lyst til å løfte noen viktige poeng. Tilliten til viktige institusjoner hos oss bygger ikke på at de aldri gjør feil, men at de er åpne og ærlige, og at de klarer å håndtere de feilene de har gjort. Jeg må si at tilliten til norsk politi hadde vært større om de hadde vært i stand til å legge fram en egenevaluering som hadde vært betraktelig mer ærlig enn den første vi fikk. Stor grad av etterrasjonalisering og lite åpenhet om egne feil er ikke med på å skape tillit når man har gjort feil. Å snu en kultur er vanskelig, men enormt viktig. Det vi opplevde i høringene, var manglende forståelse, stor grad av etterrasjonalisering og en lite lærende kultur. Det er en enormt stor utfordring for sittende justisminister.

Jeg må si at høringene var gode, men skuffende på ett område: Man opplevde at man skjøv ansvar opp og ned i systemet, bort fra der man sjøl satt. Det sier noe om kultur, det sier noe om ledelse, ja, det sier kanskje noe om det som er kjernen i problemet når slike saker oppstår, nemlig hvordan vi leder dette landet.

Det svekker også tilliten når det tok så lang tid å få ut dokumenter og avhør. Jeg må si at jeg er forundret over at dokumenter har hemmelighetsstempling «strengt hem-

melig», og det viser seg at det kun er få setninger som er sladdet når vi får det til gjennomlesning. Her står man seg på åpenhet, og mange av argumentasjonene for hemmelighold har lite tillit i ettertid. Vi ser at det var grobunn for vikarierende argumenter, og at mange argumenter er svekket når man får hele dokumentet liggende foran seg.

Det overordnede spørsmålet som ble reist i vår høring, var om det politiske systemet i dag har et stort fokus på å fatte de riktige vedtak, men et lite fokus på ledelse og gjennomføring. I mitt første spørsmål til statsministeren under høringen spurte jeg om det gikk an å definere forskjellen på å lede og bestemme. Det var ikke et spørsmål statsministeren ønsket å svare på.

Vedtak er vi veldig gode på å fatte i denne salen. Vi vedtar veldig mange riktige ting, men vi er ikke like gode til å sørge for at det blir ledet og iverksatt. Den utfordringen er veldig synlig i denne saken.

Vi har hatt en stadig større diskusjon om at det har blitt satt stadig flere mål for politiet, stadig flere vedtak politiet vårt skal gjennomføre. Da Bondevik II-regjeringen la fram sin politirolemelding, som ble behandlet i denne salen i 2006, var det fire viktige oppgaver som ble definert. Én av de fire var beredskap. Det burde ikke være tvil om at beredskap og sikring for sånne tilfeller som vi her ble utsatt for, skal være en av de viktigste oppgavene for politiet. Det var i hvert fall klart slått fast i politirolemeldinga.

Så noen kommentarer til Grubbegata: Jeg er glad for at man her i dag har slått fast at det ansvaret ikke ligger på Oslo kommune. I dag har man mulighet til å stenge de gatene man synes det er viktig å stenge for sikkerheten. Den myndigheten ligger hos den som skal ha den myndigheten, nemlig den som har kunnskapen om hva det er som er farlig, og om hva som bør stenges. Det er ikke sånn at vi regulerer norsk sikkerhet med plan- og bygningsloven. Plan- og bygningsloven er ikke laget for det. De som er satt til å fatte vedtak på bakgrunn av det, har ikke noe bakgrunnskunnskap for å gjøre det. Det er helt klart at det ansvaret ene og alene ligger hos statsråden. Jeg har lyst til å sitere fra innstillinga – på et enstemmig punkt – der komiteen skriver:

«Komiteen vil understreke at en statsråd har et selvstendig ansvar for å skaffe seg nødvendig informasjon og å etterspørre framdrift i saker. Dette ble ikke gjort. Komiteen er enig i 22. juli-kommisjonens vurdering av at ingen i FAD fulgte opp eller kontrollerte prosjektet slik at prosjektledelsen hadde nødvendig gjennomføringskraft til å møte de problemer og hindringene som etter hvert oppsto.»

Det er en sterk enstemmig merknad.

Jeg tror at vi etter å ha lest den, vet klart hvor det ansvaret ligger. Og jeg stiller meg bak representanten Anundsen som også forventer at statsråd Aasrud svarer på den utfordringa i denne saken.

Statsministeren sa kloke ord etter at vi hadde blitt utsatt for terrorhandlinga. Han snakket om mer åpenhet, mer demokrati, sjøl om han også understreket at vi ikke skal være naive. I et demokrati er trygghet og frihet to styrker som alltid må veies opp mot hverandre. Det kommer vi til å bli presset på på mange områder framover. Jeg syns vi

har sett gode tendenser her, og vi har sett dårlige tendenser. Regjeringas hastebehandling av psykisk helsevernlov var en dårlig tendens. Man var villig til å kaste allmenne rettsprinsipper over bord for å hastebehandle en lov, der vi kunne hatt tillit til at en klok domstol med kloke fagfolk fatter de riktige avgjørelsene ut fra hva man i denne salen har ment. Det samme må vi også ha når vi diskuterer våpenbruk. Jeg syns det er viktig å ha en lyttende holdning til politiets ønsker om hvordan de kan gjøre jobben sin best mulig. Jeg er også villig til å være med og diskutere hvilke typer ammunisjon det er riktig at vårt politi har, men det å gå helt over til en generell bevæpning av norsk politi som et svar på dette, syns jeg har så mange negative trekk ved seg at det er en frihetsavgivelse som jeg ikke vil være med på.

Så har jeg lyst til å kommentere samarbeidet mellom politi og forsvar. Alt det som skjedde den 22. juli, bunner jo i at vi har en kultur der bistand er noe man ikke skal be om. Det tror jeg vi kan slå fast. I ettertid er det også kommet fram at det er uklarhet i loven, og statsråden har etter spørsmål fra meg sagt at dette bør man rydde opp i ved å få en ny lov. Det syns jeg er viktig og riktig. Det bør være klart hva som er politiets ansvar, hva som er Forsvarets ansvar, og i hvilke tilfeller man skal bruke hverandres ressurser. Vi må ta inn over oss at vi er et utrolig stort land med utrolig få mennesker. Da må vi også klare å dra ressursene våre sammen, men det skal gjøres på en riktig måte, sånn at vi har lovverket vårt i orden når det gjøres. Lærdommene av 22. juli bør gjøre at vi skal rydde opp i det forholdet, men det bør også være en større tillit mellom politi og forsvar med hensyn til hva man kan bruke hverandre til.

Jeg har også noen bemerkninger når det gjelder PSTs rolle. Jeg er veldig glad for at man i den åpne trusselvurderinga vi nå fikk, hadde et mye mer nyansert syn på ekstremisme enn det vi har sett tidligere. Vi gikk inn i 22. juli med en klar setning i den åpne trusselvurderinga om at sjansen for vold fra høyreekstreme så å si var borte. Vi fikk liketil den samme setningen året etterpå. Så lærdommen hadde ikke glidd inn. Nå er jeg veldig glad for at den åpne trusselvurderinga mye mer tar inn over seg at ekstremisme og forskrudde forestillinger om samfunnet vårt kan oppstå i alle ulike miljøer, og det må vi ha et PST som tar inn over seg.

Så til slutt til voteringa. Jeg vil stille meg bak både Foss' og Anundsens tolkninger av det forslaget som Venstre står bak i innstillinga, og forklaringa knyttet til dagens vedtak. Vi i Venstre ønsker også at det legges opp til en votering der vi subsidiært kan stemme for regjeringspartienes forslag her i denne salen. Da vil jeg bemerke én ting: Begrepet «myndighet» i denne salen har for meg ingen annen tolkning enn «regjeringa». Det er ingen annen myndighet vi kjenner fra denne salen, enn regjeringa. Og da vil vi ha en sterk kritikk – enstemmig – fra denne regjeringa som det vil være opp til regjeringa sjøl å tolke.

Tidligere justisminister Odd Einar Dørum har ofte sagt at når man sitter med et slikt ansvar som f.eks. det å være justisminister, så skal man minst 5 minutter hver uke tenke på det aller, aller verst tenkelige. Man skal ikke tenke på det hele tida, for da blir man gal. Men man skal alltid tenke

på det med jevne mellomrom, for ellers er man aldri forberedt. Vi kan aldri være helt trygge og helt frie. Balansen i det liberale demokratiet ligger i å kjempe for akkurat den riktige balansen mellom trygghet og frihet. Men har man ansvar for tryggheten, må man ta det ansvaret ved å være forberedt på at også det aller, aller verste kan skje.

Statsminister Jens Stoltenberg [12:26:48]: 22. juli 2011 vil for alltid stå risset inn i nasjonens historie som en av våre mørkeste dager. 77 uskyldige mennesker ble drept, mange kvestet for livet, i det hensynsløse forsøket på å ramme våre grunnleggende verdier.

Dette alvoret preger kontroll- og konstitusjonskomiteens grundige og seriøse arbeid med saken. Komiteen har hørt sentrale personer, bl.a. lederen av 22. juli-kommisjonen, representanter for de nasjonale støttegruppene, de frivillige og over 30 nåværende og tidligere politikere, embetsmenn og tjenestemenn. Kontroll- og konstitusjonskomiteens innstilling bekrefter bildet som ble tegnet av 22. juli-kommisjonen, og som lå til grunn for redegjørelsene fra justis- og beredskapsministeren og meg til Stortinget i august i fjor. Med noen nyanser har komiteen sluttet seg til beskrivelsen av hva som fungerte, og hva som gikk galt. I forhold til å uttrykke kritikk mot regjeringen skiller partiene lag. Innstillingen inneholder tre ulike formuleringer. Jeg oppfatter likevel at kjernen i kritikken er sammenfallende med det jeg sa i redegjørelsen, og som lå til grunn for min beklagelse i Stortinget. Dette forsterkes av at opposisjonspartiene i debatten har varslet at de subsidiært vil stemme for regjeringspartienes forslag til vedtak.

Derfor kan vi i dag slå fast at et samlet politisk Norge har en felles virkelighetsforståelse og en felles vurdering av 22. juli 2011. Det er en styrke for Norge. Derfor kan vi i dag sette et verdig politisk punktum for den delen av 22. juli som handler om å skue bakover.

Den politiske debatten kan nå dreie seg om hvordan vi skal stå bedre rustet i framtiden. Jeg er glad for at kontroll- og konstitusjonskomiteen også er opptatt av å se framover:

«Komiteen mener det er svært viktig at de erfaringer, evalueringer og forslag til tiltak som er kommet etter terrorangrepet, blir nøye gjennomgått og vurdert. Det er påkrevd å lære både av de feil som ble gjort og av det som fungerte.»

Jeg deler komiteens syn og inviterer Stortinget til nært samarbeid om denne viktige oppgaven. Samtidig er det nødvendig å understreke at regjeringen har handlet helt siden angrepet for snart to år siden. Vi har ikke ventet med tiltak som gir økt beredskap. La meg nevne fire områder: kultur og ledelse, samordning av ressursene, oppdatert etterretning og bedre utstyr.

Vi er godt i gang med den første og viktigste anbefalingen fra 22. juli-kommisjonen: en grunnleggende styrking av kultur og holdninger til beredskap hos ledere på alle nivåer i forvaltningen. Vi har begynt på toppen – med oss selv. Regjeringen gjennomfører nå jevnlig møter om beredskap, og jeg har møtt alle topplederne i staten med samme beskjed: Beredskap skal holdes høyt på dagsordenen.

Samtidig erkjenner jeg at dette vil ta tid. Å endre hold-

ninger – bygge ny kultur – kan ikke vedtas. Det må jobbes fram, målrettet og med seig vilje. Og vi må være forbedret på tilbakeslag. Gjennom både øvelser og reelle hendelser vil det bli avdekket svakheter og forbedringspunkter. Som komiteen påpeker, er det vårt ansvar å sikre at det tas nødvendig lærdom av dette, slik at svakheter kan rettes opp.

Punkt to er samordning av ressursene. Allerede høsten 2011 gjennomførte vi en vesentlig styrking av samordnings- og pådriverrollen til Justis- og beredskapsdepartementet. Departementet er tilført økte ressurser, organiseringen er endret og navnet skiftet for å tydeliggjøre det utvidede ansvaret.

Videre gjennomfører vi øvelser og andre tiltak for å samordne politiet og Forsvaret.

22. juli 2011 ble historien om ressursene som ikke fant hverandre. Målet er at framtidige kriser skal bli historiene om ressursene som finner hverandre.

Punkt tre er etterretning. Vi har styrket budsjettene til Politiets sikkerhetstjeneste, PST, og samarbeidet mellom PST, Forsvarets etterretningstjeneste og andre etater utvikles skritt for skritt. Forrige måned la PST, Forsvarets etterretningstjeneste og Nasjonal sikkerhetsmyndighet, NSM, fram en felles åpen vurdering av trusselbildet i Norge. Dette er viktige steg på veien mot styrket etterretning i bekjempelsen av terror.

Neste skritt er at vi oppretter et felles kontraterrorsenter. Senteret skal ledes av PST og ha en nestleder fra E-tjenesten. Det skal samarbeide tett med Nasjonal sikkerhetsmyndighet og andre offentlige etater. Målet er å få en så fullstendig vurdering av trusselbildet i Norge som mulig.

Det fjerde området vi arbeider med, er bedre utstyr. På dette området gjør vi mye, la meg nevne tre viktige eksempler: Vi har styrket helikopterberedskapen, vi bygger gradert samband og nødnett over hele landet, og vi har startet arbeidet med et nytt beredskapssenter i Oslo. Alt dette er tiltak som skal gjøre Norge tryggere.

Noen garanti mot terror er det likevel ikke. Heller ikke land som har levd med trusler om terror i flere tiår, er i stand til å beskytte seg 100 pst. Det har vi sett i New York, London og Madrid. Terroren rammer blindt.

16. januar i år ble vi igjen utsatt for terrorisme. Fem nordmenn ble drept, flere ble skadd og mange utsatt for ekstreme påkjenninger da terrorister stormet In Amenas-anlegget i Algerie. Hjemme i Norge ventet de pårørende og kolleger i Statoil i frykt.

Deres lidelse er en påminnelse til oss alle om hvor viktig arbeidet med å bekjempe terror er. Utenriksdepartementet er i gang med en evaluering av norske myndigheters håndtering av angrepet. Det foreløpige inntrykket er at mye fungerte som det skulle, ikke minst at ressursene denne gangen fant hverandre.

Om kort tid legger regjeringen fram en stortingsmelding om oppfølgingen av 22. juli-kommisjonens rapport. Det er en invitasjon til Stortinget om hvordan vi bedrer beredskapen og øker sikkerheten i Norge.

Regjeringen vil redegjøre for oppfølgingen av de 31 anbefalingene fra 22. juli-kommisjonen og for oppfølgingen av Stortingets vedtak etter 22. juli-komiteens innstilling.

I tråd med ønsket fra Stortinget vil regjeringen legge fram en overordnet plan for hvordan vi kan forebygge og håndtere terrorangrep i Norge. Strategien vil inneholde fem mål. Regjeringen vil:

- forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme
- samarbeide internasjonalt om forebygging og bekjempelse av terrorisme
- avverge og avdekke terrorhandlinger før de får sjansen til å finne sted
- beskytte samfunnet og gjøre det godt rustet mot terrorangrep
- håndtere terrorangrep på best mulig måte

Våre sikkerhetsmyndigheter advarer mot at politisk motivert vold kan utgjøre en trussel mot Norge og norske interesser i framtiden. Det tar vi på det største alvor, og det vil vi jobbe for å forhindre. Vi må likevel ikke glemme det grunnleggende: Norge er et trygt land å leve i. Vi har – og skal ha – frihet til å si hva vi vil, og leve som vi selv ønsker. Samtidig er Norge en del av en verden der terror er en del av virkeligheten.

Også vi har hatt trusselsituasjoner, kjente og ukjente, som vi har måttet møte. Derfor vil svaret alltid være en balanse mellom åpenhet og sikkerhet. Et 100 pst. trygt land vil være et stengt, sperret og lukket land. Slik vil vi ikke leve. Vi må lære oss å balansere åpenhet og sikkerhet, og vi må lære å akseptere dilemmaet som ligger i at Norge er et trygt land, men ikke et usårbart samfunn.

Vi skal aldri glemme hvem terroren egentlig rammer – ofrene, de som mister livet, de som blir skadd, de som må leve videre uten sine kjære, og alle som brutalt blir frastjålet tryggheten.

Vi så det 22. juli. Vi så det igjen i In Amenas. Derfor skal vi gjøre vårt ytterste for at det ikke skal skje igjen.

Til slutt: Som nasjon skal vi aldri glemme 22. juli 2011. Vi skal forebygge ekstremisme. Vi skal ruste oss for å avverge terror. Vi skal gjøre Norge tryggere. Det er vår plikt, og det er vårt ansvar.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Per-Kristian Foss (H) [12:37:24]: I replikkordskifter blir det ofte til at man taler forbi hverandre. La meg derfor gjøre det litt enklere og stille tre konkrete spørsmål som det kan svares ja eller nei på:

Er statsministeren enig i at Gjörv-kommisjonen ikke skulle utrede det politiske ansvaret?

Er han enig i at plassering av politisk ansvar er en naturlig del av Stortingets kontrollfunksjon?

Kanskje et litt for åpenbart spørsmål, men det har vært litt uklarhet om det: Er han enig i at regjeringen i Norge er landets øverste myndighet?

Statsminister Jens Stoltenberg [12:38:01]: Regjeringen er landets øverste myndighet, og det har jeg gitt uttrykk for flere ganger ved at jeg derfor tar det øverste ansvaret. Det er Stortinget som utøver kontroll med forvaltningen, og det er slik at Gjörv-kommisjonen fikk et omfattende mandat der de skulle gi det vi kalte en usminket og ærlig beskrivelse av hva som fungerte, og hva som ikke fungerte.

te. De har også kommet med sine vurderinger av ansvar og hvordan ansvaret er håndtert.

Trine Skei Grande (V) [12:38:50]: Jeg prøvde meg med et spørsmål til statsministeren i den åpne høringa, som jeg håper statsministeren kanskje har fått tenkt litt på, og at han kanskje har lyst til å svare på det nå.

Det er et ord som henger veldig godt sammen med det ordet som Per-Kristian Foss løftet opp, og som er det som man diskuterer i en slik type kontrollsak, nemlig at ordet «ansvar» henger sammen med ordet «ledelse». Da vi hadde høring, var det mange som fortalte om alle bestemmelsene som ble gjort, alle vedtak som ble fattet, alle prinsipper som ble løftet til at man skulle følge dem. Men ledelse og ansvaret for at det som faktisk er vedtatt, blir gjennomført, ble veldig sjelden løftet, så jeg prøver meg igjen: Hva er forskjellen på å bestemme og å lede?

Statsminister Jens Stoltenberg [12:39:47]: Jeg mener at det er veldig nær sammenheng mellom å bestemme og å lede, og begge deler er viktig. Man skal ta beslutninger, og man skal også lede og sørge for at beslutninger blir gjennomført.

Det er grunnen til at regjeringen i all oppfølging av 22. juli har lagt vekt på det som handler om ledelse, det som handler om kultur for ledelse og risikoforståelse, og det som handler om å sørge for at vi tar på alvor den viktigste anbefalingen fra 22. juli-kommisjonen, nemlig at dette er et ledelsesansvar. Det handler om å styrke ledelse på alle nivåer for å sørge for at vi styrker beredskapen.

Det var et hovedbudskap i min redegjørelse til Stortinget i august i fjor, det har vært hovedbudskap fra justis- og beredskapsministeren, og det er hovedbudskap i mitt hovedinnlegg her i dag. Så jeg ser ingen motsetning mellom det å beslutte – det å bestemme – og det å lede. Det er to sider av samme sak.

Erna Solberg (H) [12:40:55]: Jeg er glad for at statsministeren anerkjente det grunnleggende: at regjeringen er landets øverste myndighet. Det er vesentlig, for det som ser ut til å bli vedtaket fra denne behandlingen i dag, er en kritikk av myndighetene. Jeg vil bare ha klart for meg at statsministeren oppfatter det som å være en klar og tydelig kritikk fra Stortinget av regjeringens håndtering av dette.

Derfor er det også et annet spørsmål jeg har tenkt å stille. I runden etter statsministerens redegjørelse, som er grunnlaget for den saken vi behandler i dag, diskuterte vi spørsmålet: Hvorfor var svikten så åpenbar? En ting er at mye av gjennomgangen har avklart hva som faktisk sviktet, men nesten alle punkter det sviktet på, var punkter som var kjent i det offentlige på forhånd. Alle områdene hadde blitt lagt frem for regjeringen på forhånd.

Da er mitt spørsmål til statsministeren: Har han nå en konklusjon på hvorfor det sviktet på områder der man var kjent med svakhetene?

Statsminister Jens Stoltenberg [12:42:07]: Jeg er glad for, som jeg også sa i innlegget mitt, at det nå ser ut til å være et samlet storting som slutter seg til den virkelig-

hetsbeskrivelsen som Gjørnv-kommisjonen ga, og som regjeringen har gitt i sine redegjørelser til Stortinget, og som også slutter seg til de vurderinger som regjeringen har gitt til Stortinget. Det at et enstemmig storting nå slutter seg til de kritiske vurderinger regjeringen har gitt uttrykk for i Stortinget, mener jeg er en styrke for Norge. Det er en styrke i seg selv at vi har en felles fortelling, en felles virkelighetsforståelse, og det er en styrke for Norge at vi samler oss om de vurderinger og anbefalinger som Gjørnv-kommisjonen har kommet med, og som regjeringen har redegjort for overfor Stortinget.

Vi vil om kort tid presentere en stortingsmelding med ytterligere oppfølgingstiltak når det gjelder 22. juli. Den vil ikke minst handle om det som er hovedsvikten: at det på mange nivåer ble avdekket manglende forståelse for beredskap og sikkerhet.

Anders Anundsen (FrP) [12:43:24]: Jeg er glad for at statsministeren bekrefter at regjeringen er myndighetenes øverste ledelse, og at et vedtak som i ord her viser til myndighetene, i realiteten vil ramme regjeringen. Det synes jeg er ryddig og riktig gjort.

Jeg har lyst til å oppfordre statsministeren til – i lys av de redegjørelsene han har gitt for Stortinget, i lys av de svakhetene Gjørnv-kommisjonen avslørte – å si overfor Stortinget: Om vi ble rammet av noe tilsvarende i morgen, ville vi vært bedre rustet til å håndtere en slik hendelse da?

Statsminister Jens Stoltenberg [12:44:06]: Beredskapen er styrket på flere områder. Jeg viste til tre viktige områder i innlegget mitt. Det handler om samordning, ledelse – ikke minst fra toppen, fra Justis- og beredskapsdepartementets side. Jeg viste til betydelige investeringer i utstyr, alt fra politihelikopter til bedre kommunikasjon, og jeg viste til bl.a. bedre etterretning. På disse områdene, og andre områder, har det skjedd betydelig styrkning av beredskapen.

Men som jeg også understreket, er det slik at selv samfunn som har levd med terror i tiår, og som har vesentlig mer fysiske sikringstiltak og etterretningstiltak enn det vi har i Norge, ikke greier å beskytte seg 100 pst. mot terror. Det så vi i New York, det så vi i Madrid, og det så vi i London. Vi må hele tiden formidle et budskap som handler om at: Ja, beredskapen er styrket, ja, Norge er et trygt land, men nei, Norge er ikke usårbart, og ja, det kan komme nye angrep.

Hans Olav Syversen (KrF) [12:45:18]: Martin Kolberg brukte et uttrykk da Gjørnv-kommisjonens rapport ble presentert – at man fikk lese om hva som hadde skjedd i all sin grufullhet. Jeg tror det var rett sitat.

Statsministeren er i ferd med på vegne av regjeringen, sammen med sine statsråder, å ferdigstille en stortingsmelding om oppfølging av Gjørnv-kommisjonen. Men jeg vil utfordre statsministeren til å svare Stortinget på følgende: Da statsministeren fikk kommisjonens rapport, hva var det han selv merket at gjorde størst inntrykk på ham, med hensyn til det som sviktet før og under 22. juli?

Statsminister Jens Stoltenberg [12:46:10]: Som jeg har understreket overfor Stortinget tidligere, var svikten i beredskapen mer omfattende enn det jeg var forberedt på. Det var vel det jeg bet meg mest merke i i den rapporten. Det andre, som jeg også har understreket flere ganger før, er at det som er den viktigste vurderingen og den viktigste anbefalingen, er nettopp at samordning, ledelse og risiko-erkjennelse sviktet på mange nivåer, og at det er et område der det tar tid. Det handler om penger, det handler om utstyr, men det viktigste som sviktet, var mangel på evne til å bruke de ressurser man hadde. Det er vi i full gang med å gjøre noe med, men en bedre kultur er noe som man ikke kan vedta. Det handler om å utvikle over tid.

Dette er også grunnen til at jeg framførte kritikk og beklaget til Stortinget da jeg ga min redegjørelse i august, og jeg er glad for at Stortinget nå slutter seg til de vurderinger og også den kritikken av det som ikke fungerte 22. juli, i tråd med det både Gjörv-kommisjonen og regjeringen selv har gitt uttrykk for.

Presidenten: Replikskiftet er dermed avsluttet.

Helga Pedersen (A) [12:47:41]: Nå er det gått mer enn ett og et halvt år siden de grusomme og ubegripelige terrorangrepene rammet regjeringskvartalet og Utøya. Samfunnet vårt har etter hvert kommet tilbake til en mer normalisert tilstand, men fortsatt preger hendelsene oss alle. De etterlatte, de pårørende og alle andre berørte har det fortsatt vondt, og vi føler med dem.

I august i fjor ble rapporten fra 22. juli-kommisjonen lagt fram. Den var, som det ble bedt om, ærlig og usminnet. Som statsministeren sa i kontrollhøringen i november, vil rapporten være vår felles fortelling om 22. juli – om hva som fungerte når det gjelder beredskap, hva som sviktet, og hva som ikke fungerte i det hele tatt.

Formelt sett har Stortinget ikke selve 22. juli-kommisjonens rapport til behandling i dag, men statsministerens og justisministerens redegjørelser fra august om regjeringens oppfølging av rapporten fra kommisjonen. Men rapporten har selvsagt vært et meget viktig grunnlag for kontrollkomiteens og Stortingets arbeid med saken.

22. juli-kommisjonen har seks hovedkonklusjoner. De tre mest alvorlige og smertefulle er:

- «Angrepet på regjeringskvartalet 22/7 kunne ha vært forhindret gjennom effektiv iverksettelse av allerede vedtatte sikringstiltak.»
- «Myndighetenes evne til å beskytte menneskene på Utøya sviktet. En raskere politiaksjon var reelt mulig. Gjerningsmannen kunne ha vært stanset tidligere 22/7.»
- «Flere sikrings- og beredskapstiltak for å vanskeliggjøre nye angrep og redusere skadevirkningene burde ha vært iverksatt 22/7.»

Dette er meget alvorlig. Samtidig er det nødvendig å minne om at mye av redningsinnsatsen den 22. juli har fått rettmessig anerkjennelse. Brann- og redningsetatene, ambulansetjenesten, sykehusene og helsepersonell gjorde en formidabel og livreddende innsats i regjeringskvartalet og på Utøya.

Beredskapstroppen og vanlig politi gjorde også en tydelig livreddende innsats, både i regjeringskvartalet og da de endelig kom til Utøya. Mange frivillige bidro med livredning og redning, både i regjeringskvartalet og på Utøya.

Så skal vi heller ikke glemme alle de AUF-erne som med eget liv som innsats bidro til å redde mange kamerater fra det grufulle marerittet på Utøya.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen har gjort et særdeles grundig arbeid med 22. juli-saken. Den har bl.a. arrangert fem hele dager med kontrollhøringer, vært på befarings og stilt mange spørsmål til statsministeren og de berørte statsrådene.

I komiteens innstilling er det flere forhold som rettmessig blir kritisert. En enstemmig kontrollkomité mener bl.a. det er kritikkverdig at Grubbegata ikke raskere ble stengt, at bemanningen av politiets operasjonssentraler har vært for dårlig, at politihelikopteret ikke hadde beredskap, at nasjonalt varslingsystem ikke fungerte, at viktig planverk ikke ble iverksatt og ble ufullstendig benyttet, at anmodning om bistand fra Forsvaret kom for sent, og at risiko-erkjennelsen ikke synes å ha vært høyt nok på dagsordenen verken hos politiske myndigheter eller hos politiet. Dette er alvorlige og kritikkverdige forhold.

Samtidig peker 22. juli-kommisjonen på at svikten den 22. juli i større grad handler om ledelse, samhandling, kultur og holdninger enn om mangel på ressurser, behov for ny lovgivning og organisering og store verdivalg. Dette er det viktig å ta med seg videre. Bedre samhandling, ledelse og kultur er helt nødvendige elementer for å skape en styrket beredskap og krisehåndtering i Norge i framtiden.

22. juli-kommisjonens rapport har et eget avsnitt som heter «Ressursene som ikke fant hverandre». Det inneholder beskrivelser av ulike innsatsenheter som ikke fant hverandre tidnok, som ikke holdt seg til planverket, og som ikke kommuniserte godt nok. Det fikk fatale konsekvenser for politiaksjonen på Utøya.

Det er alvorlig svikt som er beskrevet i kommisjonens rapport. Viktige deler av den norske beredskapen og krisehåndteringen sviktet da det gjaldt som aller mest. Statsministeren har beklaget at ikke flere sikrings- og beredskapstiltak ble iverksatt, at gjerningsmannen ikke ble stanset tidligere, og at Grubbegata ikke var stengt. Denne beklagelsen var riktig og historisk nødvendig.

Det øverste politiske ansvaret for det som gikk galt, og det som gikk godt den 22. juli, er regjeringens og de ansvarlige statsrådenes.

Statsministeren sa følgende i kontrollhøringen den 26. november 2012:

«Derfor vil jeg først nok en gang slå fast at det øverste ansvaret er mitt.»

Og:

«Det er mitt ansvar at regjeringen fungerer og tar de nødvendige beslutninger, at ansvaret for saksområder er klart og tydelig fordelt mellom statsrådene, og at statsrådene samarbeider.»

Statsministeren har tatt ansvar.

Det er også viktig å minne om at ansvar finnes på flere nivåer. Ansvar er delegert. Statsrådene har et konstitusjo-

nelt ansvar for sitt departement og underliggende etater. Samtidig har ledere i Politidirektoratet, i helsevesenet og i Forsvaret ansvar for at deres etater løser sine oppgaver i tråd med planverk og målsettinger.

Politimestrene og øvrige politiledere i våre 27 politidistrikter har et selvstendig ansvar for god beredskap og krisehåndtering i sitt politidistrikt. Det må ligge fast, også i framtiden. Hvis ikke vil vi risikere uklarhet og ansvarspulverisering.

Så til spørsmålet om Stortingets kritikkvedtak. Alle partiene fremmer forslag til kritikkvedtak i innstillingen, men som saksordføreren sa innledningsvis, gjøres det på ulike måter. Det er uvanlig at også regjeringspartiene fremmer kritikkforslag, men denne saken er både spesiell og alvorlig. Det var mange forhold og systemer som ikke fungerte den 22. juli.

Opposisjonen kommer med kritikk av regjeringen. Den fremmer likevel ikke mistillitsforslag mot regjeringen. Jeg mener det er positivt at opposisjonen har falt ned på denne konklusjonen. Jeg synes også det er konstruktivt at et samlet storting ser ut til å stille seg bak det forslaget som de rød-grønne partiene har fremmet.

Stortinget har ved flere tidligere anledninger drøftet og behandlet hendelsene den 22. juli. Tidligere justisminister og forsvarsminister holdt redegjørelser for Stortinget den 10. november 2011, Stortingets særskilte komité la fram sin innstilling den 1. mars 2012, og i august i fjor, rett etter framleggelsen av 22. juli-kommisjonens rapport, holdt statsministeren og justisministeren redegjørelser for Stortinget.

Dagens debatt setter på et vis punktum for Stortingets håndtering av selve hendelsene den 22. juli 2011. Den kommende stortingsmeldingen om oppfølgingen av kommisjonens rapport skal være framoverskuende. Den skal ha fokus på systemer, strukturer og kulturer, som skal endres til det bedre i framtiden, slik at vi ved framtidige kriser og eventuelle anslag står bedre rustet som samfunn.

Siv Jensen (FrP) [12:56:17]: Terrorhandlingene den 22. juli 2011 gikk naturlig nok sterkt inn på oss alle, ikke bare på dem som ble direkte berørt, men på hele Norge som nasjon.

I tillegg til alle dem som sto midt i tragedien i form av å være på jobb som politi, brannmenn, ambulansepersonell, leger og sykepleiere, gjorde også sivile en heltemodig innsats som redningsmenn.

Jeg vil benytte anledningen til igjen å berømme både kongehuset og statsministeren for den måten de sto frem på da terroren rammet oss. Medienes beskrivelse av Jens Stoltenberg var uten tvil på sin plass, og det skal statsministeren ha ros for.

I kjølvannet av grusomhetene for mer enn halvannet år siden har det dessverre blitt avdekket alvorlige svakheter ved Norges systemer og retningslinjer for å beskytte og ivareta innbyggerne i en krisesituasjon. Både regjeringen, ulike departementer, etatssjefer, politi og andre har fått kraftig kritikk i media og fra ulike fagmiljøer. Denne kritikken er understreket i den innstillingen som vi behandler i dag – ikke minst har pårørende til drepte og så-

rede uttrykt bitterhet og sinne overfor myndighetene, som de mener ikke gjorde jobben sin godt nok den 22. juli.

Det var imidlertid ikke bare den 22. juli det sviktet. Kritikken som har kommet i etterkant av hendelsene i regjeringskvartalet og på Utøya, viser at det sviktet på et langt tidligere tidspunkt. Manglende prioritering over tid gjorde disse feilene mulig. «Jeg tar ansvar ved å bli sittende», gjentok statsminister Stoltenberg overfor media.

Så kan man, snart to år etter denne grufulle handlingen, spørre seg hva statsministeren og regjeringen har gjort for å vise at de har tatt ansvaret inn over seg. Det er kun én mann som er skyldig i det som skjedde. Likevel må ikke det forlede oss til å tro at regjeringen og etatene ikke kunne gjort mer for å ivareta innbyggernes trygghet. En rekke rapporter dokumenterer i ettertid at man burde handlet annerledes, både den 22. juli og i tiden forut for hendelsen.

Så er det alltid lett å være etterpåklok. Det betyr imidlertid ikke at man ikke skal kunne sette seg ned og se på de feil og mangler som er begått, og utarbeide nye planer og retningslinjer for å sørge for at det som er viktigst i et samfunn, nemlig at innbyggerne føler seg trygge, blir bedre. Undersøkelsene viser dessverre at tilliten til politiet er på vei ned, og det skjer i takt med at politidekningen går ned. Tidligere justisminister Storberget hadde en visjon om to polititjenestemenn per tusen innbyggere innen 2020. Nå virker det, mildt sagt, som et utfordrende mål.

Terroren som rammet oss, viser dessverre at det er mulig å begå slike grufulle handlinger i Norge. En nylig fremlagt trusselvurdering fra PST viser at det ikke er usannsynlig at noe lignende kan skje igjen. Så ærlige må vi være med oss selv: Det kan skje igjen. Uansett hvordan vi rustet oss, kan vi ikke med sikkerhet si at det aldri vil skje igjen. Likevel må vi gjøre alt vi kan for å forhindre det.

Hva har så regjeringen gjort snart to år etter 22. juli? Dessverre, altfor lite. Vi hører om utredninger, planer og målsettinger, men i praksis har det skjedd lite konkret. Øvelse Tyr, terrortrusselen ved den høytidelige stortingsåpningen i fjor høst, samarbeidsproblemer mellom politi og forsvar når det gjelder bruk av helikopter, bemannings-situasjonen i politiet og en del utfordringer mellom politiet og Justisdepartementet er eksempler på hvor det fortsatt svikter, og listen er dessverre mye lenger.

Jeg savner ikke initiativ fra regjeringen når det gjelder forslag til forbedringer, men jeg savner og etterlyser konkrete handlinger. Løftene om et mer robust politi, bedre IKT-løsninger og mer samtrening synes å være et langt stykke unna å bli innfridd. For bare noen dager siden kom også den nedslående rapporten fra Direktoratet for forvaltning og IKT, som retter sterk kritikk mot både Politidirektoratet og Justisdepartementet. Det er god grunn til å ta dette på høyeste alvor, ikke bare gjennom nytenkning og planlegging, men gjennom faktisk handling.

22. juli-kommisjonen hadde seks klare hovedkonklusjoner. Noen av dem var svært alvorlige, deriblant at angrepet på regjeringskvartalet kunne vært forhindre, og at myndighetenes evne til å beskytte mennesker på Utøya sviktet. De konkluderte også med at flere sikrings- og beredskapstiltak burde vært iverksatt 22. juli. Norge var med andre ord ikke godt nok forberedt, og viktige deler av be-

redskaps- og krisehåndtering fungerte ikke. Det er kritikkverdig at Grubbegata ikke ble stengt raskere, at bemanningen av politiets operasjonssentraler har vært for dårlig, at politihelikopteret ikke hadde beredskap, at det nasjonale varslingsystemet ikke fungerte, at viktige planverk ikke ble iverksatt, at anmodningen om bistand fra Forsvaret kom for sent, at sikring av sentrale bygninger kom sent, at Politidirektoratet ikke godt nok ble målt på sitt arbeid, at det ikke har vært høy nok risikoerkjennelse verken hos politiske myndigheter eller hos politiet, og at evnen til å lære av øvelser har vært for liten. Men en av de viktigste underliggende årsakene til at regjeringen sviktet når det gjaldt å beskytte innbyggerne 22. juli, var manglende kultur for risikoerkjennelse, gjennomføringsevne og samhandling. Manglende kultur og ledelse er kanskje den største utfordringen vi nå har, i tillegg til konkrete operasjonelle tiltak, investeringer og lovvedtak.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen har gjort en svært grundig jobb med denne innstillingen. Jeg er glad for at samtlige partier står sammen om de viktigste punktene i denne svært alvorlige saken, og at det er et samlet storting som fremsetter kritikk mot regjeringens håndtering.

Så ble jeg ikke beroliget av replikkvekslingen mellom komiteens leder Anders Anundsen og statsministeren på spørsmålet om statsministeren mener at nasjonen nå er bedre sikret hvis et nytt angrep skulle inntreffe i fremtiden. Det understreker betydningen av den stortingsmeldingen som regjeringen har varslet snart. Da vil vi se om regjeringen har planer om å operasjonalisere, rydde opp i feil og mangler, ta grep når det gjelder manglende investeringer og gjenstående lovvedtak som har uteblitt gjennom mange, mange år. Den behandlingen blir viktig for å ivareta den fremtidige sikkerheten i landet.

Øyvind Korsberg hadde her overtatt presidentplassen.

Erna Solberg (H) [13:04:51]: Vi nærmer oss avslutningen av egentlig første del av diskusjonen rundt 22. juli. Dommen er falt over gjerningsmannen, vi har gjennomført granskningsarbeidet, og Stortinget avslutter i dag behandlingen av redegjørelsen basert på 22. juli-kommisjonens rapport og regjeringens redegjørelse til Stortinget. Det bør vi gjøre som en påminnelse om at dette var den største terrorhandlingen som har skjedd på norsk jord etter annen verdenskrig, med mange ofre og pårørende til ofre som fortsatt lever med skader, opplevelser og i en vanskelig situasjon i lys av det som skjedde.

Det har vært viktig for oss å sørge for at dette skjer i respekt for de pårørende, og at det skjer i respekt for kravet de pårørende har til å høre at norske myndigheter tar på alvor alt det som sviktet 22. juli. Jeg tror Gjerv-kommisjonens konklusjoner var sterkere for oss alle enn det vi hadde regnet med å få, særlig de to konklusjonene som sa at angrepet på regjeringsskvartalet 22. juli kunne vært forhindret gjennom effektiv iverksettelse av allerede vedtatte sikringstiltak, og at myndighetenes evne til å beskytte menneskene på Utøya sviktet. Vi vet at hadde ting fungert slik som man kanskje trodde at apparatet skulle funge-

re, ville iallfall antallet drepte og skadete vært betydelig lavere.

Det er alvoret som ligger bak behandlingen av en sak som dette, det er verken politisk spill, valg eller andre saker, men det er respekten for at vi som storting har en kontrollfunksjon som skal utøves overfor dem som er valgt til å være utøvende myndighet og deres myndighet til å gjennomføre det. Det er det vi har gjort i den innstillingen som har kommet. Innstillingen innebærer kritikk, sterk kritikk, av myndighetene og regjeringen. Men når vi har valgt ikke å overføre den sterke kritikken til et mistillitsforslag, er det i respekt for at mistillitsforslag stort sett fremmes når man ikke opplever at dem man retter mistilliten mot, beklager og er innforstått med at det har vært gjort grove feil. Vi aksepterer at statsministeren har beklaget og sett at myndighetene – også hans egen regjering – har gjort grove feil som har ledet til at Norge sto dårlig beskyttet. Da er ikke spørsmålet lenger der, etter vår mening, om det er mistillit, da hadde spørsmålet vært om det har vært grov myndighetsforsømmelse – og det er ikke et skritt som vi hadde gått til.

Da vi behandlet første runde av dette – før det ble overført til kontroll- og konstitusjonskomiteen – sto for mitt vedkommende varselet fra PST i 2007 i høysetet i mine kommentarer. Det var nemlig slik at i 2007 sa PST at det var mer enn 50 pst. sannsynlighet for at Norge ville oppleve et forsøk på et terroranslag i løpet av tre til fem år. Mitt spørsmål var den gang: Hva gjorde regjeringen med den opplysningen? Det var en opplysning, et varsel, som ble gitt til regjeringen i deres kriseråd. Konklusjonen er enkel og grei: De gjorde altfor lite. Hvorfor, er fortsatt et uforklarlig spørsmål. Men det ligger sannsynligvis mye i at man ikke tok inn over seg – det gikk ikke inn i mageregionen eller ryggmargsfølelsen – at dette faktisk var så overhengende. Det var kanskje denne beskyttelsestroen vi har hatt om det norske samfunnet: Vi er litt heldige – vi kommer ikke til å oppleve den typen ting. Hvis ikke ville jeg ha forutsatt en langt større aktivitet enn det regjeringen viste etter å ha fått et sånt råd. Ja, det ble bevilget litt mer penger til PST, men hovedtyngden gikk jo til sikring av sentrale politikere gjennom livvaktstjenesten, ikke til å følge opp alle de hullene som systematisk hadde vist seg gjennom øvelser på øvelser, i rapporter og spørsmål fra Stortinget, som også går igjen i kontroll- og konstitusjonskomiteens rapport. Operasjonssentralen hadde problemer med håndteringen når mange ringte, det var for lite ledelsesfokus, det var problemer med riksalarmer, sambandsøvelser som var for dårlige – ingenting var ukjent, men det var ikke noen som grep nok fatt i dette og sa at dette var alvorlig.

Sårbarheten var kjent og påpekt. Den var påpekt både fra myndigheter og nedover, og oppover mot regjeringen, og den var påpekt ved spørsmål i Stortinget. Det stiller det grunnleggende spørsmålet: Har vi kommet videre, og hvordan kommer vi videre? Dette dreier seg om læring, kultur og ansvarsfølelse.

Det dreier seg om å være opptatt av de sakene som ikke hver eneste dag nødvendigvis gir medieoppslag i avisene, men som faktisk forhindrer de store tragediene. Det er som politiker lett å bli ridd av en mediedominert hverdag. Men

blir man valgt til å lede landet, er faktisk ansvaret også å sørge for at en rekke ting ikke bidrar til medieoppslag, rett og slett fordi de er løst på forhånd. Denne lærdommen ble for meg også litt vanskelig da jeg hørte utspørringen fra kontroll- og konstitusjonskomiteen i høringene, for det som var påpekt som ansvarspulverisering fra 22. juli-kommisjonen, synes jeg ble gjentatt i høringene. Det var nesten ikke grenser for at folk som hadde hatt ansvarsfulle stillinger – uansett hvor – kunne peke på at andre enn dem hadde ansvaret. Jeg tror det viktigste vi gjør fremover, er å tydeliggjøre alle ledes ansvar – fra regjeringssjef og nedover – på en mye tydeligere måte enn før, for vi kan ikke leve med en kultur der det er lettest å finne noen andre som burde tatt ansvaret. Man må selv fylle det hullet, slik man faktisk er ansatt eller valgt til å gjøre.

Det er mye som må gjøres når det gjelder investeringer: IKT-system, opplæring, trening, samarbeid mellom Forsvaret og politiet. Alt dette kommer vi tilbake til. Men spørsmålet om ledelseskulturen er verken noe Stortinget vedtar, eller noe vi lett kan bestemme oss for skal være annerledes. Ledelse er noe vi må utøve hver eneste dag, og vi må sørge for å snu utviklingen i et samfunn der det er blitt for enkelt å vise til at noen andre har ansvaret, fremfor å stille opp selv. Dette mener jeg må være en felles prioritet – uansett politisk bakgrunn – å gjeninnføre i større grad i vårt samfunn. Da blir man mer opptatt av å løse det som svikter, fremfor å forklare at man ikke var ansvarlig for at det faktisk sviktet.

Vi kommer til å kritisere regjeringen med det vedtaket som er fattet. Det viktigste vi gjør, er å sørge for at de vedtakene vi fatter fremover, bidrar til at vi i fremtiden bygger en annen type beredskap i Norge. For vi kan ikke leve med en situasjon der beredskapen er så lav som den fortsatt viser seg å være. Det viser seg nemlig at selv ett og to år etter 22. juli er den langt fra i havn. Øvelse Tyr viser det. Men det vi håper for ettertiden, er at vi lærer av de feilene vi fortsatt finner, og at vi skaper en annen læringskultur for fremtiden.

Audun Lysbakken (SV) [13:13:43]: 22. juli 2011 har forandret Norge for bestandig. Vi preges av et større alvor. 22. juli er en sorg vi bærer med oss. Erfaringene fra 22. juli vil forandre Norge også framover. Endringer trengs i beredskap og forvaltning. Så er vår felles utfordring å endre oss på en måte som tar vare på de verdiene som ble angrepet 22. juli, og å styrke vår sikkerhet uten å kompromisere på den åpenhet og frihet vi vil skal kjennetegne Norge. En 100 pst. sikkerhet finnes ikke. Det ville i så fall være et samfunn som ingen av oss ønsker å leve i.

Jeg vil først få takke kontrollkomiteen for et svært godt arbeid. Sammen med Gjørvi-kommisjonens grundige og ærlige gjennomgang av hva som skjedde 22. juli, gir denne innstillingen – og denne debatten – oss muligheten til å lære av våre feil og til å legge grunnlaget for en bedre samfunnsberedskap i framtiden. Det er det som er vår oppgave nå.

Det skal deles ut kritikk og plasseres ansvar. Men vi skal også si takk, og jeg er glad for at komiteen har understreket det. Vi skal takke de frivillige, som reddet så mange

liv, vi skal takke helsevesenet, som besto prøven, og vi skal takke alle politifolkene som gjorde en stor innsats, til tross for systemsvikten som er avdekket i politiet. I dag er våre tanker hos de pårørende og overlevende, som resten av livet må leve med minner de færreste av oss kan forestille seg. Jeg vil også få lov til å takke AUF. AUFs ledelse og AUFs medlemmer har vist verdighet og mot. De har inspirert og imponert oss alle. Jeg vil takke statsministeren, som med sitt lederskap bidro avgjørende til at nasjonen møtte krisen med verdighet, og tidligere justisminister Knut Storberget, som gjorde det samme i en situasjon som virkelig satte evnen til ledelse og ansvar på prøve.

La meg først si at det aldri må være tvil om at skylden for terrorangrepet den 22. juli bare ligger ett eneste sted: hos massemorderen, som nå er idømt lovens strengeste straff.

Samtidig viser Gjørvi-kommisjonens rapport og statsministerens redegjørelse med all mulig tydelighet at den norske samfunnsberedskapen var for dårlig den 22. juli 2011. Kontrollkomiteen slår fast at sentrale myndigheter på flere områder har opptrådt kritikkverdig. Det gjelder politiet, det gjelder PST, og det gjelder regjeringen med det overordnede ansvaret for vår terrorberedskap. Myndighetene hadde ikke i tilstrekkelig grad iverksatt flere sikrings- og beredskapstiltak som kunne ha forhindret terrorhandlingene og beskyttet menneskene i regjeringskvartalet og på Utøya.

Det har statsministeren beklaget i Stortinget, og det var riktig og nødvendig.

Nå er det vår oppgave å gjøre Norge tryggere for framtiden – med bakgrunn i de lærdommene vi har med oss.

Når vi nå skal gjennomgå og forbedre vår samfunnsberedskap, er SV opptatt av at vi må ha et bredt og helhetlig perspektiv på beredskap. Det må investeres i bedre sikkerhet og beredskap i tradisjonell forstand. Politi og forsvar må samarbeide bedre, PST må settes bedre i stand til å beskytte vår sikkerhet, og systemsvikten i politiet må rettes opp.

Likevel er det viktig å huske følgende: En effektiv sikkerhetstjeneste og et godt politi kan forhindre en terroraksjon, men beredskap er også noe mer. Det er hele den forebyggende innsatsen i vårt samfunn som skal sørge for at ingen går tapt til ekstremisme og ideer som fremmer vold.

Forebygging av terrorisme handler derfor om mer enn sikkerhetstiltakene i seg selv. Vi må ikke glemme den beredskapen som handler om å bekjempe selve grunnlaget for terrorhandlingene. Gjørvi-kommisjonen var selv inne på det, selv om de med god grunn ikke undersøkte spørsmål knyttet til massemorderens motiv, oppvekst eller helsetilstand. Men, som kommisjonen selv har sagt: Avgrensningene betyr ikke at disse spørsmålene ikke er viktige – tvert imot.

Det er vår oppgave å videreføre kommisjonens grundige arbeid til også å gjelde bredere samfunnsberedskap. Hvis man står på utsiden av samfunnet, uten sosiale nettverk, står mindre på spill. En del av den bredere samfunnsberedskapen er derfor å bidra til et mer inkluderende fellesskap. Å satse på trygge oppvekstvilkår, god inkludering, et godt barnevern eller bedre psykiatri er også blant

de tiltakene som gir et tryggere samfunn for oss alle. Jeg minner om det, for sånne tiltak glemmes ofte når beredskap diskuteres. Det er saktevirkende tiltak, som ikke ses på som like handlekraftige eller effektive som de som handler om politi eller etterretning. Det ikke å gjøre jobben med et godt psykisk helsevern er en like alvorlig ansvarsfraskrivelse som ikke å gjøre jobben med helikopterberedskap. Begge deler må med i vår brede forståelse av en nødvendig og god samfunnsberedskap.

Så har vi også et ansvar for å bekjempe terrorens og voldens idégrunnlag. Det kan vi gjøre gjennom å ta til motmæle mot fordommer og ekstremisme, og det er et hverdagsarbeid som det er lett å glemme i denne diskusjonen. På den ene eller andre måten kan vi alle være del av beredskapen. Hver gang vi ikke bryr oss, tar til motmæle eller stiller kritiske spørsmål, svekkes vernet mot ekstremisme. Å stå opp mot høyreekstremismens ideer, å stå opp for minoriteters rettigheter og for mangfoldet i det norske samfunnet er også en del av vår felles beredskap.

Vi vet at historien om politisk vold i Norge i hovedsak er historien om høyreekstrem vold. Derfor er det vår klare forventning at PST tar de høyreekstreme miljøer tilstrekkelig på alvor i sitt trusselbilde, og at de prioriterer arbeidet mot høyreekstrem vold og terror i sitt arbeid.

Det er en samlet komité som retter kritikk mot PSTs arbeid, og jeg regner med at kritikken fra 22. juli-kommisjonen og Traavik-utvalgets rapport får konsekvenser for PSTs arbeid framover. Rapporten påpeker at PST har for sømt seg når det gjelder organisasjonsutvikling, lederutvikling og kompetanseutvikling, og for ikke å være oppdatert på trusselbildet. Det er det avgjørende at det gjøres noe med.

Jeg er også glad for at komiteens flertall slår fast at det de siste tjue årene har vokst fram en styrings- og ledelseskultur i staten som bygger på en for rigid målstyring, hvor måloppnåelse igjen er koblet til et belønningssystem. Sammen med et omfattende tilsynsapparat har det bidratt til en nullfeilskultur og fare for ansvarspulverisering.

Gjærv-kommisjonens kanskje mest tankevekkende konklusjon var at angrepet på regjeringkvartalet 22. juli kunne ha vært forhindret gjennom effektiv iverksettelse av allerede vedtatte sikringstiltak. Rapporten avdekket systemsvikt og strukturproblemer knyttet til gjennomføring av planverk, organisasjonskultur, samhandling og kommunikasjon og styring og ledelse – som har utviklet seg over lang tid.

Kommisjonen beskrev bl.a. hvordan politiet i 2011 hadde rundt 100 ulike mål som etaten skulle rapportere på, og kommisjonen er bekymret for om dette kan ha ledet til en nedprioritering av det arbeidet som ikke er enkelt målbar. Øving og forebygging er eksempler på sånt som er vanskelig å måle, men uvurderlig viktig å prioritere.

I vårt arbeid med vår brede samfunnsberedskap må vi derfor ta et oppgjør med byråkratisk detaljstyring som kan bidra til å nedvurdere ansvar og kreativ tenkning hos den enkelte. Målene til offentlige etater bør være færre, de bør være mer overordnede og kvalitative, og de bør bidra til bedre samarbeid, organisasjonskultur og ledelse.

Fordi den svikt som er avdekket i beredskapen, er så al-

vorlig, går regjeringspartiene til det uvanlige skritt å fremme kritikk av sin egen regjering. Det er riktig, og det er nødvendig. Samtidig konstaterer jeg at opposisjonen ikke har funnet grunnlag for å fremme mistillit mot regjeringen. Det er også et tydelig signal, og jeg er glad for det. Om opposisjonspartiene i dag bidrar til et historisk enstemmig vedtak i denne saken, er det et viktig og verdig punktum for behandlingen. Det er en konstruktiv holdning som jeg vil berømme opposisjonspartiene for.

Det norske folk møtte hat med samhold og frykt med håp etter 22. juli. Sorgen og alvoret som vi bærer med oss, er derfor også blandet med optimisme. Folk i Norge har vist vilje til å stå opp for det åpne, frie og demokratiske samfunn. Det er det håpet vi tar med oss, og det verdigrunnlaget som alt vi foretar oss videre, må bygge på.

SVs gruppe vil bidra til det jeg håper blir et enstemmig og viktig vedtak i Stortinget i dag.

Lars Peder Brekk (Sp) [13:24:05]: Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité har på en grundig og samvittighetsfull måte gått inn i 22. juli-saken. Komiteen etterlater seg et tankevekkende dokument – det siste i en rekke av flere omfattende beskrivelser av hva som skjedde før og under terroraksjonene den 22. juli 2011. Samlet sett gir rapporten fra 22. juli-kommisjonen, dvs. Gjærv-kommisjonen, rettssaken mot gjerningsmannen og nå Stortingets egen behandling et svært detaljert bilde av hva som skjedde denne grusomme dagen.

22. juli-kommisjonen forteller historien om en morder med en grusom plan, om altfor mange liv som endte så altfor tidlig, og ikke minst om manglende sikringstiltak og en politiaksjon der så altfor mye gikk galt. Da er det selvsagt tid for å snakke om ansvar, å snakke om ledelse – eller mangel på sådan.

Gjærv-kommisjonen påpekte at hele det politiske Norge, også vi som sitter i denne salen i dag, og mange andre, bærer vår del av ansvaret for at Norge ikke var tilstrekkelig rustet til å ta vare på våre egne i møtet med ondskapen i juli 2011.

Men vi må aldri glemme at ansvaret for at 77 mennesker ble drept den dagen, ligger hos drapsmannen alene. Han er dømt av rettssystemet. Det dagens debatt skal bidra til, er å ruste samfunnet mot at mennesker som han skal kunne gjøre noe lignende igjen.

Etter statsministerens redegjørelse den 28. august i fjor fikk Stortinget mulighet til å debattere rapporten fra 22. juli-kommisjonen. Jeg ga da uttrykk for at jeg var rystet, og det er jeg selvsagt fortsatt i dag. Rapporten ga oss altfor mange eksempler på sviktende forebygging, manglende beredskap og fatale enkeltepisoder.

I respekt for dem som ble rammet som verst, var jeg – da, som nå – opptatt av at vi som politikere i landets nasjonalforsamling må være ærlige, bøye hodene våre og beklage. Vi må erkjenne feil.

Mitt enkle utgangspunkt for dette er oppsummert i et sitat fra en mail jeg fikk fra en far som hadde mistet en av sine gutter på Utøya. Han skriver:

«For oss er det rystende å lese rapporten og tenke på at med ein fungerande beredskap og eit fungeran-

de politi så hadde «guten vår» vore saman med oss i dag.»

Jeg gråt da jeg fikk denne mailen. For meg er dette korte budskapet fortsatt kjernen i denne saken.

Noen spørsmål vil likevel være gjenstand for debatt og uenighet, trolig i uoverskuelig framtid. Det må vi leve med.

Komiteen har behandlet statsministerens og justis- og beredskapsministerens redegjørelser for Stortinget. Ansvarsfordeling har vært blant de krevende spørsmålene komiteen har belyst.

Med enkelte nyansers forskjell stiller et samlet storting seg bak både Gjörv-kommisjonens rapport og redegjørelsene til Stortinget. Ingen av disse dokumentene etterlater tvil om at det var mye som ikke fungerte som det skulle. Norske myndigheter og det norske samfunnet var ikke godt nok forberedt.

Selv om selve ansvaret for terroraksjonene vil være gjenstand for debatt i flere år framover, vil historien også slå ring rundt det faktum at terroristen ikke nådde fram med sitt mål om å ødelegge det norske demokratiet. Saken har rystet oss alle i grunnvollene, men det politiske Norge går videre med et felles mål om å forbedre det som da ikke var godt nok.

Når norske velgere gis i oppdrag å felle sin dom over regjeringen senere i høst, den 9. september, vil jeg fra denne talerstolen si: På de svarteste dagene i ens liv kan det være grunner til å bøye hodet og trekke seg tilbake. Terroren gjorde hver og en av oss hjelpeløse da den rammet. Men siden politisk ledelse handler om ansvar og tillit, vil jeg berømme statsministeren og regjeringen for å stå oppreist, gå inn i saken og ikke minst gå videre. Den rød-grønne regjeringen har aldri fridd seg fra det ansvaret den har som nasjonens ledelse. Den har valgt å møte realitetene og virkeligheten, men også kritikken.

Grunnlaget er Gjörv-kommisjonens rapport – en rapport regjeringen selv har bedt om fordi samfunnet må få komme til bunns i hva som skjedde den 22. juli. Bare ved å få fram hele bildet kan vi arbeide målrettet med å rette opp i det som gikk galt. Katastrofen var et faktum. Det var åpenbart at mye hadde sviktet når omfanget kunne bli så stort og så grusomt.

Derfor kom kritikken som forventet. I presise og nøkterne ord slår kommisjonen fast at myndighetenes evne til å verne sine innbyggere sviktet. Liv kunne vært spart. Gjörv-kommisjonen er direkte og forteller usminket og detaljert, som den også ble bedt om å gjøre.

Når regjeringen ber om å få alle fakta på bordet, og siden redegjør grundig i Stortinget for det som har framkommet, er det etter min mening et tegn på styrke, ikke svakhet. Å innrømme nødvendige endringer er ikke et nederlag. Det er ikke et svakhetsteget. Det er nettopp en del av det å ta ansvar. Endringene som vi forventer skal komme, skal ikke bli møtt med skepsis. Vi skal tørre å innrømme hva som ikke fungerer, og vi skal gjøre noe med det.

Men å bruke Gjörv-kommisjonens rapport som et vikarierende argument for å få vedtatt beslutninger det ellers ikke ville ha vært flertall for, vil være uakseptabelt. Til det er 22. juli-saken for viktig og respekten for

dem som da rammes av de uriktige beslutningene, for stor.

Jeg har lagt merke til at historien om det som gikk så altfor galt, gradvis blir omskrevet. I disse dager opplever jeg at det er sterke reaksjoner på forslaget fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, DSB, om å legge ned en rekke 110-sentraler. Forslaget begrunnes med:

«22. juli-kommisjonens rapport som blant flere funn slår fast at politiets operasjonssentraler er for små. Dette har direkte overføringsverdi til nødalarmerings-sentralene for brann.»

DSB tar feil. Det står ingenting i rapporten fra Gjörv-kommisjonen om at «politiets operasjonssentraler er for små». Kommisjonen vurderte helse- og redningsarbeidet. Konklusjonen var:

«Helse- og redningsarbeidet ivaretok de skadde og pårørende i akuttfasen på en god måte.»

Det er grunn til å stille spørsmål ved hvordan DSB har kommet fram til at kritikken av det som ikke fungerte, har overføringsverdi til det som faktisk fungerte. Gjörv-kommisjonens konklusjoner blir her omskrevet og tatt til inntekt for helt andre formål enn de er tenkt. Dette er alvorlig. Dette må påtales og ryddes opp i.

Vi skal være svært nøye med å holde fast i beredskapsarbeidet framover, ikke la det vike for andre og kanskje mer populære tiltak på kort sikt. Men vi skal også følge svært nøye med på hva som gjøres i beredskapsøyemed. Samfunnssikkerhet og beredskap er svært viktige innsatsområder. Men fortsatt er det hverdagskriminalitet, husbranner, hjerteinfarkt og fødsler som nødetatene skal hjelpe oss med. Nye strukturer og rutiner må ikke bare sette oss bedre i stand til å takle terrorangrep. Vi må samtidig ta vare på folk flest – hver dag – der de bor.

For Senterpartiet er det nettopp innbyggernes trygghet i hele landet som er utgangspunktet. Uansett hvor i landet man bor, jobber eller tilbringer fritiden, skal det være hjelp til den som trenger det.

Terror rammer vilkårlig. Den treffer når vi minst aner det, og der vi ikke kunne forutse det. Terror rammer i en kommune. Hvem hadde trodd at det var Hole kommune i Buskerud som skulle bli målet for det brutale angrepet på Norge 22. juli 2011? I et langstrakt land som Norge, med en krevende topografi og store variasjoner i natur og klima, er vi avhengig av beredskap i hele landet. I mange tilfeller er de mest relevante kreftene det lokale politiet, Røde Kors-gruppa, Heimevernets/Sivilforsvarets mannskaper samt lokalsykehuset. Lokalkunnskapen vil ofte være avgjørende når de store krisene inntreffer.

Tidsfaktoren er kritisk i katastrofesituasjoner, uansett om det er terror, ulykker eller andre situasjoner. Det er liten nytte i mannskap med topp utstyr og utdanning om de kommer for lang tid etter at skaden er skjedd. Et mangfoldig land som vårt krever ulike løsninger på ulike steder – vi må tilpasse oss den geografien og de avstandene vi har.

Den som er nærmest en krise, er ofte den som er best egnet til å håndtere den. I arbeidet vi gjør med nye tiltak og nye strukturer, skal vi – som også representanten Lundteigen understreket – lytte nøye til dem som er i førstelinjen. Vi skal ha respekt for at gode løsninger kan utfor-

mes på mange nivåer og svare bedre til behovene lokalt. Alt blir ikke best av å strømlinjeformes med Oslo som utgangspunkt. Gode løsninger kan både utformes, vedtas og praktiseres lokalt i hele landet.

I mitt innlegg etter statsministerens redegjørelse i august la jeg vekt på kommisjonens oppfordring om at hver og en av oss har et ansvar i krisesituasjoner – som med mennesker og arbeidstakere, enten vi har lederansvar eller ikke.

Gjerv-kommisjonen skriver:

«Etter kommisjonens mening handler disse lærdommene i større grad om ledelse, samhandling, kultur og holdninger – enn mangel på ressurser, behov for ny lovgivning, organisering eller store verdivalg.»

I innstillingen fra kontroll- og konstitusjonskomiteen omtales ledelseskultur bredt. Jeg vil også legge særlig vekt på at betydningen av førstelinjen og den ledelse som blir utøvd i situasjonen – i dette tilfellet der terroranslaget fant sted – er avgjørende.

For å kunne takle sivile krisesituasjoner så vel som terrorhandlinger på en bedre måte, kreves det trening i å ta initiativ og å handle selvstendig under nye, uforutsigbare og uoversiktlige situasjoner.

Det kreves en betydelig holdningsendring på både overordnet nivå og i alle etater som har ansvar for samfunnssikkerheten, slik at det blir legitimt å utøve lederskap i situasjonen, basert på selvstendige vurderinger og handlinger. Erfaringer og vurderinger fra medarbeidere må slippes til og tas i bruk. Førstelinjen i oppdrag må gis myndighet, tillit og oppfordring til å ta i bruk sin kunnskap. Samtidig må førstelinjens folk gis utdanning som gir trygghet i utøvelsen av krevende oppdrag, utstyr som er moderne til å løse oppgavene, og vi må sikre at den enkelte har kommunikasjon med sin arbeidsgruppe, slik at oppdraget kan løses mest mulig effektivt.

Til slutt: Det gjelder for alle disse beredskapsorganisasjonene at de trenger en desentralisert ledelse som kan realisere det overordnede nivåets intensjon.

Knut Arild Hareide (KrF) [13:36:05]: Terroraksjonene den 22. juli 2011 rysta oss alle. Terrorangrepet var eit politisk attentat mot Arbeidarpartiet, Arbeidarpartiets ungdom og mot landets institusjonar og dei som jobbar der.

Me hugsar godt statsministerens ord i denne sal 1. august 2011:

«Kartet ble sprengt, kompasset skutt i filler. (...)»

Men det norske folk fant fram».

Skuddsalvene som blei fyrte av på Utøya, fortalde oss at ondskapens akse ikkje er ein plass langt, langt borte, men inne i menneskesinnet. Det som skjedde, har skjedd før. Det kan dessverre òg skje igjen, men det er vårt oppdrag å hindre at det skjer. Derfor er den saka vi i dag behandler, både viktig og alvorleg. Vi må nytte kunnskapen og erfaringa til å ta nødvendige steg for å betre tryggleiken vår. Det skuldar me dei overlevande og etterlatne, dei som kjenner ugjerninga på kroppen kvar einaste dag.

For ca. eit år sidan avslutta den særskilde komiteen arbeidet sitt her i Stortinget. På nokre område såg allereie da eit samla storting at me som samfunn ikkje var godt

nok førebudde på eit terrorangrep. Komiteen samla seg om nokre hovudgrep, bl.a.: å vidareutvikle og forsterke ein overordna plan for å førebyggje terrorangrep i Noreg, sikre eit tettare samarbeid mellom politi og forsvar og styrkje helikopterberedskapen, gjere ein eksternt gjennomgang av PST og sjå på ressursituasjonen.

Behovet for desse grepa har blitt forsterka da me fekk rapporten frå 22. juli-kommisjonen. Gjerv-kommisjonen sin rapport poengterte tydeleg at staten sitt ansvar for å varetta innbyggjarane sin tryggleik på ei rekkje punkt ikkje er innfridd. I dag ligg kontroll- og konstitusjonskomiteen si innstilling på bordet. Dei har i si behandling plassert kritikken og ansvaret. Det viktigaste i tida framover er å sørge for at svikten i beredskapen blir retta opp for å sikre at noko slikt ikkje hender igjen. Ein samla komité har uttalt at terrorhandlingane 22. juli 2011 er den mest grave- rande valdshandlinga i Noreg i fredstid. Det er berre ein mann – og berre ein mann aleine – som har ansvaret for at 77 menneske blei drepne på brutalt vis.

Det er ei statleg primæroppgåve å sikre tryggleiken til staten sine innbyggjarar. Både 22. juli-kommisjonen sin rapport og arbeidet i kontrollkomiteen tyder på at det er mykje å ta fatt i. Bombeeksplosjonen i regjeringskvartallet kunne ha vore unngått. Grubbegata burde vore stengt. Ein samla komité er tydeleg i si innstilling på at dette var FAD sitt ansvar, sjølv om SMK involverte seg i saka. Involveringa frå SMK si side var berre eit uttrykk for alvorret i saka, men dessverre førte denne involveringa til ei ansvarspulverisering.

FAD oppfatta involveringa som at ansvaret blei flytta over til SMK. Svikt i kommunikasjonen om ei sak av ein slik karakter er alvorleg, og ein burde kunne forvente langt meir frå regjeringa.

Det er mange som har peika på skilnaden mellom risikoforståing og risikoerkjening – at det er sjølve nøkkelten til å kunne gjere det ein er pålagt. Kontrollkomiteens fleirtal peikar i si innstilling på at Justisdepartementet ikkje har prioritert beredskap i tilstrekkeleg grad i målstyringa sidan 2008. Eg er einig med fleirtalet i komiteen når dei seier at det er underleg at beredskapen ikkje har blitt prioritert – sjølv når målstyringa har blitt meir detaljert. Erkjenninga av risiko for terror har dessverre vore for låg. No må regjeringa sørge for at politiet får moglegheit til å utføre den jobben det er pålagt. Målstyring og rapportering er nødvendige verktøy i dette arbeidet, men det er berre verktøy – ikkje sjølve målet.

Dette gjeld sjølv sagt ikkje berre i politiet, men òg i det offentlege generelt. Regjeringa må sørge for at alle som på ein eller annan måte har ansvar for beredskap og tryggleik i Noreg, jobbar i lag – det vere seg PST, direktorat, politi og andre naudetatar.

Me set eit verdig punktum for denne debatten i dag. Etter å ha følgd denne saka i denne perioden vil eg seie at det mest forunderlege er at det ikkje blei trykt på den store knappen med ein gong. Sjølv i dag synest eg ikkje me har eit tydeleg svar på kvifor det ikkje skjedde. Men det viser seg at me som nasjon ikkje var godt nok førebudde på terror.

Eit siste hjartesukk gjeld dei mange unge overlevande

rundt om i heile landet vårt. Det viser seg at tildeling av midlar til oppfølging av desse har blitt gitt på grunnlag av folketal, ikkje på grunnlag av behov. Her må regjeringa sørge for at dei som treng hjelp, får det. Psykiatrien må styrkast for å sikre god hjelp til unge menneske som treng det.

Statsråd Grete Faremo [13:43:17]: Mitt mandat som justis- og beredskapsminister har fra dag én vært å styrke beredskapen. De grusomme angrepene 22. juli 2011 viste at den sviktet på for mange områder.

Der vi har avdekket feil og mangler, har vi ikke ventet med å iverksette tiltak. Men enkeltstående tiltak er ikke nok: Dersom vi skal få gjennomført de nødvendige endringer, der alle med et beredskapsansvar fyller sin rolle, besitter den rette kompetansen og utnytter sine ressurser på best mulig måte, trenger vi et godt kunnskapsgrunnlag.

22. juli-kommisjonens rapport, som kom i august i fjor, er svært viktig i så måte. Men allerede fra dag én har jeg systematisk arbeidet for å få på plass et godt oppdatert faglig grunnlag å bygge politikken på.

I forrige uke mottok vi en evaluering av Politidirektoratet som vi for ett år siden bestilte fra Direktoratet for forvaltning og IKT, Difi. Den bekrefter 22. juli-kommisjonens virkelighetsbeskrivelse: Politidirektoratet fungerer ikke etter hensikten. Styringen fra Justis- og beredskapsdepartementet har ikke vært god nok.

En rekke forbedringer er allerede gjennomført. For eksempel har vi i det årlige tildelingsbrevet til Politidirektoratet innført en ny måte å styre på, med færre og mer strategiske mål. Vi gir politiets ledelse større handlingsrom og ansvar for å fylle dette handlingsrommet. Vi har også fornyet hovedinstruksen til Politidirektoratet for å få en tydeligere ansvars- og oppgavefordeling mellom direktorat og departement.

I likhet med både kontrollkomiteen og 22. juli-kommisjonen trekker Difi fram IKT som et problemområde. Regjeringen har som kjent gått inn for en total fornyelse av politiets IKT-systemer. Men dette i seg selv er ikke nok. Det er viljen og evnen til å ta i bruk IKT for å gjøre politiarbeidet mer effektivt som er avgjørende.

IKT-fornyelsen gjennomføres med flere prosjekter som kvalitetssikres hver for seg. Det gir oss god kontroll med prosessen og gir samtidig Politidirektoratet rom til å ta styringen og bygge den nødvendige kompetanse i hele etaten, slik at politiet er beredt til å ta i bruk de nye løsningene når de kommer på plass. Politidirektøren har opprettet en egen IKT-avdeling i direktoratet, og Difis anbefaling om å bygge opp tilstrekkelig IKT-kompetanse i linjen følges nå opp.

Jeg mottok nettopp en analyse av IKT-styringen i politiet og en evaluering av politiets data- og materieltjeneste fra Politidirektoratet. Dette vil gi oss et enda bedre grunnlag for hvordan vi skal gripe an IKT-fornyelsen på best mulig måte for å få et politi der effektiv bruk av IKT-verktøy er en integrert del av arbeidsmetodene.

Om kort tid vil regjeringen legge fram for Stortinget meldingen om vår oppfølging av 22. juli-kommisjonen. Her vil vi gi en samlet framstilling av tiltak som allerede er

gjennomført, og også status for alle prosesser som er satt i gang for å bedre beredskapen.

I behandlingen av innstillingen til Den særskilte komité anmodet Stortinget regjeringen om å legge fram en overordnet plan for å forebygge og håndtere mulige terrorangrep i Norge. En slik plan vil vi presentere i stortingsmeldingen. Vi vil også presentere rammeverket for et nytt Beredskaps-Norge og komme med en rekke tiltak for å forbedre grunnberedskapen over hele landet. Vi skal ha et sterkt nærpolti som legger ned en bred innsats for å forebygge radikaliseringsprosess. Når en krise eller et terrorangrep inntreffer, må det lokale politiet få tilgang på forsterkningsressurser. Vi må sikre at personell med tilstrekkelig kompetanse og ressurser kan nå de fleste innbyggere i Norge innenfor rimelig tid. Det fordrer et godt samvirke mellom politiet og Forsvaret.

Som Stortinget er kjent med, vil jeg i juni motta en politianalyse som skal danne grunnlag for en langsiktig plan for norsk politi framover. I statsbudsjettet for 2014 vil jeg legge fram forslag om videreutvikling av politiet.

I arbeidet for et nytt Beredskaps-Norge er det menneskene som er vår viktigste ressurs. I et fellesskap har vi de beste forutsetninger for å løfte beredskapen. Vår felles trygghet er også et felles ansvar.

Marit Nybakk (A) [13:49:05]: Den 22. juli i 2011 blåste en terrorist demokratiets bygninger i filler; åtte ble drept, og mange, mange ble såret – og er det fortsatt. Samme dag tok den samme terroristen fra oss 69 av våre beste ungdommer. De var vår framtid. Det var gjerninger så brutale at vi nesten ikke greier å forholde oss til det. Fortsatt er dette traumatisk – og det vil forbli traumatisk. Vi kommer aldri over dette. Samfunnet vårt vil fortsatt være preget av 22. juli 2011.

Målet med bombingene var å sette vårt lederskap ut av spill. Målet med massakren på Utøya var å hindre rekruttering til framtidige verv i Arbeiderpartiet. Handlingene 22. juli var et attentat mot Arbeiderpartiet og mot de verdier som har utviklet Norge til det demokratiet og det solidariske spleiselaget som, i henhold til FNs utviklingsprogram, gjør at vi er verdens beste samfunn å leve i.

Gjerningsmannen var – er – mot demokratiet, mot solidariteten. Han misliker det flerkulturelle samfunnet og hater feminisme og likestilling. Ifølge retten mente han at Arbeiderpartiet har sveket landet og folket, og at partiet fikk betale for forræderiet. Vi kan bare spekulere på hvordan en mann i trettiårene i Norge kan ha utviklet seg på denne måten.

Vi skylder de etterlatte og pårørende – de som kjenner den bunnløse sorgen, og ser den tomme stolen hver dag – å sørge for at noe slikt aldri skjer igjen. Vi skylder de overlevende at vi skal bidra til at vårt samfunn ikke fôrer ekstremister av ulik farge. Og vi skylder dem at hvis noe skjer, så har vi en beredskap som både forebygger terror, og redder folk ut fra terrorsituasjoner. Vi hadde ikke en slik beredskap 22. juli da ressursene ikke fant hverandre – som vi har hørt gjentatt og gjentatt her i dag. Spørsmålet er om vi har hatt det før. Har vi egentlig vært forberedt på såkalt asymmetrisk krigføring? Har vi evnet å planlegge ko-

ordinering og samarbeid på tvers av etater og institusjoner når krisen eller katastrofen skjer? Eller er det slik at vår beredskap, basert på ansvarsprinsippet, duger bra ved små skogbranner, eller for den saks skyld ved en liten eller stor flom – som Lars Peder Brekk ganske grundig har skissert – men at beredskapen er totalt ubrukelig ved store nasjonale katastrofer? Er det slik det har vært? Jeg vil vise til innstillingen fra den særskilte komiteen, som går nærmere inn på nødvendige tiltak. Jeg vil også vise til den kommende stortingsmeldingen basert på Gjörv-kommisjonens innstilling, altså NOU 2012: 14.

Så har jeg lyst til å legge til at jeg jobbet med beredskap i forsvarskomiteen her i dette huset fra 2001 til 2005. Vi hadde også ansvaret for sivilt beredskap. Vi så på beredskap og samfunnsikkerhet i bredden, ikke bare på forsvarspolitikken isolert. Når Gjörv-kommisjonen viser til at de ulike etater eller ressurser aldri fant hverandre 22. juli, ja, så er ikke det noe som overrasker meg, selv om omfanget sjokkerer. Jeg husker hvordan vi fra forsvarskomiteen stanget mot en mur i Justisdepartementet da vi forsøkte å konkretisere tiltak ved behandlingen av sårbarhetsmeldingen, den som var basert på Willoch-utvalget. Kulturen, som muligens sitter i veggene i Justisdepartementet, var umulig å trenge gjennom. Både Gjörv-kommisjonen og kontrollkomiteens høringer har bekreftet omfattende svikt i justissektorens terrorberedskap og har understreket dette med en kultur – ikke ukultur – som må endres. Kommisjonen pekte på at en viktig og underliggende årsak til at innbyggerne ikke ble beskyttet 22. juli, var en manglende kultur for risikoerkjennelse, for gjennomføring og for samhandling. Denne kritikken rammer i første rekke ledere, og det har vært sagt veldig godt for her i dag.

Sikringsprosjektet i regjeringsskvartalet, helikopterberedskapen og politiets trening led under en manglende risikoerkjennelse fra ledernes side. Manglende beredskap handler først og fremst om ledelse i samhandling, kultur og holdninger, ikke først og fremst om ressurser. Det var koordineringen av ressursene som manglet, både horisontalt og vertikalt, eller for ikke å si: horisontal og vertikal samhandling.

Jeg er Oslo-representant. Det gjør også vondt å se hvordan deler av sentrum i denne fine byen ble smadret av terroristen. Dette er en by jeg er veldig glad i. Den ble skjendet 22. juli. Asymmetrisk krigføring har vi visst om lenge. Vi har også visst – eller burde ha visst – at infrastrukturen i hovedstaden har vært blant de viktigste målene, at objektsikring i hovedstaden må prioriteres også i vår forsvarspolitikken og i vår beredskapspolitikken. Sivilt beredskap og sikringstiltak for sentrale og politiske bygninger i hovedstaden – for den saks skyld også i noen andre storbyer – må være et felles ansvar for statlige og kommunale myndigheter. Det må kunne gå an å samarbeide, også mellom forvaltningsnivåene. Det må være et felles ansvar for politi og forsvar, hvor forsvar blir operativ ressurs for politiet. Jeg mener også at Hans Majestet Kongens Garde og Heimevernet må være operative ressurser for sivilt beredskap. Stat og kommune må samarbeide, ikke motarbeide hverandre.

Statlige myndigheter har erkjent sitt ansvar for 22. juli.

Staten hadde ansvaret for at Grubbegata ikke ble stengt, men også Oslo kommune kan ha bidratt til at Grubbegata ikke ble stengt tidligere. Etter at Statsbygg og Moderniseringsdepartementet hadde fremmet saken om stenging av Grubbegata i 2005 – det het Moderniseringsdepartementet den gangen, det var jo under en annen regjering – vandret og gikk den i kommunale instanser i Oslo. Byrådet gikk i 2007 imot stenging og var antakelig influert av at et samlet mediebilde i hovedstaden var imot stenging av Grubbegata. Byutviklingskomiteen utsatte behandlingen til ny komité ble opprettet etter bystyrevalget. Til tross for at Politidirektøren hadde lagt fram alvoret i saken, gikk flertallet i byutviklingskomiteen – i november 2007 – fortsatt imot stenging av Grubbegata. La meg, i parentes bemerket, si at både Arbeiderpartiet og SV i bystyret hele tiden hadde stemt for stenging, og at de til slutt fikk følge av Høyre. Et mindretall i Oslo bystyre stemte hele tiden imot stenging av Grubbegata. Samtidig kan det sikkert anføres, og jeg vil også vise til det byrådslederen sa i høringen vår, at dersom trusselvurderingene var blitt delt med kommunen på et tidligere tidspunkt, så kunne Grubbegata ha vært stengt. La meg understreke: Staten hadde hovedansvaret for at Grubbegata ikke ble stengt. Det ansvaret må det ikke være tvil om. Men når vi skal se framover, må Oslo kommune og staten ha et felles ansvar, en felles plan for et sivilt beredskap i hovedstaden, bl.a. for objektsikring av nødvendige bygninger og infrastruktur.

Statsministeren har beklaget det som skjedde 22. juli – en historisk beklagelse som det står respekt av. Nå skal vi videre. Vi skal ta lærdom av og sette i verk beredskapsplaner. Stortingsmeldingen om Gjörv-kommisjonen kommer før påske. Den vil gå mye dypere inn i sikkerheten, både den som var, og den som må komme.

Jeg var utenfor landets grenser 22. juli 2011 og dro hjem dagen etterpå. Vi satt selvfølgelig og fulgte internasjonale medier og tok imot telefoner hjemmefra. Tidlig på kvelden, i en internasjonal TV-kanal, ble en representant for Oslo politidistrikt spurt om det var noen sammenheng mellom det som hadde skjedd i Oslo, og det som foregikk på Utøya. Han svarte at nei, det kunne ikke han vite, fordi det var et annet politidistrikt, Nordre Buskerud politidistrikt, som hadde ansvaret for Utøya-området. Dette gikk altså verden over. Slik må vi ikke få det igjen.

Når det gjelder internasjonale medier og utenlandske politikere, vil jeg legge til at det som skjedde i dagene etterpå, det er de veldig imponert over. Vi som sitter i internasjonale delegasjoner, vi hører hele tiden hvilken fantastisk statsminister vi har og hvor godt vi i dette landet håndterte dagene som fulgte etter 22. juli 2011. Senest i går kveld var jeg i Oslo rådhus sammen med representanter, politikere og eksperter fra over 100 land i forbindelse med atomvåpenseminarene som nå pågår i Oslo, og alle jeg snakket med uttrykte beundring for hvordan vi i dette landet håndterer slike kriser når vi står oppe i dem. Det er slik omverdenen har oppfattet det som har skjedd etter 22. juli. Internasjonale medier har vært opptatt av det når de har spurt oss om hvordan vi har håndtert denne saken.

Til slutt: De ansatte i flere departementer opplevde at arbeidsplassen deres ble sprengt i filler 22. juli. De ble

spredt utover hele byen, uten arkiver og med datasystemer som var borte. Vi som sitter i presidentskapet, fulgte dette på nært hold, for vi var avhengig av kommunikasjon med departementene. Departementene greide å legge fram budsjetter. De sørget for at landet vårt ble styrt, uten kontorplass og under kummerlige forhold. De løste ekstraordinære oppgaver for en nasjon i sorg, slik statsministeren uttrykte det i regjeringsskvartalet. De jobbet med få hjelpemidler og ble uten forvarsel stilt overfor helt umenneskelige utfordringer. Det er ikke alltid de som trekkes fram, men de greide å svare på skriftlige spørsmål fra stortingsrepresentanter, som slett ikke sluttet med skriftlige spørsmål i den perioden, og de greide å forholde seg til krav og budsjettspørsmål – delvis uten mail, konstaterte vi, som ikke kom fram på mail, og måtte levere spørsmålene på annen måte.

La oss ikke glemme at det også er mange helter etter 22. juli. Det gjelder de frivillige, det gjelder enkeltmenn i systemene. Det gjelder også de ansatte i departementene, som hører til disse heltene. De sørget for at landet vårt fungerte, at departementene var intakte. De har kanskje ikke fått den ros de fortjener. La meg i hvert fall gi dem min uforbeholdne anerkjennelse og respekt, for uten dem hadde Norge stoppet.

Øyvind Vaksdal (FrP) [14:02:03]: 22. juli 2011 ble Norge rammet av den mest alvorlige terrorhendelsen noen gang i fredstid. I de grufulle hendelser i regjeringsskvartalet og på Utøya ble 77 mennesker drept, et stort antall ble alvorlig skadet, og ofre og pårørende ble påført enorme tap og lidelser. En omfattende redningsaksjon ble iverksatt, og mange liv ble berget som følge av godt redningsarbeid, men det ble likevel fort klart at det dessverre var mye som ikke fungerte som det skulle.

Justis- og beredskapsminister Grete Faremo sa i sin redegjørelse i Stortinget 28. august bl.a. at for mye sviktet, vi var ikke godt nok forberedt, og at den samlede beredskapen må styrkes.

Det er ikke vanskelig å være enig med henne i dette. Politiet sviktet dessverre på mange områder den 22. juli 2011. Som en av årsakene til dette påpeker 22. juli-kommisjonen at det bare forelå en teoretisk forståelse av terror i politietaten, og at det manglet en reell erkjennelse av terrortrusselen. Til tross for at PST allerede i 2007 advarte om at det var mer enn 50 pst. sannsynlig at Norge ville oppleve forsøk på terroranslag innen tre til fem år, var risikoerkjennelsen både i politiet og i Politidirektoratet svært lav.

I Stortingets kontrollhøring ga både tidligere politidirektør Ingelin Killengreen og tidligere politimester i Oslo Anstein Gjengedal uttrykk for at ingen av dem ble målt på samfunnssikkerhet og beredskap, men at de ble detaljstyrt av Justisdepartementet på mange andre områder. Den samme Gjengedal hevdet også i høringen at politiet ikke var dimensjonert for de utfordringene det ble utsatt for denne skjebnesvangre dagen.

Beredskap har åpenbart bare i liten grad vært etterspurt fra Justisdepartementet. Jeg viser i den forbindelse til at man i tildelingsbrevene for årene 2009 til 2011 ikke

satte opp konkrete mål eller tiltak rettet mot politiets beredskap for terror eller håndtering av angrep. Dette er ikke akseptabelt.

Et annet og svært alvorlig forhold er mangelfulle og uklare rolleavklaringer innen politietaten. Politidirektoratet skal ha ansvar for å støtte de politidistriktene som har det operative ansvaret i store krisesituasjoner og skal, dersom flere politidistrikter er involvert, også ha ansvaret for koordineringen. Det viser seg at ifølge politiets egen evalueringsrapport var det politimesteren i Oslo som i denne situasjonen hadde det koordinerende ansvaret, og ikke politidirektøren. Som om ikke dette var nok, hevdet politimesteren under kontrollhøringen at han ikke var klar over at han hadde fått dette ansvaret. Det hersket også uklarhet om hvem som faktisk hadde rollen som politidirektør den dagen terroranslaget skjedde. Dette medførte at politidirektør Øystein Mæland tok ledelsen i POD, mens assisterende politidirektør, Vidar Refvik, representerte direktoratet i regjeringens kriseråd. Det viste seg imidlertid at Mæland ikke hadde kunnskap om de planer som skulle iverksettes ved store kriser. Refvik, som hadde denne kunnskapen, satt altså i regjeringens kriseråd.

Slike uklarheter i roller og ansvarsforhold som vi her har sett eksempler på, er fullstendig uakseptable. Jeg forutsetter derfor at dette nå er rettet opp i den nye instruksen for Politidirektoratet, nettopp for å sikre og avklare ansvarsforhold og roller mellom departement og direktorat.

Det som skjedde 22. juli 2011, må også få oss til å se nærmere på politiets generelle ressursituasjon. Både undertegnede og andre i dette hus har gjennom en årrekke satt fokus på den vanskelige ressurs- og bemanningssituasjonen i politiet, bl.a. gjennom spørsmål til ulike justisministre. I svarene har gjennomgangstonen vært at politiet har hatt nok ressurser til å ivareta sikkerheten for befolkningen på en tilfredsstillende måte.

Vi må alltid huske på at det er det ordinære politiet som alltid vil utgjøre den viktigste og fundamentale delen av politiets beredskap, og at politiets respons aldri vil være bedre enn den politiresponsen som er i aksjonsområdet når hendelsen skjer. En styrking av den generelle ressursituasjonen i politiet vil derfor åpenbart virke positivt for både sikkerhet og beredskap. Det er også påpekt fra flere hold at det ordinære politiet, som oftest er de første på åstedet, må få flere timer med relevant trening for i større grad å kunne være forberedt på slike ekstreme situasjoner.

En annen ting som sviktet 22. juli, var beredskapen, eller rettere sagt mangel på beredskap, med hensyn til politihelikopteret. Dette skyldtes at man grunnet ferieavvikling var uten pilot. På grunn av misforståelser ble heller ikke en politipilot som var hjemme og stilte seg til rådighet, satt til å bemanne helikopteret. Dessverre gikk også dyrebar tid og nødvendig informasjon tapt på grunn av mangelfullt sambandsutstyr i Nordre Buskerud politidistrikt. Nødnettet som var utbygd i Oslo politidistrikt, fungerte brukbart under terroraksjonen, men man hadde ikke dette tilgjengelig i Nordre Buskerud. Det var heller ikke etablert rutiner for kommunikasjon mellom politidistriktene som benyttet Nødnett, og politidistriktene som benyttet analogt samband. Dette er uakseptabelt.

Nasjonalt varslingsystem fungerte heller ikke tilfredsstillende den 22. juli 2011. Uklare rutiner, mangelfulle meldinger samt et lite pålitelig varslingsystem gjorde at flere politidistrikter ikke mottok varslingsene, bl.a. de berørte distriktene. Nødvendige tiltak ble derfor ikke iverksatt. Dette er fullstendig uakseptabelt.

22. juli-kommisjonens rapport viser at politiet og politiets beredskap sviktet på mange områder da terrorangrepet rammet Norge. Holdninger, kultur og manglende fokus på beredskap innen både politietaten, Politidirektoratet og departement må ta mye av ansvaret for dette. Sviktende og mangelfulle rutiner samt mangelfulle ansvars- og rolleavklaringer er også med og bidrar til at så mye sviktet denne dagen. Mangel på politiressurser, herunder lav bemanning, samt sviktende og mangelfullt utstyr bidro dessverre også til at det gikk så galt som det gikk.

Det er bl.a. på denne bakgrunn at tre partier i dag mener det er sterkt kritikkverdig at regjeringen forut for og under terrorhandlingene 22. juli 2011 ikke i tilstrekkelig grad hadde iverksatt tiltak som gjorde at samfunnet og staten evnet å beskytte landets borgere. Jeg ser derfor fram til behandlingen av den bebudede stortingsmeldingen, slik at vi kan få tatt de grep som er nødvendige for å ivareta borgernes sikkerhet.

Helt til slutt vil jeg gi honnør til alle de politifolk som til tross for alle de mangler jeg har påpekt, gjorde en fantastisk innsats for å beskytte og redde liv både i regjeringskvartalet og på Utøya denne skjebnesvangre dagen.

Jenny Klinge (Sp) [14:10:39]: Det er ein ufattelleg tragedie som er utgangspunktet for denne debatten. Til dels var det ein varsla tragedie: Scenario og risikovurderingar som var gjorde, var for regjeringskvartalet sin del skremmande like det som skjedde der 22. juli 2011. Grubbegata vart ikkje stengd i tide, trass i at risikoen ved fri motorferdsel der var kjend.

Det er sjølvsagt viktig å ha reglar for politiske prosessar og for det arbeidet som forvaltninga gjer. I eit demokrati tek ting tid, for mange skal bli involverte i det meste. Men eg vil påstå at vi har kome til eit punkt der for mykje blir gjort for seint og for dårleg, fordi det til stadigheit synest viktigare å vise til analysar, strategiar og planar enn å vere handlingsretta.

Det er noko som heiter at godt gjort er betre enn godt sagt. Det hjelper ikkje kor mange fine formuleringar det er om mål og tiltak i ulike planverk, om ikkje evna til å handle og agere er der når det trengst, og om ikkje systema fungerer. Og her gjeld det i denne konkrete saka alt frå behovet for å stengje Grubbegata til at politiet burde ha stoppa gjerningsmannen tidlegare.

Ting tek tid. Men ting skal ikkje ta lengre tid enn nødvendig. Det dreier seg om å forstå verkelegheita, sjå kva som må gjerast, og korleis prioritere det som hastar, og så faktisk gjere det. Det gjeld på øvste politiske hald, leiinga på alle plan i statlege etatar og direktorat, men det gjeld også for den enkelte.

Som det har vore peikt på fleire gonger, var ikkje det store problemet mangel på ressursar, dårleg lovverk eller svak organisering. Problemet var kulturar, haldningar til

beredskap og manglande evne til samhandling. Det er kanskje ikkje så rart heller, for vi har levd i eit trygt og roleg samfunn, der mange av oss har oppfatta truslar meir eller mindre som teoretisk enn reelt.

Då det utenkjelege skjedde i 2011, vart det overtydeleg for oss at vi hadde teke feil. Manglande virkelegheitsforståing gjorde at mykje som burde vore gjort, ikkje har vore gjort. Det gjeld på alle nivå.

Representanten Kolberg viste til at komiteen har sett spørsmålsteikn ved om politietaten er i stand til å lære av feil. Eg deler Kolbergs tru på ei god utvikling i politiet framover, men det føreset at alle i etaten ser at dei har eit ansvar. For å seie det slik: Energien som har vorte brukt i uniformert lønskamp, må ikkje gå ut over styrken i yrkesstoltheita og ansvarsfølelsen overfor innbyggjarane. Det er mange ansvarsfulle og særskild dyktige politifolk i etaten. Ingen skal påstå noko anna. Eg trur likevel det er greitt å minne om dette all den tid 22. juli-kommisjonen også peiker på kulturar som ein del av problemet.

Representanten Lundteigen la i innlegget sitt vekt på behovet for å endre leiarkulturen på alle ledd i forvaltninga, og målet er resultatorientert leiing. Dette stiller eg meg fullt ut bak, men eg legg til at det er i dynamikken mellom leiinga og dei tilsette at suksessfaktoren kan ligge. Det er såleis snakk om eit gjensidig ansvar både i det daglege arbeidet og når det smeller.

Sjølvsagt er beredskap ein viktig del av det politiet styrer med, er det viktig å minne om at det langt frå er det einaste dei styrer med. Politiet gjer ein stor og god jobb med å førebyggje, oppdage og oppklare lovbrøt – det ligg på eit vis også mykje god beredskap i dette.

Så skal vi ikkje gløyme at potensielle terroristar veks opp saman med oss, at ein unge som utviklar seg til å bli ein masse mordar, ikkje utviklar seg til å bli det uavhengig av det samfunnet han og vi lever i. Å vere bevisst dette er ikkje å frita ein gjerningsperson for det han har gjort. Det handlar derimot om å erkjenne at det å skape eit betre samfunn der vi tek best mogleg vare på folk, kan førebyggje at enkelte utviklar seg i heilt feil retning. Fleire utsette ungar må bli fanga opp tidlegare og få betre oppfølging.

Til slutt vil eg slutte meg til kritikken som ein samla kontrollkomité rettar mot beredskapsarbeidet til regjeringa forut for 22. juli. Som representant for eitt av regjeringspartia kjenner eg sjølv også på dette ansvaret. I omtalen av politietaten peikte eg på det ansvaret den enkelte i alle ledd har. Det er å gjere ein best mogleg innsats ut frå dei føresetnadene ein har. Slik er det i høgste grad også med oss politikarar. Og det gjeld i smått og i stort. Når det gjeld ansvaret for sikker og god beredskap for å redde liv, er det ikkje snakk om smått, men om stort, sjølv om det gjeld «berre» det å stengje ei gate.

Eg håpar og trur at beredskapen vår allereie no har vorte styrkt, og at eit samla storting også i åra som kjem, følgjer opp når det gjeld å leggje rammene og grunnlaget for at folk skal kunne kjenne seg trygge her til lands.

Statsråd Rigmor Aasrud [14:16:08]: 22. juli 2011 har gitt oss mye lærdom vi skulle vært foruten. Vi har som nasjon lidd store tap som følge av terrorhandlingene. Vårt an-

svar nå er å gjøre det vi kan for at noe slikt ikke skal skje igjen.

Det er viktig at den grundige rapporten fra 22. juli-kommisjonen er fulgt opp gjennom en omfattende og god behandling her i Stortinget, gjennom høringer, spørsmål og innstilling fra komiteen.

Spørsmålet om ansvar har stått sentralt i kommisjonsrapporten, i komiteens behandling og i innstillingen. La meg derfor understreke at det er Fornyrings-, administrasjons- og kirkedepartementet som har ansvar for forebyggende objektsikkerhetsarbeid for felles bygningsmasse, fellesområder og utendørsområder i regjeringskvartalet og for departementsbygninger utenfor kvartalet. Unntaket er Forsvarsdepartementet og, etter terrorhandlingen, også de midlertidige kontorene for Statsministerens kontor. I utføringen av dette ansvaret ivaretar Departementenes servicesenter, DSS, og Statsbygg viktige oppgaver. Dette har også vært mitt ansvar siden jeg tiltrådte som statsråd i oktober 2009.

Sikkerhetsprosjektet ble startet under regjeringen Bondevik. Mitt departement fikk høsten 2004 ansvaret for å gjennomføre de delene av sikkerhetsprosjektet som dreide seg om fysiske og tekniske sikringstiltak i regjeringskvartalet og for departementsbygninger utenfor regjeringskvartalet, med unntak av Forsvarsdepartementet. Dette arbeidet ble kalt sikringsprosjektet, og stenging av Grubbegata var ett av tiltakene.

Det er et sentralt spørsmål om Grubbegata kunne vært stengt tidligere. Jeg er enig med komiteen når det i merknadene sies at arbeidet med å få stengt Grubbegata burde gått raskere.

Jeg har i min forklaring for kommisjonen, i kontrollhøringen og i skriftlige svar redegjort detaljert for hva som skjedde i prosessen med stenging av Grubbegata, også for de muligheter som finnes for midlertidig stenging. Jeg har også oversendt korrespondansen mellom Statsbygg og Oslo kommune, sammen med en tidslinje som viser saksgangen. Korrespondansen inkluderer også kontakten som Statsbyggs underleverandører hadde med Oslo kommune. Jeg håper at dette har bidratt til å belyse og forklare, slik at vi kan ta lærdom av det som har skjedd.

Sett i ettertid er det ingen tvil om at stengingen av Grubbegata tok for lang tid. Statsministeren beklaget i sin redegjørelse at Grubbegata ikke var stengt 22. juli 2011. Det beklager også jeg.

Komiteen er i sine merknader også inne på spørsmålet knyttet til statlig regulering. Bruk av statlig reguleringsplan vil gi staten mer kontroll på tidsbruken. Regjeringen har derfor bestemt at eventuelle behov for endringer i planverk skal gjennomføres som en statlig reguleringsplan når nytt regjeringskvartal skal bygges. Dette gjøres av hensyn til sikkerhet og framdrift.

Det betyr at staten tar ansvar for å drive fram planarbeidet, men alle berørte instanser skal selvsagt bli hørt i henhold til plan- og bygningslovens krav. Regjeringen vurderer også om man kan finne andre planprosesser i sikkerhetssaker vedrørende statlige objekter.

I etterkant av kommisjonens rapport har det vært en viktig debatt knyttet til både lederskap og hvilke svakheter

som er avdekket i måten forvaltningen arbeider på. Dette har også komiteen grepet fatt i i sine merknader. Det handler bl.a. om evnen til å erkjenne risiko, hvordan ledere arbeider, og hvilken kultur vi har for å si ifra.

Kommisjonen har pekt på behovet for å styrke samhandlingen, resultatorienteringen og gjennomførings- evnen i forvaltningen. Vi må styrke forvaltningens gjennomføringsevne, og vi må gjøre noe med holdninger og kulturer. Det finnes ikke enkle tiltak vi kan beslutte for å få til det. Holdninger og kultur er ikke noe som vedtas, og det krever arbeid over tid å gjøre endringer. Stortingets behandling her i dag bidrar til å gi oss gode signaler om retningen framover.

Jette F. Christensen (A) [14:21:24]: Under si utgreiing, som komiteen har behandla, sa statsministeren i Stortinget at me kan sjå på kommisjonen sin rapport som vår felles forteljing om 22. juli. Eg er glad for at parlamentet si eiga forteljing, nemleg denne innstillinga som me har jobba fram, og legg fram i dag, trass i sine ueinigheiter, er samrøystes når det kjem til kva historia handlar om; dei som møtte dei grufulle handlingane, dei som ikkje kom heim, dei som venta, dei som venta forgjeves, dei som sit igjen, dei som ikkje har noko val, og dei som aldri kan lukke historieboka.

Ikkje minst handlar dette om gjerningsmannen. Hans handlingar var – sjølv om dei er verkelege og politisk grunngjevne – så uverkelege og utanfor politikkens vesen slik me kjenner det, at komiteen valde å sitere retten. Det skal eg òg gjere for Stortinget:

«Etter det retten forstår mener siktede at han måtte gjennomføre handlingene for «å redde Norge og Vest-Europa fra bl.a. kulturmarxisme og muslimsk overtagelse». Han har i tidligere politiforklaring og i retten gitt en form for motiv som kan sammenfattes i retning av at: Målet med attentatene var å «gi et kraftig signal til folket». Siktede ønsker å påføre Arbeiderpartiet «størst mulig tap» slik at dette for fremtiden ville «strupe ny rekruttering». Siktede forklarte at Arbeiderpartiet hadde sveket landet og folket og prisen for forræderi fikk de betalt for i går.»

I dommen står det å lese, som komiteen òg siterer i si innleiing i innstillinga:

«Tiltalte har, etter flere års planlegging, gjennomført et bombeangrep rettet mot den sentrale statsforvaltning og derved også mot landets demokratiske institusjoner. Han har drept 77 mennesker, de fleste av disse ungdommer som ble nådeløst skutt ansikt til ansikt. Tiltalte utsatte et stort antall mennesker for akutt livsfare. Mange av de berørte er påført betydelige fysiske og/eller psykiske skader. Etterlatte og pårørende sitter tilbake med bunnløs sorg. De materielle ødeleggelsene er enorme. Grusomheten i tiltaltes handlinger savner sidestykke i norsk historie.»

Det er verkelegeita – same kor fæl ho er.

På bakgrunn av dette seier komiteen at det var éin mann med politiske motiv som bomba, skaut og tok liv.

I komiteen er ein einige om verkelegheita; kven som blei angripne, kven angrepet blei retta mot, og kven det

skulle skade. Det er veldig viktig at me i parlamentet oppfattar historia likt, for det er me som har ansvaret for at ho ikkje gjentek seg.

Me kan alle teoretisk oppfatta konsekvensane av det politiske attentatet 22. juli 2011. Me kan sjå det, høyre det og lese om det. Me i kontroll- og konstitusjonskomiteen kan halde høyringar om det, og me kan gå på synfaring. Men det er berre dei som ber med seg bilda, luktene og lydane som verkeleg veit korleis det var. Å vite korleis ein slepp unna ein masse mordar er kunnskap eg skulle ynskje ingen hadde behov for å mobilisere. Me skuldar AUF-arane ein stor takk for innsatsen dei la ned for å redde seg sjølv og andre den dagen.

Me må evne å glede oss over kvart einaste liv som blei redda, samtidig som me sørgjer over dei som blei røva ifrå oss. Me som nasjon sørgde i fellesskap, og AUF-arane viste oss korleis det skulle gjerast med verdigheit. Tusen takk for det! Men samtidig er det berre dei som sit igjen med saknet som veit korleis den nære sorga er. Det er berre dei som veit kor tunge skritta er til gravsteinen til nokon som framleis skulle vore her.

Å høyre Alexandra Bech Gjorv seie under framlegginga av kommisjonen sin rapport at gjerningsmannen kunne vore stoppa tidlegare var både politisk og personleg smertefullt. Å ta inn over seg at politikken og kulturen kunne ha avgrensa konsekvensane av attentatet var ei politisk erkjening som var like vond som ho var nødvendig.

Statsminister Jens Stoltenberg gjentok dei same orda i si utgreiing for Stortinget, etterfølgd av ei orsaking. Det hjelper ikkje dei som sit igjen, men det var det einaste riktige.

Det som kom fram, har blitt møtt med kritikk, audmjuk vilje til endring og orsaking – aldri unnskyldningar. Men kva er det eigentleg som hjelper etter å ha blitt ramma av ein slik tragedie? Kva er det som hjelper etter å ha overlevd noko som kameratane dine ikkje gjorde? Kva er det som hjelper etter å ha fått beskjeden om at barnet ditt er skutt og drept og borte for alltid? Svaret er sjølv sagt ingenting. Men ein treng hjelp den dagen det utenkjelege skjer, dagen etterpå og i åra som kjem.

Det finst eit uttrykk som heiter at ein spør ikkje ein tørstande om han vil ha vatn – ein gjev han det. Slik skal det òg vere med bistand. Ingen skal behøve å be om hjelp etter ei slik hending. Under høyringane som komiteen heldt, kom det fram at det hadde vore tilfellet for nokon, at dei måtte spørje. Det var ingenting anna enn skakande å høyre dei det gjaldt, fortelje at dei ikkje hadde fått den hjelpa dei hadde behov for.

Kommisjonen slår riktig nok fast at helse- og redningsarbeidet varetok dei skadde og pårørande på ein god måte i akuttfasen. Store ressursar blei raskt mobiliserte, og dei skadde fekk god, nødvendig og høgt spesialisert behandling. Dei aller fleste det gjaldt, har fått god hjelp og oppfølging i ettertid, og dei involverte i det arbeidet fortener ein stor takk for den jobben dei har gjort, og framleis gjer.

Det er ikkje berre helsepersonell, men òg lærarar, trenarar, lokallagsleiarar og andre tillitspersonar i livet til dei det gjaldt, som har tilbydd bistand så langt dei har evna, og det skal dei takkast for. Men det hjelper framleis ikkje

dei som ikkje har fått den oppfølginga dei skal ha. Same dagen som dette kom fram i høyringa, forfatta komiteen eit brev til kommunal- og regionalministeren og helse- og omsorgsministeren om oppfølging av hjelp som er gjeven og fordelinga av midlane i kommunar og fylke. Ministrane delte vår uro, og det ser eg på som ei sjølvfølge.

Det er ein samla komité som går ut frå at Helse- og omsorgsdepartementet fylgjer dette tett vidare, tek dei det gjeld med på råd, og sørgjer for at alle som treng oppfølging, får det så lenge det er behov for det. Ein skal ikkje spørje om hjelp, ein skal bli tilbydd ho – òg om det tilsynelatande går på eit vis, òg om ein sa nei før ein visste det var nødvendig.

Viljen til endring etter 22. juli 2011 er stor – noko anna er utenkjeleg. Kommisjonen slår fast – som statsministeren òg har referert til – at det viktigaste å endre er det vanskelegaste å snu, nemleg haldningar og kultur. Bevisstheita om korleis leiing og kultur spelar inn på iverksetting av vedtak og planar, er avgjerande for at ei forvaltning, eit styresett og eit politivesen skal gjere det dei er satt til: å gje borgarane tryggest og friast mogleg liv.

Likevel: grufulle handlingar oppstår ikkje i møte med ei open gate som burde vore stengd. Dei oppstår ikkje i fråvær av makt, båtar, helikopter eller vedtak. Dei oppstår ikkje fordi eit samfunn har likestilling som ideal eller er fleirkulturelt. Grufulle handlingar oppstår i hovudet på han som rettferdiggjær dei.

Hatet mot fellesskapet, mot innvandring, likestilling og demokratiet blei så stort at gjerningsmannen ville drepe. Han har sjølv sagt at det å utføre attentatet og avrettingane i seg sjølv ikkje freista, men tankane og hatet gjorde det nødvendig. Det offentlege Noreg diskuterte lenge om det kom av sjukdom. Retten slo fast at det var ikkje sånn. Det var friskt hat, og kva er det som gjer at eit hat kan få vakse seg så stort i vårt samfunn? Kva seier det om samfunnet i seg sjølv? Eg vil tillate meg å seie at den som hatar fellesskapet, kjenner det ikkje. Det er fellesskapet sitt ansvar å ta tak i òg dei som ønskjer det vekk. Skular, naboar, helse-tenester, trenarar, politi, politikarar og presse – og alt det som ligg imellom – har kvar dag som oppgåve å sjå til at grensa mellom det å vere ueinig og det å hate ekstremt blir dratt opp. Det er farleg for den enkelte og det er farleg for oss alle viss det ikkje skjer.

Det politiske attentatet retta mot Arbeidarpartiet og AUF – som ramma fleire, såra mange og lét etter seg eit heilt land i sorg – blei utretta av ein mann som samtidig sprengde den politiske skalaen. Det var radikalisert, ekstrem nasjonalisme inspirert av kontrajihadisme og andre konspirasjonsteoriar som møtte oss den dagen. Ord blei sette ut i handling.

Ekstremisme finst med alle politiske og religiøse forteikn. Sjølv om denne mannen handla aleine, er han ikkje aleine om sine tankar. Som Øyvind Strømme og fleire med han har sagt: «Den ensomme ulven kommer fra en flokk.» Usosiale tankar veks i sosiale fora – i ein reell eller virtuell verkelegheit – saman med andre som deler dei. Når tankar leier til terror, må me tore å diskutere dei tankane. Det er nøkkelen til fråvær av gjentakning. Terrorisme, hat og ekstremisme kan skjulast bak og avlast av

så mangt. Religion og politikk, kritikk av begge delar, og konspirasjonsteoriar, er slike skjold.

Ytringsfridomen kan misbrukast, men eg vil aldri vere med på å føre ein politikk kor det ikkje er mogleg. Men det forpliktar. Det krev ei sterkare bevisstheit om kva for bilete me teiknar av kvarandre, om kva for verdiar som blir knytte opp mot kvarandre. Bakgrunn og religion er aldri oppskrifta på kriminalitet eller hat. Kor ein kjem frå, eller kva ein trur på, eller tilgangen til Internett for den del, gjer ikkje personar farlege. Radikalisering, derimot, som me såg 22. juli, kan vere det. Me må vurdere korleis gruppetenking òg i dag pregar mediebiletet. Verda og Noreg består jo ikkje av grupper, det består av oss, av folk – menneska.

Alle hatefulle formuleringar er ikkje viktige bidrag i ein debatt. Nokre gonger er ikkje formuleringane argument, nokre gonger er det berre hatgjødsel, og det må me tore å seie at me ikkje ønskjer velkommen. Ekstremisme og hat gagnar ikkje noko samfunn, og alle med politisk bevisstheit må bruke kvar moglegheit dei har til å arbeide imot dette. Og når eg tenkjer meg om, så var det jo akkurat det dei heldt på med på Utøya 22. juli 2011, før det begynte å regne.

Dag Terje Andersen hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Ulf Erik Knudsen (FrP) [14:33:57]: Jeg har tenkt å begynne med å være litt personlig. 22. juli vil for alltid være brent inn i mitt minne. Det var da terroren viste sitt stygge vesen i Norge, og det ble mye nærmere og mer personlig enn den terroren vi til daglig ser gjennom tv-ruta. Av bekjente og kolleger i drammenspolitikken og i lokale medier var det fire som hadde sine barn på Utøya. To av barna kom ikke tilbake. Jeg er selv far og kan knapt fatte hva disse foreldrene har vært igjennom. To unge kolleger fra drammenspolitikken var også på Utøya. En av dem var samboeren til en svært nær venn av meg. Heldigvis overlevde begge. En annen venn av meg, som også er partikollega, var blant de frivillige som hentet overlevende fra Utøya, og som fikk en velfortjent medalje for dette. På kvelden den 22. juli hadde jeg en lengre telefonsamtale med ham, og det var vel først ved denne samtalen at jeg forsto noe av rekkevidden av og alvorligheten i terrorhandlingen.

Det er sagt før i denne debatten, men disse menneskene – hytteboere, campingturister, AUF-ere og fastboende ved Utøya, og forbipasserende og ansatte i regjeringskvartalet, som bisto i rednings- og hjelpearbeidet – gjorde en fantastisk innsats som det står en utrolig respekt av. Da min svoger, som er politimann, kom hjem fra Utøya på lørdagskvelden den helgen, skjønte jeg også hvilken innsats som ble gjort av helsepersonellet og politiet på stedet.

I ettertid har det vært det kommunale hjelpeapparatet som skulle følge opp overlevende og pårørende. Jeg har sett at mange har vært godt fornøyd med oppfølgingen, samtidig som en del har vært mindre fornøyd. Det ligger i sakens natur at tragedien er så stor at intet kan være nok, fordi man har mistet noe umistelig. Vi får håpe at helseve-

senet og kommuner lærer både av sine feil og av det som ble gjort bra.

Da vi tok fatt på saken i kontrollkomiteen, hadde vi – som nevnt i debatten – et besøk på Utøya og i regjeringskvartalet. Det ga oss et godt bilde av hva som hadde skjedd, men personlig må jeg si at det var en meget sterk opplevelse. Høringene vi hadde, var også viktige – og riktige. Sammen med kommisjonens rapport ga de oss imidlertid en innsikt som avdekket feil, mangler og unnlattelses-synder. Bildet i mitt hode som beskriver forholdene, er den lille, overfylte gummibåten som stopper og nærmest synker. Et bilde sier mer enn tusen ord, sies det, og bildene av dette båtuhavariet er et slikt bilde.

22. juli var dagen for to grusomme terrorhandlinger, men det var også dagen da store feil og mangler ble avslørt. En del av de feil og mangler som fremkom, kunne ha vært unngått. La meg ta noen eksempler: Nødnettets utfordringer var kjent. Dette hadde vært debattert i Stortinget i over ti år. Jeg kan bl.a. nevne at det er over ti år siden at jeg tok opp forholdene rundt Nødnett i et spørsmål til daværende justisminister, og det er tatt opp av en rekke andre representanter i etterkant av det. Manglene ved helikopterberedskapen er påpekt en rekke ganger – bl.a. så tidlig som tidlig i 2002 – av Fremskrittspartiet. Likeså har vi påpekt ressursbehov og utstyrsbehov i politiet. Jeg tror det var representanten Solberg som tidligere i debatten sa at all den svikten som fremkom etter 22.juli, er ting som er påpekt i debatter og forslag her på Stortinget.

Terrorhandlingen er en grusom måte å lære på, men forhåpentligvis har vi lært. Representanten Siv Jensen krevet i sitt innlegg konkret handling, ikke bare vurderinger, talemåter og ord, men konkrete tiltak, og det er jeg selvfølgelig enig i. Vi trenger nå handling når det gjelder budsjetter, når det gjelder klarering av hvem som har ansvar, når det gjelder ledelse, når det gjelder samhandling mellom forsvar og politi, vi trenger bedre utstyr, slik som helikopter, våpen og en vurdering av ammunisjon, vi trenger å få teknologien på plass, osv. Det er mer enn nok å ta tak i. Vi kan ikke gjøre Norge hundre prosent sikkert mot terror, men vi må gjøre vesentlig mer for å begrense trusselen.

Kjersti Toppe (Sp) [14:39:26]: Terrorhendingane 22. juli 2011 var den mest omfattande valdshandlinga i Noreg i fredstid. Det var ei forferdeleg handling som skaka heile nasjonen. Ein av dei viktigaste årsakene til at staten svikta innbyggjarane sine den dagen, var ein manglande kultur i tenestene for risikovurdering, gjennomføringsevne og samhandling. Det gav seg utslag i svake beredskaps-tiltak i forkant av angrepet og ei sviktande handtering undervegs da katastrofen var eit faktum.

Kulturkritikken er først og fremst ein sterk leiarkritikk. Gjörv-kommisjonen konkluderte med at leiingas evne og vilje til å klargjera ansvar, etablera mål og treffa tiltak for å oppnå resultat har vore utilstrekkeleg.

22. juli-rapporten er ærleg beskrivande og synleggjer grove svikt i beredskapen, men han synleggjer også at vesentlege forhold fungerte. Den leiinga som på fleire stader blei utøvd og som fungerte i førstelinja, var ifølgje Gjörv-kommisjonen avgjerande for at terroranslaget ikkje

fekk eit enda verre utfall. Helsevesenet bestod prøven den 22. juli. Fleire tusen menneske var involverte i det viktige arbeidet med å redde liv og helse. 22. juli-kommisjonen skildrar det som skjedde, slik:

«Helsepersonell, brannmannskaper, politi, frivillige organisasjoner, Sivilforsvaret og en mengde frivillige enkeltpersoner mobiliserte stort og utviste profesjonalitet, medmenneskelighet og heltemot denne dagen. Terrorangrepene utløste den største redningsaksjonen i Norge i nyere tid, og den prehospitale redningsinnsatsen var imponerende. Sykehusene leverte traumebehandling i verdensklasse, og en god fordeling mellom nivåene i helsetjenesten sørget for at det ikke oppsto flaskehalser.»

22. juli-kommisjonen skriv vidare at helsevesenet sin innsats var prega av god læringskultur, der tenestene er vande med å fokusera på øvingar og læring av øvingar. Helsevesenet valde å krisemaksimera på eit tidleg tidspunkt. Det blei utvist stor gjennomføringsevne i ein uoversiktleg situasjon. Rapporten drar òg fram helsevesenet si evne til samspel mellom den lokale generalistkompetansen og den sentrale spesialiserte kompetansen.

Vi må læra av det som gjekk bra i helsetenestene den 22. juli. Det har overføringsverdi til andre tenestekområde. Den kulturen, kompetansen og samhandlingsevna som helseetatane utviste den 22. juli, trur eg er eit resultat av ein kultur som er bygd opp over mange, mange år. Utan god leiingskultur og forståing for behovet for ein desentralisert beredskap og at dette må øvast inn, kan denne kulturen lett rivast ned. Sjølv om helsevesenet bestod prøven denne gongen, er mitt poeng at vi ikkje er garantert at helsevesenet har så solide system og så solid leiing at det vil vera rusta ved ein eventuell ny krisesituasjon i framtida. Beredskap kostar, og beredskap mot terror kostar enda meir. Vi må heile tida arbeida for dei desentraliserte beredskapsløysingane som fungerte den 22. juli. Alternativet er sentrale løysingar, som vil kunne svekka beredskapen utover i landet.

Alle katastrofar skjer i ein kommune. Beredskap må fungera lokalt. Det kan ikkje understrekast nok at utan innsatsen frå frivillige ved Utøya og lokal innsats i Hole kommune, med bl.a. oppretting av pårørandesenteret, hadde ikkje helse- og redningsaksjonane fått like god karakter. Liv blei redda av frivillige, vi må ikkje gløyma det. Lærdommen må vera at dugnadsinnsats frå frivillige og lokalmiljø er ein nødvendig ressurs som må mobiliserast også ved seinare krisesituasjonar.

Brann, redning og helse er område som må dimensjonast for at dei kan komme opp i krisesituasjonar som krev leiing under ekstrem påkjenning – situasjonar der frykt, kaos og usikkerheit er dominerande, og der handlingslamming for mange utan trening vil vera det naturlege. Regjeringspartia framhevar i innstillinga at alle beredskapsorganisasjonar derfor treng ei desentralisert leiing og viser til Forsvaret sin nye leiingsfilosofi. Alle medarbeidarar må få trening i å kunna ta initiativ og handla sjølvstendig under nye, uføreseielege og uoversiktlege situasjonar. Å fokusera på frontlinjeleiing er etter mi erfaring grunnleggjande viktig både i legevaktenesta, ambul-

ansetenesta, brann- og redningstenesta og ved det enkelte politidistrikt.

Desentralisert leiing må òg gjelda lokalsjukehus. Det har i nokre år vore populært med såkalla klinikkorganisering i spesialisthelsetenesta, der leiinga er sentralisert, og der forholdsvis store sjukehus ikkje har leiar på plassen. Dette er heldigvis i ferd med å endra seg på nokre plassar. Det er nødvendig. Blant anna har Ringerike sykehus igjen fått innført lokal leiing. Eg forventar at erfaringane etter 22. juli får fortgang i utviklinga av ein desentralisert leiingsstruktur ved sjukehusa våre.

Ringerike sykehus var elles det sjukehuset utanom Oslo som tok imot flest skadde. Sjukehuset mobiliserte raskt og omfattande og gjorde etter kommisjonens syn ein svært god medisinsk innsats den 22. juli. Hardt skadde pasientar blei stabiliserte, og slik avlasta sjukehuset Ullevål sykehus. Kommisjonen skriv at dette illustrerer kor viktig det er at også mindre sjukehus har kompetanse til å motta og yta stabiliserande behandling til pasientar med alvorlege skadar. Dette faktumet som Gjorv-kommisjonen her tar opp om lokalsjukehusa si rolle i ein beredskapssituasjon, er vesentleg og må følgjast opp i regjeringa si beredskapsmelding. Dei første minutta, den første halvtimen, kan vera avgjerande for utfallet og omfanget når ei hending eller ulykke oppstår.

Den 22. juli svikta vi på vesentlege punkt i beredskapen vår. Det er kjent, og det er beklaga. No må vi følgja opp systemkritikken som Gjorv-kommisjonen kom med. Vi må vidareføra det som er bra, og vi må ta geografi og avstandar på alvor. Grunnleggjande desentraliserte strukturar må vera på plass for at beredskap skal kunna fungera. Men beredskap kan ikkje vedtakast. Vi kan vedta beredskapsplanar, og vi kan øva oss på å krisemaksimera, slik helsevesenet heilt korrekt gjorde. Men beredskap må øvast inn og bli ein del av sjølve kulturen – kall det gjerne ryggmargsrefleksen – i alle tenestenivå. Å sørgja for det er eit leiingsansvar, og ikkje noko anna enn eit leiingsansvar.

Til slutt vil eg gi honnør til kontroll- og konstitusjonskomiteen, som har lagt ned eit grundig og omfattande arbeid i denne alvorlege saka.

Laila Gustavsen (A) [14:47:37]: 77 menneske drept og mange skadde i et politisk attentat var et resultat av én manns handlinger. Men gjennom systematisk risikoredukerende arbeid kunne mye vært forebyggt og unngått. Det er erkjennelsen i sannhetens øyeblikk. Det er bakgrunnen for hvorfor vi i Stortinget i dag diskuterer ansvar, beredskap og hva som sviktet – men også hva som fungerte godt – den svarteste dagen i norsk etterkrigshistorie: 22. juli 2011 – en dag vi får håpe at vi aldri opplever igjen, men planlegger for at kan ramme oss på nytt.

De fleste her i denne salen vet at jeg er personlig berørt, i og med at min datter ble skadet på Utøya. Jeg er altså både nær pårørende og stortingsrepresentant. Det innebærer selvfølgelig også en nærhet til disse spørsmålene som denne debatten reiser i dag. Det er en erfaring jeg aldri har bedt om, men som jeg har fått, i likhet med mange andre i Norges land.

Innstillingen vi i dag diskuterer, er basert på statsminis-

terens og justisministerens redegjørelse om oppfølgingen av Gjørnv-kommisjonen. Det vil si: Det er en politisk villet og helt nødvendig kritisk gjennomgang av hva departementer, etater, systemer, politikere og ledere på alle nivåer har gjort – og ikke gjort – for å forhindre et mulig terrorangrep i Norge, og for å gjøre skadene ved terrorangrep så små som mulig.

Den smertefulle erkjennelsen er at det måtte en bombe til for å få stengt Grubbegata, dette til tross for mange år med kunnskap om behovet for stenging. Det kan ikke karakteriseres på en annen måte enn sendrekthet satt i system fra både stat og kommune. Det er en tung erkjennelse.

At gjerningsmannen også, på toppen av det hele, kunne vært stoppet på vei til Utøya, er vanskelig å akseptere. At Gjørnv-kommisjonen også dokumenterer at politiet kunne vært raskere på Utøya – mange minutter tidligere – er et faktum som teoretisk sett kunne spart inntil 27 menneskeliv og gjort at familier rundt om i Norge fortsatt hadde en sønn eller en datter å spise middag med. Det faktum vet jeg gir mange foreldre landet rundt et forståelig raseri – i tillegg til den store, tunge sorgen det er å ha mistet et barn i et terrorangrep.

Rettsstaten ga gjerningsmannen sin straff, men tapet av 77 liv krever likevel mer. Det krever handling. Det er derfor svært viktig det regjeringen til nå har gjort, og at regjeringens varslede beredskapsmelding, som vi snart får til behandling, følger opp Gjørnv-kommisjonen på en offensiv måte, og at etater viser reell vilje til å forandre strukturer og ukulturer og tar styrings- og ledelsesutfordringene på alvor.

Men når vi nå diskuterer hva som gikk galt, har jeg lyst til å bruke tid på et par perspektiver. La meg starte med det jeg vil kalle hjernen i beredskapen: operasjonssentralene. Jeg vil spesielt knytte noen kommentarer til Nordre Buskerud og Oslo operasjonssentraler. Gjørnv-kommisjonen viser at Asker, Bærum, Oslo og Søndre Buskerud alle var koblet til nødnettet og kunne kommunisere seg imellom. Problemet oppsto imidlertid mellom de tre og Nordre Buskerud, som jo ikke ennå var koblet til nytt felles nødnett.

Den 22. juli 2011 må det å sitte på operasjonssentralen i Oslo og Hønefoss ha vært å jobbe i et våkent mareritt. Når vi nå har hele bildet, i kommisjonens rapport og en grundig innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen her på Stortinget, er det veldig viktig å huske at slik var det ikke den 22. juli. Da var det kaos. I Nordre Buskerud var det én person som bemannet operasjonssentralen. I Oslo var hun som var satt til å lede operasjonssentralen, helt fersk i den rollen. Hun hadde rett og slett ikke vært operasjonsleder tidligere. Det illustrerer et kulturproblem og et ledelsesproblem. Man kan også spørre seg: Hvilke forutsetninger hadde disse ansatte på operasjonssentralene i Nordre Buskerud og i Oslo for å lykkes i jobben sin? Hadde de de verktøyene de trengte? Svaret på det er: Nei.

Operasjonssentralene og AMK-sentralene er kritisk viktige når en stor hendelse skjer. De kunne ikke kommunisere seg imellom. De ble ringt ned av vitner, ofre, fortvilte pårørende og andre beredskapssetater. Samtidig skulle de lede og koordinere arbeidet og operasjonen, som etter

hvert omfattet mange politidistrikter, med et manglende IKT-system, dårlig bemanning på sentralene – krydret med det Gjørnv-kommisjonen kaller manglende sambandskultur. Samtidig skulle mannskaper kalles inn.

De menneskene som jobbet på operasjonssentralen den ettermiddagen, har min store respekt. Ja, de kom til kort, og ja, det er utilgivelig at ikke Breiviks vitneobserverte fluktbil ble etterlyst og dermed kunne blitt stoppet på vei til Utøya. Og ja, det er uholdbart at det ikke ble slått riksalarm før Kripos selv tok kontakt med Oslo, 1 time og 18 minutter etter eksplosjonen i Oslo. Men det er mest av alt symptomer på systemsvikt.

Personene på operasjonssentralene i Oslo og Nordre Buskerud hadde ikke forutsetninger for å lykkes med jobben sin. Det er et politisk ansvar, men det er også et ledelsesansvar i politiet. Det er kanskje et symptom på manglende forståelse for hva som kreves av god beredskap. Jeg har derfor lyst til å gi de ansatte på operasjonssentralene generelt, og ikke minst den ansatte og etter hvert de ansatte som var på operasjonssentralen i Nordre Buskerud spesielt, en verbal oppreisning fra Stortingets talerstol. Ja, de gjorde sine feil, men de hadde heller ikke forutsetningene for at de kunne fungere i en slik stor aksjon. Det må tas på alvor, ikke minst av politiet selv.

I etterkant har jeg besøkt den felles AMK-sentralen i Søndre Buskerud. Der er som kjent alle nødetatene samlet under ett tak. Det gir en helt annen struktur, og mye enklere samhandling under en krise, der flere nødetater skal ut til et skadested.

Så til tema nr. to, den akuttmedisinske beredskapen. Åtte mennesker mistet livet. Minst 200 mennesker ble fysisk skadd i regjeringsskvartalet. På Utøya drepte gjerningsmannen 69 mennesker. Han skjøt og skadet 33 andre. Enda flere av dem som var på Utøya, fikk fysiske skader, som bruddskader og kuttskader i sine forsøk på å redde seg selv og andre. I tillegg kommer de psykiske påkjenningene de alle hadde vært utsatt for. Flere tusen mennesker var involvert i det viktige arbeidet med å redde liv. Det var helsepersonell, brannmannskaper, politi, frivillige organisasjoner, frivillige enkeltpersoner og Sivilforsvaret. En mengde mennesker mobiliserte stort. De utviste profesjonalitet. De utviste medmenneskelighet. De var heller denne dagen. Terrorangrepet utløste den største redningsaksjonen i Norge i nyere tid. Alle som bidro i det redningsarbeidet, skal ha vår kollektive takk.

Av 31 delvis hardt skadde pasienter som ble sendt til Ullevål, overlevde 30. I sorgen over tapene skal vi glede oss over at liv ble reddet. De ble reddet av folk ute, i Oslo og på Utøya, men de ble også reddet av et helsevesen som leverte akuttmedisin i verdensklasse. Vestre Viken generelt og Ullevål og Ringerike sykehus spesielt viste en imponerende kriseberedskap og fortjener også rosende omtale for innsatsen.

Den langsiktige oppfølgingen er, som flere har vært inne på, et mer nyansert bilde. Det varierer svært mye hva slags oppfølging skadde, etterlatte og pårørende har fått. Det er viktig å sikre at alle fakta er på bordet, og at man gjør hva man kan for å sikre at familier får den hjelpen de trenger, og at man nå forebygger psykisk

ke senskader, uførhet og selvmord blant de som er rammet.

Når jeg snakker med traumelegene på Ullevål eller med de ansatte og ledelsen på Ringerike sykehus, sier de til meg: Vi gjorde bare jobben vår, og det vi er trent til. Mange sier også det var veldig godt å kunne bidra. En helsearbeider har en fagkunnskap som trengtes den dagen. De opplevde det å komme på jobb som svært meningsfylt, til tross for ekstreme belastninger. Det samme sier mange frivillige og i politiet – det var fint å kunne være med og bidra, i stedet for å sitte hjemme. Men for alle oss som fikk våre hjem, var det ikke bare et lite bidrag. Det var et liv som ble reddet – slektninger, kolleger, venner og personer vi er glad i, som ble reddet. Det er det største bidraget man kan få – livet på nytt i gave. Oppi sorgen over alle som er drept, er det også lov å glede seg over dette.

Jeg skal avslutte: Det viktigste vi kan gjøre, er å forhindre at nye ekstremister oppstår. Gjerningsmannens holdninger lever i beste velgående. Dette kan derfor ikke bare være en debatt og et spørsmål om beredskap og systemer. Vi må også klare å føre en kontinuerlig verdidebatt i vårt land, med utgangspunkt i at vårt samfunn er preget av høy grad av toleranse, stor grad av samhold og tillit mellom mennesker i vårt land.

Gunvor Eldegard (A) [14:58:33]: Da eg opna Facebook for to dagar sidan, var det første eg las der at den dagen skulle Margrethe ha vorte 18 år. Det fekk ho ikkje oppleve, for ho var ein av ungdomane som mista livet på Utøya 22. juli 2011.

Eg synest det er viktig i denne debatten å få snakka om ofra, dei pårørande og etterlatne. Kapittel 3.4 i innstillinga omhandlar dette temaet. Der konkluderer komiteen med at alle som treng hjelp, skal få det. Det er dessverre slik, både ifølgje dei tilbagemeldingane eg har fått, og som det står i innstillinga og vedlegga, at tilbudet har variert frå kommune til kommune. Det er mange som føler at dei har fått svært lita – faktisk dårleg – oppfølging. Slik kan det ikkje vera.

Eg meiner at alle kommunane som dette gjeld, bør ta opp ein status saman med Helsedirektoratet, slik at dei kan få gjeve den hjelpa som trengst. Det er mange som framleis har tøffe tak, og som treng profesjonell hjelp også i tida som kjem. Det ansvaret ligg hjå kommunane.

Nokre kommunar har gjort ein veldig god jobb, medan andre ikkje når heilt opp. Alle skal få den hjelpa dei treng, difor må kommunane gå i seg sjølve for å sjå om ting kan endrast.

Eg har òg kontakt med lokale støttegrupper. Tilbakemeldingane her er dei same, at hjelpetilbodet varierer frå kommune til kommune. Ei anna tilbagemelding som eg har fått, er at det er lite koordinering innanfor fylket – der ein kanskje hadde forventa at fylkeskommunen kunne gjort ein slik jobb.

Eg har òg vorte fortalt at kommunane no er lite proaktive – dei var det i tida rett etter 22. juli, men no må ein sjølv ta initiativet. Det kan gjera at enkelte kanskje ikkje tør å be om den hjelpa dei burde ha fått. Når det er sagt, er det òg viktig å seia at ein del føler seg

godt tatt vare på. Støttegruppene gjer ein utruleg viktig jobb.

I tillegg til den nasjonale gruppa er det òg egne grupper i fylka. I Akershus er det ei aktiv gruppe som hjelper kvarandre, som sørgjer for informasjon om tiltak, og dei arrangerer felles samlingar. Utfordringa deira er økonomiske midlar til drift.

Ikkje alle passar inn under same paraply. Difor er det nokre av dei pårørande som har gått ut av støttegruppene og starta sin eigen stiftelse, Utøya 2207. Dei har no fått 250 000 kr i midlar og skal ha oppstartsmøte 18. april i år. Målet deira er å få til samtalegrupper og terapigrupper for dei som treng det.

Eg veit at Modum Bad også har sett i gang ei ungdomsgruppe. Eg synest det er så utruleg bra at det finst ulike tilbod, for menneske reagerer jo forskjellig i slike situasjonar.

For offera, pårørande og etterlatne vil livet aldri verta det same. Det er ungdom som framleis er livredde for høge lydar. Det er vår oppgåve å sørgja for at alle får den hjelpa dei treng.

Lise Christoffersen (A) [15:02:51]: Jeg vil ta opp viktigheten av kommunal risikoforståelse og beredskap, som knapt er nevnt i oppsummeringene etter 22. juli 2011, tross den åpenbare koblingen til noen av Gjörv-kommisjonens viktigste konklusjoner: Myndighetenes evne til å beskytte menneskene på Utøya sviktet, en raskere politiaksjon var reelt mulig, og gjerningsmannen kunne ha vært stanset tidligere 22. juli.

Med nært vennskap med noen av de etterlatte, hardt skadde, fysisk uskadde ungdommer og deres pårørende vet jeg at det aller, aller tyngste å leve med er det smertelige spørsmålet: Kunne noe vært annerledes?

Dette såre punktet er grundig kommentert – i kommisjonens egen rapport, i statsministerens redegjørelse til Stortinget, i høringen, i kontroll- og konstitusjonskomiteens innstilling, og i media – men ingen sier noe om viktigheten av kommunal risikoforståelse og beredskap knyttet til spørsmålet: Kunne noe vært annerledes? Det mener jeg er en stor svakhet, som også blir et hull i vår framtidige beredskap hvis ingen tar det på alvor.

En raskere politiaksjon var reelt mulig. Statsministeren vår sa i august at vi må samle oss om kjerneoppdraget: «Borgerens sikkerhet. Samfunnets trygghet. Og vi må starte på toppen». «Samhandling» er et viktig stikkord. Det er jeg enig i. Vi må starte på toppen, ja, men også nederst – samtidig. Vi får aldri den beste beredskapen uten en tett samhandling mellom sentral og lokal risikoforståelse og beredskap, ikke bare med lokalt politi, men også med kommunale myndigheter. Slik statsministeren har erkjent det øverste ansvaret på sentralt hold, må også landets ordførere erkjenne det øverste ansvaret lokalt, og de må samhandle.

Gjörv-kommisjonen har kun en knapp halvside om kri-
sehåndtering på lokalt nivå, men der sies det til gjengjeld i klartekst:

«Enhver innenlandshendelse finner sted i én eller flere kommuner. Kommunen har ansvar for viktige lo-

kale beredskapsressurser, og har et grunnleggende ansvar for å ivareta befolkningens sikkerhet og trygghet.»

Kommisjonen påpeker at kommunen som følge av sitt omfattende ansvar under en krise ved lov er pålagt å kartlegge og vurdere sannsynligheten for uønskede hendelser og sammenstille dem i en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse og beredskapsplan, som Fylkesmannen har tilsynsansvar med. Men kommisjonen fullfører på en måte ikke sitt eget resonnement. Det er sånn at alle kommuner etter gjeldende lov skal gjennomføre helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyser som grunnlag for samfunnssikkerhet og beredskap, og de skal dekke hele risikobildet innen kommunens geografiske område, ikke bare kommunens eget ansvarsområde.

Utøya ligger i Hole kommune, som har en slik analyse. Som i ROS-analysen for Buskerud fylke var faren for terroranslag vurdert som lite sannsynlig. Det tror jeg ingen kan klandres for, verken kommune, fylkeskommune, fylkesmann eller politi. Men om den manglende tilgangen på båter, som forsinket politiets ankomst til øya, og som kan ha kostet liv, skriver Gjörv-kommisjonen:

«Selv om sommerleiren samlet mange hundre ungdommer hvert år, var Nordre Buskerud politidistrikt ikke forberedt på at en uønsket hendelse kunne skje på Utøya.»

Jeg har snakket med ordføreren i Hole flere ganger, senest i dag tidlig. Han opplyser at kommunen i beredskapsøyemed bl.a. har ei liste over foreninger som kan bistå i en krisesituasjon. Ordføreren tar nå initiativ gjennom sitt eget beredskapsråd, der politiet også sitter, til å få båtforeningene inn på den lista.

Ordføreren sier også at en viktig erfaring av det som skjedde 22. juli 2011, er evnen til improvisasjon i krisesituasjoner, noe som fordrer god lokalkunnskap. I den forbindelse har de i kommunen også drøftet mulighetene for et tettere samarbeid med Statens kartverk for å sørge for at nødvendig lokalkunnskap er tilgjengelig til enhver tid. Bare det at steder heter det samme: I Finnmark er det f.eks. nesten 50 steder som heter Skaidi.

Mer sannsynlige hendelser enn terror kan også tenkes, som skogbrann, brann i telt og bygninger eller en større ulykke, som også i framtiden kan kreve rask adkomst og evakuering av Utøya eller av øyer andre steder. AUF skal bl.a. sammen med kommunen, på det tidspunktet som er riktig for dem, ta stilling til framtidig bruk av Utøya. Da vil vissheten om en rask lokal beredskap bety veldig mye. God lokal beredskap vil sikkert også flere steder enn i Tyri-fjorden bli bedre med en plan for rask rekvirering av båter, f.eks. gjennom en stående avtale med lokale båtforeninger, som Holes ordfører nå har foreslått. Inkludert i en sånn avtale er også gjennomføring av øvelser, der de frivillige og sivile som skal bistå i en krisesituasjon, også er med på øvelsene. Det trenger jo ikke bare å handle om båter. Andre steder kan det være biler eller snøscootere som behøves, som vi har nok av i dette landet, men som vi må koordinere når vi trenger dem i en krisesituasjon. Det må vi ha trent på på forhånd, og det må vi ha oversikt over på forhånd.

Jeg mener at Hole kommunes erfaringer blir viktige når vi skal se framover og bedre beredskapen for framtiden.

Det som uroer meg litt, er at verken Gjörv-kommisjonen eller at man i den etterfølgende behandlingen har gått nærmere inn på hvordan bedre samordnet beredskap lokalt også kunne bidratt til at ressurser fant hverandre og muliggjort en raskere politiaksjon som hadde stanset gjerningsmannen tidligere, slik at liv kunne vært spart.

Hvis vi ikke erkjenner at noe av det som må læres, også omfatter lokal risikoforståelse, forebygging og beredskap, og samhandling mellom sentralt og lokalt nivå og mellom kommune og politi, mener jeg vi mister en viktig dimensjon når det gjelder å forbedre oss for framtiden. Når en samlet komité i innstillingen forventer at regjeringen i den kommende stortingsmeldingen drøfter en helhetlig gjennomgang av ansvaret for beredskapsarbeidet, må også kommunenes ansvar og bidrag og fylkesmennenes koordinerende rolle vies nødvendig oppmerksomhet. Det handler ikke om etterpåklokskap, det handler om nødvendig læring for framtiden.

Marianne Aasen (A) [15:10:54]: En stor del av debatten i dag har naturlig nok handlet om beredskap, krisehåndtering og tiltak i justis- og beredskapspolitikken, både om hva som gikk galt, og om hva som kan gjøres for at beredskapen skal bli bedre. Den debatten er selvfølgelig helt nødvendig. Likevel er det slik at kamp mot terror handler om mer enn beredskap og krisehåndtering. Det handler om å arbeide mot ekstremisme og vold med bred penn, om å skape et inkluderende samfunn for alle, og om å iverksette sikkerhetstiltak – selvfølgelig – innen politi- og justissektoren. Men det handler også om forebyggende holdningsarbeid, om å vedlikeholde toleransen og åpenheten som vi så etter 22. juli, og om å sikre at demokrati og menneskerettigheter er bærende verdier i det norske samfunnet.

Jeg vil ta for meg tre områder i så måte i dette innlegget. Det første gjelder religiøs dialog. Verden trenger religiøs dialog. Altfor mange forvirrede religiøse mennesker bruker sitt misforståtte religiøse syn som et argument for å utøve vold og drepe andre mennesker på kloden. Også i denne saken brukte terroristen den innbilte kampen mellom religioner som et ledd i sin begrunnelse for å begå grusomme handlinger. Det samme ser vi i de altfor mange terroraksjonene som verden har blitt – og dessverre fortsatt blir – rammet av de siste årene.

Religiøse ledere har et stort ansvar i så måte for å forebygge og demme opp for religion som begrunnelse for terror. Her må alle på banen. Den norske kirke er aktiv på dette feltet, og det er bra. Dessuten foregår det et viktig arbeid i regi av Kirkenes verdensråd, som for tiden ledes av den norske presten Olav Fykse Tveit. Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen fikk i forrige uke en orientering i Genève om det arbeidet de gjør. Det er ingen tvil om at verden trenger at noen gjør en slik jobb, for det er ikke sjelden at religiøse ledere fra land preget av terror og store konflikter er redde for å stå fram med en tydelig stemme i sitt eget hjemland, fikk vi høre.

Det andre jeg vil ta opp, er skolens rolle. Den har selvfølgelig et særlig ansvar for å lære opp kommende generasjoner i menneskerettigheter og demokratiforståelse. Skolen skal fremme likestilling mellom kjønn og solidaritet på

tvers av grupper og grenser. Elevene skal utvikle kulturell kompetanse for deltakelse i et multikulturelt samfunn. Formuleringene som jeg her har sitert fra den generelle læreplanen, er det bred enighet om, og det er viktig at skolen tar dette på alvor, selv om den også har mange andre viktige oppgaver.

Men dette kan ikke hvile på skolene alene. Hvordan vi voksne kommuniserer med hverandre – hvordan vi sier ting, og hva vi sier og skriver om og til hverandre – er med på dannelsen av barn og unge. Det er mange kommentarfelt i avisene som er verre enn den mobbingen som foregår i norske skoler. Mange voksne er opprørt over mobbehistorier, men de burde også engasjere seg i det som foregår på sosiale medier f.eks., fordi tonen og ordene former det kulturelle ordskiftet i et demokratisk land.

Dette er ikke bare noe jeg tror, for det er senest påvist av to amerikanske forskere som har publisert en artikkel om en undersøkelse hvor de har sett på effekten av kommentarfeltet under artikler på nett. De kan påvise at de som leste en nøytral faglig artikkel med usaklige synspunkter i kommentarfeltet, fikk et klart mer negativt inntrykk av fagartikkelen enn de som leste akkurat den samme artikkelen med saklige kommentarer under. Det er ikke særlig oppmuntrende med tanke på kommentarfeltene i norske medier som er fulle av kjønnsdiskriminering og fremmedfiendtlige holdninger, og hvor hatet ulmer mellom linjene. Dessuten er det engang sånn at før – det vi har vært vant til – var det redaktører som redigerte og sto ansvarlig i mediene, nå er vi alle våre egne redaktører. Det betyr at alt slippes ut, med de konsekvensene det har. Derfor er det et viktig budskap AUF-leder Eskil Pedersen kommer med, når han etterlyser et oppgjør med ekstremismen, og det er et budskap vi bør lytte til. Men dog, kampen mot fordommer, rasisme og diskriminering er en kontinuerlig kamp, det er ikke noe man kan ta et endelig oppgjør med.

Mange håpet og trodde nok at man i 1945 var ved et nullpunkt: Europa lå i ruiner, holocaust kom fram i all sin gru, vi hadde akkurat sett to atombomber bli sprengt og drepe mange mennesker i Japan, og hundrevis av millioner av mennesker var døde rundt på hele kloden. Men antisemittisme, rasehets, muslimhat og fordommer overlevde annen verdenskrig, det overlevde etterkrigstiden, og det vokser som samfunnsfenomen nå. Særlig når det er økonomiske nedgangstider, har disse holdningene svært gode kår. Den verdidebatten som flere etterlyser, også tidligere talere her, er helt nødvendig, og hver og en av oss bør ta det ansvaret som ligger i det – i vårt eget lokalsamfunn, i mediene og i den generelle samfunnsdebatten.

Til sist: Utgangspunktet for denne debatten er redegjørelsen til statsminister Jens Stoltenberg 28. august. Den avslutter med følgende ord:

«Hver og en av oss kan stå opp for demokratiets idealer. Hver og en kan vokte på tegn til voldelig ekstremisme. Hver og en av oss kan varsle om svikt i beredskapen.

Til sammen er vi vårt sterkeste vern mot vold».

Jeg synes disse ordene ansvarliggjør oss alle for at ikke noe i nærheten av det som skjedde 22. juli, skal skje igjen.

Svein Roald Hansen (A) [15:17:29]: Gjennom statsministerens og justis- og beredskapsministerens redegjørelser, innstillingen fra kontroll- og konstitusjonskomiteen og vedtaket som vi vil samle oss om om ikke så lenge, erkjenner vi at vi ikke var godt nok forberedt da terrorangslaget rammet oss og vårt land. Det er en erfaring vi deler med USA, da de ble rammet 11. september 2001, og med Spania og Storbritannia, da tog- og undergrunnsbombene rammet der.

Det er naturlig at oppmerksomheten og debatten dreier seg om det som gikk galt denne svarte fredagen. Konsekvensene var så omfattende og så dramatiske. Det er først og fremst det som ikke fungerer slik det burde, vi må lære av. Jeg skal ikke repetere det innstillingen sier om dette, og som mange har berørt i denne debatten.

Men vi kan også trekke lærdom av det og de som levde opp til det vi forventer og kan forvente. Helsevesenet er særlig trukket fram. Det samme er mange enkeltmennesker – frivillige som gjorde en helt ekstraordinær innsats, med fare for eget liv. Det er viktig at så mange har synliggjort og berømmet dette i denne debatten, slik det også er gjort i Gjørvi-kommisjonen og i innstillingen fra kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Forsvaret responderte også slik vi kunne forvente, selv om de heldigvis, kan vi si, ikke ble satt på den ytterste prøve. De fikk tidlig beskjed fra forsvarsministeren om å være foroverlent og forberede seg på at deres ressurser kunne bli kallet på. De fikk klarsignal til å si ja til alt politiet måtte be om av bistand. De satte i gang forberedelsene og var beredt. Da forespørselen kom, gikk klareringene smidig. Derfor kan også komiteen i sin innstilling si at

«i den grad Forsvarets bistand ble etterspurt, ble oppdragene stort sett løst på en god måte og innenfor de rammebetingelser og klartider som gjaldt».

Det er grunn til å tro at dette ville vært konklusjonen også om politiets bistandsanmodninger hadde kommet tidligere, og det er betryggende.

Vi skal senere vurdere ytterligere tiltak rundt vår samlede beredskap når regjeringen legger fram den varslede stortingsmeldingen om dette.

Uten å foregripe begivenhetene: La meg peke på én erfaring fra 22. juli. Forsvarets spesialstyrker tok kontakt med Politiets beredskapstropp få minutter etter eksplosjonen i regjeringskvartalet: Trenger dere bistand? Forsvarets spesialstyrker og Delta ikke bare kjente til hverandre, de kjente hverandre fordi de ofte øver sammen. Det sliper ned tersklene for å ta kontakt når det blir alvor. Det er en viktig erfaring også for andre enheter i Forsvaret og i politiet som bør være tilgjengelig for politiet når Forsvarets kapasiteter kan og bør bistå. Trener man sammen, blir kontakten tettere og kunnskapen om hverandres behov og muligheter større, og det blir kort vei til kontakt når det er alvor.

Fraværet av Politiets helikoptertjeneste da terroren rammet, er blant de ting som kritiseres, både i kommisjonsrapporten og i innstillingen. Det er vedtatt å bygge et politiets beredskapssenter på Alnabru. Det vil styrke politiberedskapen, helikoptertjenesten og Delta-troppen. Jeg tror vi også skal vurdere om det ikke vil være viktige effekter å hente om politiets helikoptermiljø og Forsvarets heli-

koptermiljø på Rygge ses i sammenheng – ikke istedenfor beredskapssenteret på Alnabru, men i tillegg. Der finnes det også arealer og infrastruktur for felles øvelser for alle nødetatene.

La meg peke på en refleksjon rundt politiet kontra Forsvaret. Hva driver Forsvaret med til daglig? Jo, de trener på den store katastrofen. Hva driver politiet med til daglig? De løser mange ulike oppgaver – fra patruljering i gatene til ordenshåndhevelse til etterforskning. Så trener de av og til på den helt store katastrofen. Det er en viktig forskjell å ha med seg når man skal vurdere hvordan man kan styrke beredskapen og evnen til å gå fra den daglige driften og over i det ekstreme, som politiet måtte gjøre den 22. juli.

Anslaget mot regjeringskvartalet og drapene på Utøya var et politisk anslag mot Arbeiderpartiet og vår ungdom, og mot landets demokratiske institusjoner. Gjerningsmannen hevdet han måtte redde Norge fra marxismen og muslimsk overtakelse, slik det beskrives i dommen og i innstillingen. Gjerningsmannen var tilregnelig, men hans syn på vårt samfunn og vår samfunnsutvikling er ekstremt. Han var drevet av en selvbestaltet illusjon, en høyreekstremisme som ledet til handlinger nesten utenfor vår fatteevne.

Vi erkjenner og plasserer i dag ansvaret for at det ikke i tilstrekkelig grad var iverksatt tiltak som kunne gitt en større evne og en bedre mulighet til å beskytte landets borgere, før terroren rammet. Det er viktig at dette fortsatt følges opp med konkrete tiltak i mange etater og på mange nivåer for å trekke lærdom av det som gikk galt, og av det som fungerte godt.

Jeg vil dvele litt ved den ekstremisme som ligger bak disse forferdelige handlingene. Gjørv-kommisjonen trakk fram ledelse og kultur som sentrale grunner til at det sviktet. Ledelse og kultur må bli bedre i etater, i departementer og i regjering. Men det handler også om ledelse og kultur i et større perspektiv – i et samfunnsperspektiv. Jeg vil si litt i forlengelsen av de perspektiver Marianne Aasen trakk opp i sitt innlegg før meg. Det handler også om lederskap og om kultur, og det er et ansvar vi alle må ta inn over oss – i politiske miljøer, i religiøse miljøer. Vi politikere har selvsagt et særlig ansvar. Fører vi samfunnsdebatten med ord og uttrykk som gir et reelt og sannferdig bilde av problemene og utviklingen, eller fargelegger vi? Lar vi dramaturgien få for sterkt spillerom?

Media har også et ansvar, selvsagt. En spesiell utfordring her er – som også Marianne Aasen pekte på – de nye mediekanalene, de sosiale medier, hvor det ikke finnes noen ansvarlig redaktørinstans som kan bidra til å holde ytringer innenfor de anstendighetens grenser som burde prege samfunnsdebatten, også når det finnes forhold og hendelser som med rette kan kalle på raseri og sinne, eller kanskje spesielt da.

Men det handler selvsagt ikke bare om debattformer og debattklima, det handler dypst sett kanskje om inkludering og om gode oppvekstmiljøer, som representanten Lysbakken pekte på. Det er når det enkelte mennesket føler seg satt utenfor, at forskrudde ideer får grobunn og kan dyrkes, at fiendebilder skapes.

Derfor er en viktig side av vår samlede beredskap å bidra til at alle kan oppleve dette samfunnet som sitt, som

et samfunn de vil høre til i, delta i og være med og forme. Slik vil vi også bygge videre på det vi så etter 22. juli, da hele folket slo ring om våre felles verdier, om demokratiet og om det flerkulturelle og likestilte samfunn. Slik slo vi tilbake mot terroristens ideer. Slik kan vi også styrke vår samlede beredskap – og kanskje forebygge nye terroranslag.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [15:25:39]: Jeg har lyst til å takke Stortinget for en verdig og god debatt om en sak som har et bakteppe så grufullt og så alvorlig at det egentlig er vanskelig å ta det inn over seg.

Jeg synes vi i denne debatten har berørt de viktigste temaene som Gjørv-kommisjonen har pekt på, og som kontroll- og konstitusjonskomiteen har fokusert på. Selvsagt blir det i en slik debatt mye fokusering på alt som gikk galt. Sånn er det – det som gikk galt.

Men heldigvis har vi også evne til å løfte fram alle dem som representerte det gode den 22. juli 2011. Vi har fra denne talerstol rettet en stor takk til alle frivillige, som med fare for eget liv reddet mange menneskeliv. Vi har takket frivillige og tilfeldig forbipasserende som var med og berget liv i regjeringskvartalet. Vi har løftet fram heltedemodige AUF-ere som gjorde en formidabel innsats, til tross for at de selv var truet. Alt dette gode er noe vi skal ta med oss som en lærdom fra 22. juli – og selvfølgelig også det som sviktet.

Det er blitt snakket om kultur og ledelse – eller kanskje mangel på kultur og ledelse. Jeg tror det er et viktig tema å ta med seg videre. Jeg registrerer at dette er noe regjeringen også fokuserer mye på. Også justis- og beredskapsministeren har sagt at dette fokuserer man på – man har begynt å jobbe helt fra toppen av i departementene. Det er klokt. Kommisjonsrapporten konkluderer med at det ikke bare var ressurser som manglet i den sviktende beredskapen, men like fullt manglende kultur, holdninger og lederskap. Dette handler om evnen til å se hva som må gjøres, og handle deretter.

Vi har også diskutert dette med ansvar – hva det vil si å ha ansvar, og hva det vil si å ta ansvar. Statsministeren har vært tydelig på dette. Han har også vært tydelig på det han beklager av ting som sviktet.

I dag hørte vi også at statsråd Rigmor Aasrud var tydelig på hvor ansvaret for sikringstiltaket lå – i FAD. Statsråden har det øverste politiske ansvaret for dette. Jeg registrerer også at statsråd Rigmor Aasrud i dag beklaget at stengingen av Grubbegata ikke skjedde tidligere. Det tror jeg var en klok og riktig måte å opptre på. Jeg er veldig glad for den beklagelsen, den var riktig.

Til dette med tillit/mistillit. Vi i opposisjonspartiene har forklart hvorfor vi har landet der vi har landet når det gjelder konklusjon. Når det kommer til dette med tillit – jeg håper ingen blir fornærmet når jeg sier det – må jeg si at lakmustesten knytter seg til den stortingsmeldingen som regjeringen om kort tid skal legge fram, hvor de skal peke på hvordan Norge skal kunne være bedre rustet til å møte hendelser lik 22. juli-hendelsen. Jeg ser fram til å kunne behandle denne meldingen i Stortinget, og jeg håper at den inneholder de nødvendige forslag til tiltak.

Ellers må jeg i likhet med de tre andre opposisjonspartiene si at når jeg anbefaler Kristelig Folkepartis partigruppe subsidiært å stemme på regjeringspartienes kritikkforslag, er det klart at i begrepet «myndighet» forstår vi også selvsagt at myndighet peker på regjering, slik flere representanter fra de rød-grønne partiene har vært tydelige på – bare så det er klart, slik at det ikke er noen misforståelser rundt hva vi mener med myndighet. Men som sagt: Takk for en verdig og god debatt. Med denne debatten kan også kontroll- og konstitusjonskomiteen sette et verdig punktum for det arbeidet vi har stått i siden september i fjor.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [15:30:58]

Stortingets vedtak til midlertidig lov om overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet mv. (Lovvedtak 37 (2012–2013), jf. Innst. 205 L (2012–2013) og Prop. 47 L (2012–2013))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 3 [15:31:11]

Stortingets vedtak til lov om endringer i sjøloven og luftfartsloven (gjennomføring av direktiv 2009/20/EF og forordning 285/2010) (Lovvedtak 38 (2012–2013), jf. Innst. 186 L (2012–2013) og Prop. 12 L (2012–2013))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 4 [15:31:28]

Stortingets vedtak til lov om endringer i vergemålsloven mv. (Lovvedtak 39 (2012–2013), jf. Innst. 187 L (2012–2013) og Prop. 46 L (2012–2013))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er Stortinget klar til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Anders Anundsen på vegne av Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre
- forslag nr. 2, fra Martin Kolberg på vegne av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet
- forslag nr. 3, fra Geir Jørgen Bekkevold på vegne av Kristelig Folkeparti.

Det voteses først over forslag nr. 3, fra Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget mener det er alvorlig og kritikkverdig at regjeringen forut for og under terrorhandlingene 22. juli 2011 ikke i tilstrekkelig grad hadde iverksatt tiltak som gjorde at samfunnet og staten evnet å beskytte landets innbyggere.»

Voteringstavlene viste at det var avgitt 111 stemmer mot og 5 stemmer for forslaget fra Kristelig Folkeparti.

(Voteringsutskrift kl. 15.39.56)

Jorodd Asphjell (A) (fra salen): President! Jeg stemte feil. Det blir 112 mot.

Presidenten: Flere ytret det samme. Det voteses på nytt over forslag nr. 3, fra Kristelig Folkeparti, slik at vi får det riktig i protokollen.

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti ble med 111 mot 5 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15:41:06)

Presidenten: Det voteses over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget mener det er sterkt kritikkverdig at regjeringen forut for og under terrorhandlingene 22. juli 2011 ikke i tilstrekkelig grad hadde iverksatt tiltak som gjorde at samfunnet og staten evnet å beskytte landets borgere.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre ble med 67 mot 48 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.41.32)

Presidenten: Det voteses over forslag nr. 2, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV. Forslaget lyder:

«Stortinget finner det kritikkverdig at myndighetene forut for og under terrorhandlingene 22. juli 2011 ikke i tilstrekkelig grad iverksatte flere sikrings- og beredskapstiltak som kunne forhindret terrorhandlingene og beskyttet menneskene i regjeringskvartalet og på Utøya.

Statsministeren har beklaget dette i Stortinget. Beklagelsen var riktig og historisk nødvendig.

Stortinget anerkjenner statsministerens beklagelse og regjeringens arbeid med å gjøre Norge tryggere, basert på lærdommene fra terrorhandlingene 22. juli 2011.»

Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har varslet at de ønsker å støtte forslaget subsidiært.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV ble enstemmig bifalt.

Komiteen hadde innstilt:

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om redegjørelse av statsministeren og justis- og beredskapsministeren i Stortingets møte 28. august 2012 om regjeringens oppfølging av rapporten fra 22. juli-kommisjonen – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sakene nr. 2–4

Presidenten: Når det gjelder sakene nr. 2–4, er de andre gangs behandling av lovsaker.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning til noen av sakene. Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Sak nr. 5 [15:42:36]

Referat

1. (159) Lov om Norsk kulturråd (kulturrådsloven) (Prop. 67 L (2012–2013))
Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen.

2. (160) Samtykke til godkjenning av avgjerd i EØS-komiteen nr. 200/2012 av 26. oktober 2012 om innlemming i EØS-avtala av forordning (EF) nr. 66/2010 om EU-miljømerket (miljømerkeforordninga) (Prop. 68 S (2012–2013))

Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

3. (161) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Stordalen, Jon Jæger Gåsvatn, Kari Kjønås Kjos og Siv Jensen om styrking av kreftbehandlingen gjennom å gjøre Radiumhospitalet til et nasjonalt kompetansesenter (Dokument 8:38 S (2012–2013))

Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen.

4. (162) Representantforslag fra stortingsrepresentantene André Oktay Dahl, Anders B. Werp, Elisabeth Aspaker og Bent Høie om å sikre at flere aktører kan analysere DNA i straffesaker, for å sikre bedre rettssikkerhet og kvalitet i etterforskning av kriminalitet (Dokument 8:39 S (2012–2013))

Enst.: Sendes justiskomiteen.

5. (163) Ta heile Noreg i bruk – Distrikts- og regionalpolitikken (Meld. St. 13 (2012–2013))

Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.

6. (164) Endringer i ekomloven (Prop. 69 L (2012–2013))

Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.

7. (165) Kompetanse for en ny tid (Meld. St. 14 (2012–2013))

8. (166) Representantforslag fra stortingsrepresentanten Jan Arild Ellingsen om å forby synlige religiøse eller politiske symboler som del av Forsvarets uniformer (Dokument 8:37 S (2012–2013))

Enst.: Nr. 7 og 8 sendes utenriks- og forsvarskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 15.43.
